Weneckie państwo zaczyna z dziejów wynurzeć się około r. 606 z dziejów podczas gdy zatopili
Włochy Longobardzie I 243 handel, marynarka, rybactwo wnet wzniosło Wenecyję. Około r.
697 zaczynają Wenetowie obierać swych wodzów – (urządzenie dożyi analog. z Polska lud
bidny szlachta arystokracja) oderwawszy się od Byzanckiego cesarstwa) Miasto wenecyja
zaczyna mieć znaczenie około r. 809. Die Republik Venedig entstand durch den Trümmer rö-
mischer Verfassung – sie schuf sich eine kriegerische Seemacht u. sobald zu der erlangten
Tapferkeit u. geschicklichkeit größerer Reichthum durch Handel kam war Venedig einer
der einflußreichsten Staaten Italiens, einer der wichtigsten der Welt
Lebret Neuste Geschichte v. Venedig Arystokracyja pierwsza się wzniosła z której
wyrodziła się familija jak wszędzie – Walczyli z Sławianami, Saracenami
na wschodzie posiedli 1123 Akrę Maurocero (Morosini)
W Grecyi posiadali wiele miast które zdobyli stali się straszniejszymi państwu Carogrodz
Kreta, Korfu, Kandyja wybrzeża czarnego morza, Trapezunt
prowadząc znaczny handel z wschodem mieli swe kolonie i faktoryje. Cały handel morski
mieli w rękach gdy zaś na Bałtyku mało mieli do czynienia więc ich stosunki
dopiero za Kazim. Jagiell Od ~~czasu~~ Ludwika węgierskiego
Krol Władysław neapolitański sprzedał Wenecyi Zarę za 100000 dukatów ~~[illegible]~~ jako król obrany
od drugiej partyi węgier
stąd powstała wojna między Zygmuntem Królem Węgierskim który gdy r. 1411 żądał
by go Rzeczpospolita do Rzymu przepuściła a gdy rzeczpospolita niechciała żądał Zarę
nazad. i r. 1411 powstała wojna był wtedy Doża Michał Steno (+ 1413) I p. 119.
po nim obrany Tomasz (Tommaso Mocenigo) + 1423.
Francesco Foscari + 1457.

Geschichte d. europ. Staaten – Leo Geschichte v. Italien Hamburg 1829. III Th.
42 - F. 13. Wenecyja aż do r. 1492.

[illegible]

[illegible] + 1411 [illegible]

[illegible] + 1412

[illegible] + 1415 J.

[illegible] 1829. III.

[illegible] 1492.

Stosunki z obcemi państwami naszego Krolestwa są najważniejsze
i ciekawa nader częścia dziejów wpływały one na byt narodu który
sam rośł tak jak wiatry burze i atmosfera na byt roślin
wpływa. Posłuchajmy także i obcych historyków gdyż nie zawsze
nasi widzą to z stanowiska swego tylko lecz poznajmy także
stosunki obu mianowicie zrecznej strony a wtedy dobre
będziemy mieli wiadomości i o dziejach kraju. Z tego też powodu
była szczesliwa myśl Sękowskiego tylko z mała znajomościa
i z uprzedzeniem ~~zrazita~~ szczesliwa w tej mierze gdy znowu krytyka ~~ktor~~ niektórych naszych
którzy bez znajomości dziejów równie powierzchownie tylko rzecz te
sądzili. Dopokąd nie będziemy znali stosunków dotąd też trudno
nam będzie mieć dobrą historyja Polski. Część tę dziejów przedsię-
wziąłem sobie obrobić zaczynam więc o stosunkach rzeczypospo
weneckiej z Król. polskim potem ogłoszę o legacyjach i nuncya-
turze rzymskiej bardzo ważne poselstwa rzeczypospolitej genueń(skiej).
kiej, Hiszpanii, Francyi, Anglii, Hollandyi, Danii, Szwecyi,
Rossyi, Cesarstwa Niemieckiego Turek, Tartaryi, Persyi,

Rzeczpospolita Wenecka jej podobieństwo i
Paralella z Polska Wzrost, Arystokracyja upadek
o jedynym niemal części.
źrodła

Gdybyśmy byli mieli nasz archiw cały mieli byśmy doskonale wyjaśnione
stosunki obcych państw i poselstw mielibyśmy litera credentiales i ich poselstwa
ostrożne lecz wojny zatracity tak iż doszedł czerpiąc z archiwum zaledwie
nasze dokumentów ogłosił dla wyrwania od zagłady. Dawniej nierówne
więcej było jak widzimy z Frankstrancyi Molineus duca pewnie legat
Tiepolo. Archiw wenecki dostarczył by nam nierówno ważniejszych bo każdy
poseł zdawał relacyje kilka, z tych z którychesmy korzystali ogłosił Niemcewicz
Ciampi. Paralela rzeczyposp. weneckiej

Wenecyja jako władczyni mórz była czasach dawnych przy panującej dokoła ciemnocie ogniskiem cywilizacyi, ukształcenia i światła.

Na urząd poselski wybierano co najsprawniejszych patriotów mających bystry rozsądek i nieposzlakowaną miłość dla ojczyzny; przetoż też posłowie ci jak najchlubniej powiększej części poselstwa swe wypełniali. Relacyje ich i sprawozdanie szły pod rozbiór i debaty tajnej rady dei Pregady która z nich wysnuwała plany i zamiary które ~~jakie~~ tylko honor, korzyść i wielkość Rzeczypospolitej powiększyć mogły. Najciekawsze relacyje posłów weneckich zawiera dzieło: Urkundenbuch von Tafel und Thomas 1855 i Relacyje Alberego. Artykuł: Les monuments de la diplomatie vénitienne w piśmie: Mémoires de l'académie royale de Belgique Tom XXVII. 1853. powiada o relacyjach: „W czasach owych gdy jeszcze w całej Europie panował nieład, bezrząd „i brak dobrej administracyi, gdy nauka umiejętności politycznej „jeszcze spoczywała ~~[illegible]~~ w dzieciństwie: była już Wielka Rada Rzeczypospolitej „Wenecyi doskonale urządzoną i oznaczoną dokładnemi przepisami „i ustawami dążącemi do podniesienia i uświetnienia Rzeczypospolitej." — Instrukcyje i pełnomocnictwa dla posłów weneckich (obejmujące ciekawe wiadomości dróg handlowych) już się od XI wieku zaczynają; relacyje zaś były najprzód ustne; pierwszy dopiero Marsilius Georgius bailo wysłany do Syryi r. 1243-1244 złożył na piśmie swą relacyję.

Pomijamy zatargi Króla Ludwika z Weneccyjanami ~~[illegible]~~ i wynikłe z tąd poselstwa gdyż te tyczą się historyi
węgierskiej a wcale nie Polski. rozpoczyniemy tu od Wład. Jagiełły za którego Króla pierwszy ślad przychodzi

R. 1373 gdy był dożą Andre Contarini Król Ludwik nienawidząc Wenecyjan i chcąc pomódz Franciszkowi Carrara
panu Padwy zebrał wojsko ~~[illegible]~~ pod wodzą wojewody siedmiogrodzkiego które wkroczyło do Friuli nad rzeką
Piave zbił wojsko weneckie pod wodzą Tadeusza Justiniani i połączył się z Carrara ~~[illegible]~~ który r. 1374 zawarł pokój
z Wenecyją.

R. 1410 Wenecyjanie korzystając z wojen Króla Zygmunt węg. z Turkami wzięli kilka miejsc Wenecyi

R. 1411 doża Michel Steno LXIII Król Zygmunt wysyła wojsko aby zabrało posiadłości weneckie w Dalmacyi – Węgry
wchodzą do Friaul który zabierają – Papież Jan XXIII staje się medyjatorem między Wenecyją a Węgrami Żądał
Zygmunt aby Wenecyjanie pozwolili mu przejść przez ich państwo do Rzymu z wojskiem – Wenecyjanie stanowią opór
Jan XXIII godzi się z ~~Wenecyjanami~~ z Władysławem Królem Neapolu (który protegował [illegible] Gregor XII)
Jan uznaje Władysława za Króla Neapolu (a wprzódy Ludwika Andegaweńskiego nim ogłosił) – Władysław zdobywa
Rzym i wygania papieża Jana – Chciał Władysław Jagiełło który miał wielkie czynności z Zygmuntem pogodzić go z
Wenecyjanami lecz się mu nie udało – miał Zygmunt za żonę córkę hrabiego Cilli wysłał więc Senat wenecki posłów
do niego Thomas Mocenigo i Antoniego Contarini r. 1412 aby był medyjatorem między Wenecyją jakoż r. 1413
zawarto rozejm na lat 5 w Akwilej 18 Kwietnia 1413.

Michał Steno + 1413 d. 26 Decembr.

Thomas Mocenigo LXIV doża obrany 1413. + 1423 d. 15 April.

R. 1443. Krucyjata Władysława Warneńczyka przeciw Turkom był dożą wtedy Franciszek Foscari LXV
Xiążę Karamanii i cesarz Jan Paleolog piszą do Wład. Warneńczyka aby odebrał Turkom posiadłości, lecz miał
on wtedy z Turkami przymierze – Kardynał Julian legat papieża Eugen. namawia go do zerwania przymierza
Bitwa pod Warną Wenecyjanie nie pomagali Polakom bo mieli stosunki z Turkami owszem tajemnie dawali im
okręta.

R. 1462 obrany doża Christof. Moro LXVII. R. 1460 Machomet II toczy wojnę z Wenecyjanami których chce wy-
gnać Turków z Morei – R. 1464 papież Pius II ogłasza krucyjatę której obiecuje pomagać xiążę Filip Burgundyi
łączą się z nim: xiążę Medyjolanu zbierają się 1464 krzyżacy z Włoch, Niemiec do Ankony spodziewano się
że nadejdą posiłki xięcia Burgundyi, Władysława Króla czeskiego i polskiego i Macieja Króla
węgierskiego – Papież umiera w Ankonie zamysł krucyjaty upada bo Paweł II jego następca zapomniał
o krucyjacie. Już miały okręta weneckie pod żagle wychodzić wtym umarł papież i wstrzymano krucyjatę a
Wenecyja o własnych siłach musiała walczyć w Morei

R. 1470 doża Christoph. Moro Turcy biorą Negropont Wenecyjanie łączą się z państwami Włoskiemi i xiążętami
domu Arragońskiemi zawierają ligę przeciw Turkom Usun Cassan
R. 1472 Nicolas Trono LXVIII doża posyła ambasadora do Persyi Króla (z którym przeciw Turkom zawiera związek
Sixt IV
nicolo Persowie wojnę R. 1473. Machomet gotuje się do wojny Papież posyła
zacięty i odporny prowadzą Weneci i Persowie wojnę R. 1473. Machomet gotuje się do wojny Papież posyła
Trono. Kardynała Marka Barbo do Macieja Króla węg. i Kazimierza Króla polskiego aby ich pogodzić w przedmiocie
Czech i aby ich namówić do złączenia się przeciw Turkom Persowie (T. VII p. 256) Król perski posyła poselstwo
w tymże celu ~~aby~~ do Rzymu Neapolu i Wenecyi aby się na przyszły rok połączyli przeciw Turkom)
cesarzem królem węgierskim i polskim T. VII p. 259.

1474. Piotr Mocenigo LXX Dóża Wenecyjanie ciągle z innemi państwami traktują o pomoc przeciw Turkom.

1493. Augustin Barbarigo LXXIV doża

Histoire de la republique de Venise par Monsieur l'Abbé L***
Tome septième. A Paris 1765. 8°.

4

~~[illegible]~~ Thomaso Mocinico był prokuratorem S. Marka i już r. 1409 posłował do Węgier.

michiel Steno doze

1412 Tomas Mocenigo (~~Toma Mocenigo~~ abrang doza 1413 michele steno 1400 — Monsign. Lettere della Venezia XVIII g. 6 5

Antonio Contarini Tomaso mocenigo 1413

Francesco Fosari 1423 (Foscarus)

1462 Paolo Morosini Doza Paschale Malipiero 1457 + 1462

1474 Contarini Ambrosio Christoffora Moro 1462 (Maurus) + 1471.

1493 Marco Dandolo Nicolo Trono 1471 + 1473. carico

1537 Augusto Barbadico Nicolo Marcello 1473 + 1474 (Marcellus)

1537 Vinzenzio Diedo Pietro Mocenigo 1474 + 1476

Andrea Vendramino 1476 + 1477. (Vendramenus) Carico

1553 Francesco Bernardo Giovanni Mocenigo 1477 + 1485

marco Barbarigo 1485 + 1486

Filippo Mocenigo Agostino Barbarigo 1486

1560 (?) do Zygm Aug. 1502 Carrich

~~Car~~ Carr

1570 Giacomo Soranzo libr V

antonio Tiepolo Paruta L Morosini l. IX

1573 Gian Francesco Morosini

Girol. Lipporaro

1582 Giovani Delfino Moros. l. XII

1592 Pietro Duodo Morosl. XIII

1605 Luigi Foscarini Morosl. 16. 17

1632 Giovani da Pesaro

1633 Giorgio Giorgi

1645 Giovani Tiepolo

1648 Andrea Contarini

1669 Angelo Morosini

1698 Ascanio Giustiniàn

1714 Daniel Delfin

1736 Giovani Emo

1736 Alesandro Zene

Hammer

Dlugosz

Bielski

Coyer

Lebrun Stanisl. Leszczyński

Bergeron

Ciampi Foscoli

Dogiel I

Dichiaratione del carico

Giovabro Ferraro Notizie

Ankündigung.

Die Unterzeichneten machen hiemit dem verehrten Publikum bekannt, daß sie ihre ~~Kleinen Möbel~~ Niederlage von kleinen Möbeln, Tapezierer Waaren und anderen Galanterien Erzeugnisse wegen einer eingetretenen bedeutenden Vorräthe in das neu erbaute Haus des ~~Hr~~ ~~[illegible]~~ gegenüber

1502. Za doży Leonarda Loredano do Aleksandra wzywając do wojny przeciw Turkom

1684 Marcus Antonius Justinianus z Sobieskim traktat Contarini i Kozianowski posłowa

6

R. 1412 gdy Jagiełło był w Węgrzech przybył tam braciszek z zakonu Augustyjanów magister teologii prosząc dla posłów weneckich o list bezpieczeństwa. W Budzie gdy król bawił przybyli posłowie Franciszek Morenigo i Antoni Loredano król namawiał ich do zgody z Zygmuntem lecz Weneci niechcieli oddai niedawno zabranej Dalmacii. Rozgniewany Zygmunt kazał chorągwie weneckie dla wzgardy włoczyc po mieście po błocie i wzywabył Jagiełłe z rycerstwem polskim aby te chorągwie tratowali, jednak król i Polacy tego niechcieli uczynić

Moraczewski Dzieje II p. 78

R. 1492. Przybył do Jagiełły poseł od Michała Stena Dożÿ
z prosbą aby Król nie dał się nakłonić do przymierza z Królem
węgierskim prowadzącym woynę z Wenecyią ofiaruiąc poki by
woyna trwała żołd w złocie na 500 kopiijników płacić
Lecz Król nie przyiął tey ofiary – Wysłał Król do Wenecyi
de Działko
Tomasza z Działka kanonika Krak. aby był z jego strony
pośrednikiem między Wenetami i Zygmuntem L. Przybyli do
Polski z Wenecyi posłowie Franciszek Moceniga i Antoni
Loredano. Lecz Wenecy niechcieli się zgodzić, niechcieli
odstąpić Dalmacyi ale na ofiarowaniu każdego roku
konia białego pod bogatym dywdykiem przystać chcieli.
pa. 184. (Ob: Dwadzieścia sześć lat panowania
Władysława Jagiełły Króla polskiego skreslone przez
Jana Albertrandego wydane przez Edwarda hr. Raczyńskiego
Wrocław. 1845. 8°.
L. i wezwania Dożÿ do zesłania pełnomocników do Budy
dla zawarcia pokoju między Wenecyią a Węgrami.

R. 1412. Doża wenecki Michał Steno posyła 8
do Jagiełły do Krakowa aby Jagiełło prowa-
dził wojnę z Zygmuntem Węgierskim i niewchodził
z nim w układy obiecując płacić z swej kieszeni
500 kopijników na tę wojnę. Lecz Król ~~te~~ Jagieł
tej propozycyi nie przyjął (albowiem Wenecyjanie
prowadzili wtedy wojnę z Węgrami o Dalmacyję)
przez względy dla Korony Węgierskiej.

Długosz tom I lib XI p. 317.

na prośbę Zygmunta wysłał 1412 Jagiełło z Krakowa
Thomam de Diako canonicum cracov. do Wenecyi
skłaniając dożę do pokoju z Zygmuntem

Dług tom I lib XI p. 326.

Gdy Jagiełło 1412 z Zygmuntem w Budzie ~~[illegible]~~ bawił
przybyli do Jagiełły z Wenecyi posłowie Franciscus
Mocenigo (późniejszy doża) i Antonius Lauredano
chcąc za pomocą jego o Dalmacyję z Zygmuntem trakto-
wać. Zbraniał Zygmunt ~~Wenecyi~~ ustąpić Dalmacyi przez
Wenecyjan zawojowanej owszem na wzgardę posłów
kazał 5 chorągwi weneckich r. 1411 pod Friaulem zabra-
nych w tryumfie włóczyć po mieście pomimo że go Jagiełło
od tego odwodził mówiąc iż się niegodzi z zwyciężonych naśmie-
wać.

Dług tom I lib XI. p. 329.

Wenecyja

Michał Steno

R. 1412. Doża Wenecki (chcąc zagrabić reszte Dalmacyi odebrać od Węgier, wysłał do Krakowa poselstwo do Jagiełły z prośbą aby wojny z Zygmuntem rozpoczętej nie przestawał, aby z nim traktat zawarł obiecując się przez czas wojny Krolowi polskiemu złotem płacić 500 haftatos. – Lecz Jagiełło a zawarłszy już traktat z Zygmuntem nieprzyjął tej propozycyi i nawet posłał do Wenecyi Tomasza de Diako (?) Kanonika Krak. namawiając i radząc doży spokoj z Zygmuntem (Długosz lib XI. p. 317. 326) ~~Tymczasem umarł Steno a nowy Doża~~ Michał Steno wysłał do Krola węg. do Waradynu posła augustianina prosząc o salvum conductum dla posłów a gdy Jagiełło bawił w Budzie przybyli do niego Franciscus Mocenigo i Antonius Loredano prosząc go aby pomógł do traktatu. Jednakże Wenecyjanie niechcieli ustąpić reszty Dalmacyi i tylko jako roczny haracz z tego reszty Kraju Konia białego obiecywali. Zygmunt rozgniewany dla ohydy posłów weneckich kazał włoczyć po ulicach i łamać (zdobyte przez swego wodza Pippo de Scolaribus florentczyka pod Friaulem) chorągwie weneckie i herby i na nowo wojnę rozpoczął r. 1412 w ktorej wojskom Zygmunta Fryderyk hr. Ortenburg i Pippo de Scolaribus florencki szewc dowodzili (Pippo seu Philippus Scalario) Wenecyanie zaś mieli wodza Karola Malatesta. Wojna ta prowadzona aż do r. 1413.

Cesarz Zygmunt w kroczył do Włoch   Marco Dandolo i Lorenzo Bragadino wysłani do Zygmu   10

Il re veduta la proua delle sue armi, le pretese e sperate sollevationi non riuscir=
1412 gli, benche si fusse sempre da ogni accomodamento dimostiato alieno, onde non
haueua dato luogo ne alle persuasioni del Pontifice, al quale richiestone il Senato
perciò haueua mandato Marco Dandolo, e Lorenzo Bragadino Ambasciatori,
nè à gli officij di Thoma Mocenico et Antonio Contarini à lui medesimo per
le instanze del Re di Polonia e spediti, e di altri che all'istesso fine an=
darono à Trieste, finalmente con l'occasione del Convento che seguì in
Cremona fra il Pontifice et il re medesimo già eletto Imperatore per
conclusione di lega contra Laosdilao re di Napoli del 1413 à 18 Aprile co'l
mezo di Thoma Mocenico, Antonio Contarini e Francesco Foscari suoi Am=
basciatori resto accordata treuga per cinque anni   Morosini lib XII p. 388
–389.   Był wtedy Doża Michiel Steno + 1413 po nim obrany Toma

Mocenico.

Giuliano Barberino Kardynał legat zginął pod warna

504 p.

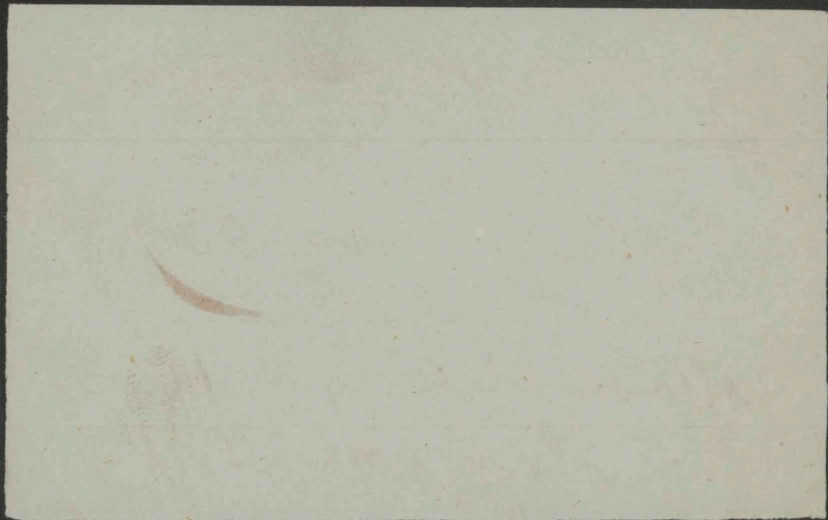
wrzecionowate
krzewiasty prosty pień gałęzisty a łodyge
lirowate
serduszkowate
osada ogonek
~~[illegible]~~ kielich
pręciki
słupki

11

O poselstwie weneckim r. 1412 pisze obszernie Stryjkowski pag. 539.

---

posłowie Weneccy r. 1425 Stryjkowski 557

Franciszek Foscari doża wenecki posłał do Polski dla trzymania do krztu syna Jagiełły 1425. Dług. 486.3.—

Paulus Omnibene et Antonius legati Venetorum ad Polonos Dług. XIII. 509. roku 1474

1513 Jan Łaski do Wenetów Decius p. 85.

1412 Thomas de Diako Legat do Wenecyi Dług. l. XI p. 326.

1412 Franciscus Mocenigus et Antonius de Lauredano nuncii ~~pol~~ venet Dług lib XI. p 329.

1452. ~~Ambrosius Contarini~~

1492 Marco Dandolo e Paolo Cappelo nuntii Venet. Chronicon Polon. lib IV p. 347.

1513. Ambasada Wenecka.

1515 Maciej Drzewicki i Rafał Leszczyński do Wenecyi Decius p. 102

1557 Michel Suriano Ambas. wenecki

1575 Girolamo Lippomano Amb. Wenecki

1609 Mikołaj Wolski do Wenecyi

1633 Ossoliński

1681 Stanisław Ubaski do Wenecyi

Wenecyja.

Gdy się Jagielle syn Władysław Warneńczyk urodził
r. 1424 doże Wenecki Franciszek Foscari przysłał
posła z powinszowaniem i darami (Dług lib XI
p. 483.)

Na początku r. 1444 Rzeczpospolita Wenecka posyła
posłów do Węgier gratulując mu z zwycięztwa w
przeszłym roku i radząc aby nie zwlekał nowej
wyprawy na Turki (Dług lib XII p. 780.) obiecując
posiłki na morzu.

był na dworze Warneńczyka dla namowy wojny z Tur-
kami 1444 Franciscus Venetus Vicecancellarius
(Dług. lib XII p. 794.) miał Warneńczyk przez Bul
garią dojść do morza i tu z okrętami Weneckiemi
się połączyć

14

1485 Marco Barbarigo LXXIII
1485 Agostino d° (Augustinus Barbadicus)
1501 Leonardo Loredano (Leonardus Lauredanus)
1521 Antonio Grimani (Grimanus)
1523 Andrea Gritti Andreas (Grittus)
1538 Pietro Lando (Landus)
1545 Francesco Donato. (Donatus)
1553 Marc'Antonio Trivisano. marc. A. Trivisanus
1554 Lorenzo Priuli Priulus 1556 Francesco Veniero Venerius 82.
1559 Girolamo Priuli
1567 Pietro Loredano Priolus
1570 Luigi Morenigo Aloisius Morenicus
1577 Sebastiano Veniero Venerius
1578 Niccolo da Ponte Nicolaus a Ponte
1585 Pasquale Cicogna Paschalis Ciconia
1595 Marino Grimani Marinus Grimanus
1606 Leonardo Donato 90 (Donatus)
1612 Marc'Antonio Memo (Memus)
1615 Gio: Bembo (Bembus)
1618 Niccolo Donato
1618 Antonio Priuli
1623 Francesco Contarini (Contarenus)
1625 Gio: Cornaro (Cornelius)
1630 Niccolo Contarini
1631. Francesco Erizzo 98. Franciscus Ericius
D. Molinus
1646 Francesco Molino
1655 Carlo Contarini 100
1656 Francesco Cornaro
1656 Bertuccio Valiero (~~Valerius~~ Bertuccius Valerius)
1658 Gio: Pesari (Pisaurus)
1659 Domenico Contarini Dominicus Contareno
1675 Niccolo Sagredo (Sagredus)
1676. Aluise Contarini (Alojsius Contarenus)
1684 ~~Marc~~ M. Anto Antonius Justinianus
1688 Franciscus Maurocenus (Morosini)

Historia Veneta di Alessandro Maria Vianoli: nobile Veneto. Venetia 1680. 4º Vol. II
Parte seconda 1684. 4º
1693 Sylvester Valiero (Valerius)
1699 Aluise Morenigo (Alojsius)
1700(?) Ludovicus Morenigo
1709 Joannes Cornaro d. r. 1722
1722 Sebastian Morenigo
Karol Ruzzini
Ludwik Pisani
Piotr Grimani
Franciszek Loredan
marek Foscarini
Aloizy Morenigo
Paweł Renier
1788 ostatni Ludwik Manin
ostatni doża wenecki

Le Historie Vinitiane di Marco Antonio Sabellico diuise in tre Deche
con tre libri della quarta Deca. Novamente ricorrette. In Vinegia per Comin da
Trino l'anno 1554. 4º

Na początku tego roku wygotowano w Wenecyi kosztem Eugeniusza papieża
8 okrętów (galee) przeciw Turkom. Papież polecił nad niemi ~~[illegible]~~ dowództwo swemu wnukowi kardy:
natowi Janowi z familii Condolomera Nad pojedynczemi okrętami dowodzili Weneczyanie: Luigi Loredano,
Pietro Zeno, Marino Molino, Paolo Loredano, Lorenzo Moro, Nicolo Contarini et Antonio
Condolomero

Papież Eugieniusz IV wysłał kardynała Giuliano Cesarini jako legata do Węgier; Kardynał
ten wielce wymowny zjednał sobie zaufanie Króla Władysława Warneńczyka. Który pogodziwszy się
z Królem Węgierskim dał się namówić do wojny tureckiej zwłaszcza iż rzeczpospolita wenecka, Król
francuzki i Xiążę Burgundzki w Flandryi obiecali się połączyć! Za pieniądze kościelne uzbro:
jono w Wenecyi 8 okrętów nad któremi miał dozór Giouanni Condulmero Kardynał
biskup z Werony, wnuk papieża; Xiążę Burgundyi posłał do Wenecyi na uzbrojenie
innych 4 okrętów 35,000 dukatów nad któremi zaś okrętami dowodzili według Sabellica
(p. 184) z familii Veniera, Contarina, Loredana i Giorgi; a według Vianoli T. I p. 595
Monsignor di Veri – Nadcałą flotą był Kapitanem Luigi Loredano flota owa powiewała
banderami papieża i Xięcia Burgundyi. Loredan bronił sułtanowi Amuratowi przeprawy
z Azyi do Europy wszelakoż mimo całego przezoru przeszedł Amurat z 100,000 Turków Azyja:
tyckich przez Hellespont stoczył pod Warną bitwę przeciw zebranym na lądzie Chrześcianom,
w której bitwie poległ Władysław i Kardynał Julian

Sabellico p. 184 mówi że się Amurat na genueńskich okrętach przeprawiał (per opera
di Genouesi) do Azyi i z Azyi. Pod Warną w jesieni walczyło 300000 Chrześcian od
rana do wieczora z Turków zginęło 42000 a z Chrześcijan 10,000 – Jeden z francuzów
z szlachty z 300 Końmi przerznął się przez środek nieprzyjacielskiego wojska

„Tra quali si dice, che un Francese nobile et tra suoi popolari di corpo et animo molto
„gagliardo, con trecento caualli per mezo lo essercito de nimici venne alla presenza d'
„Othomano, il quale già di Asia era venuto a suoi. Et contra di lui fieramente mouendosi,
„prima lo percosse grauemente con l'asta, et di poi con la spada. Et perche egli haueua
„una sopraueste d'oro, fu creduto, che egli fosse Ladislao. Et per questo da ogni lato circondato,
„essendo ridotto in un cerchio, lungamente combatte et ammazzo molti huomini. Finalmente
„cresciendo la moltitudine de nimici, morti i compagni, anchora egli per molte ferite vi mori".
To mówi Sabellico p. 184 więc może i prawda że Wład. Warneńczyk pod Warną nie zginął.

Tomaso Mocenigo sławny z swoich poselstw obrany został r. 1413. dożą LXIV po Michele
Steno. Umarł 1423.

Contareni poseł wenecki jadąc do Persyi był 1473 d. 9 Kwietnia na dworze
Kazimierza Jagiell. w Lwowie (Ob. Bergeron voyages du moien age 1735)

List Władysława Warneńczyka (pisany z Waradyna) do Konrada W. Mistrza Krzyżaków wzywający Krzyżaków na wojnę z Turkami (Wiszniewski Historia literatury polskiej T. V str 351)

Ut autem Caritati Vestrae singula quae Dei ordinatione in hac re nobiscum agitur patefaciamus, Romanus pontifex pro bello hujusmodi triginta octo galeas nobis promisit et quidem Romanus ipse Pontifex et Veneti duodecim, Rex Arragonum decem, dux Burgundiae sex, Dux Mediolani octo, magister de Rhodo duas galeas nobis pro praesenti guerra auxilium esse debent, hae autem galeae maritimam classem ducere debent in Helesponto mansurae ad impediendum Saracenorum transitum et imperatoris Turcorum ad Turciam regressum. Imperator etiam Graecorum cum aliis principibus orientalibus, non dum mari sed et terra personis in propriis nos adjuvabunt.

17

Wenecyja

Gdy poseł wenecki . . . . . przez Polskę do Persyj szedł i dwór Kazmierza Jagiellończyka odwiedził na Litwie; wracał drugi poseł Kateryno Zeno z Persyj, przez którego cesarz perski Hussen Kassan ofiarował dać za żonę córkę swą, którą pozwalał wykrzcić, synowi Kazmierza Jagiellończyka a z nią obiecywał dać państwo greckie które miał zdobyć.

Długosz XIII. 509.

Cristoforo Moro obrany dożą. 1462 umarł 1471. był LXVII doża

18

1463. Papież ogłosił Kruciatę na Turków. D. 19 Octobris za papieża Piusa II Papież, Krzysztof Moro (Maurus) Dux Venetiarum i Filip Xżę Burgundyi zrobili z sobą ugodę prowadzić wojnę przeciw Turkowi: Fattca così estraordinaria deliberatione, oltre Luigi Foscarini che fu mandato Ambasciator a Roma, furono espediti in Francia Nicolo Canale, e Paolo Morosini in Boemia et in Polonia a darconto à quelle Maestà, dello stabilimento di questa gran mossa et à procurare, che à gl'Altri si unissero. Morosini l. XXIV p. 553.

Cromer 408.

1472. Cattarino Zeno wimieniu Rzeczypospolitej zawarł pokoj z Ussum Cassan Krolem Persyi. „lo inviarono a Venetia ove dal Senato gratiosamente udito, con favorevole espeditione per confermare l'unio degli animi, e stabilire quei concerti che fussero stimati giovevoli fu deliberato corrispondere con l'elettione dir doi Ambasciatori la sua Ambasciata; e furono eletti Ambrogio Contarini e Giosafat Barbaro, che possedeva la lingua di quella natione, acciò che il primo per la via di terra el'altro per mare passato in Levante, seco conducesse maestri per fondere e cento Bombardieri per maneggiare l'artiglierie. Da Venetia passo il Persiano alle Corti degli altri Principi, ove fu per la novità dell'ambasciata con somma curiosità veduto, e raccolto — Posłował do Persyi Contarini od Morosini lib XXV p. 569.

doży Nicolo Trono.

Nicolo Foscarini wysłany do Maxymiliana 1484 a może: do Polski

Historia della città e Republica di Venetia di Paoli Morosini. Senatore Venetiano. Distinta in Libri Vintiotto. Con Tavola copiosissima delle cose più notabili In Venetia 1637. Presso Paolo Baglioni 4o.

1474 posłowie Weneccy: Antoni do Moskwy Paweł do Persyi odwiedzają po drodze Króla Kazimierza i dają mu upominki (Długosz pag. 509.)

1463 Sam Papież miał wyruszyć w pole przeciw Turkom – zanosiło się na długą wojnę po zawarciu przymierza Dożty Moro z Filipem Xiem Burgundyi wysłano do Rzymu Luigi Foscarini, do Francyi Nicolo Canale do Polski i Czech Paolo Morosini do Polski i do Czech aby namówić do wspólnego związku przeciw Turkom. Już miała r. 1464 expedycyja wyruszać lecz papież umierał w Ankonie 13 Augusta 1464

Historia Veneta di Alessandro Maria Vianoli nobile Veneto: Venetia. 1680 Presso Gio. Giacomo Hertz. Tom I. 4º str. 666.

19

1472 Wenecyjanie zawarłszy pokój z Usun Cassanem Królem Perskim za pomocą posła swego Catharin Zeno posłali mu w darunku wielką liczbę artyleryi, naczynia złote, wiele sukna werońskiego i szkarłatu oraz dukatów. Posłali 100 młodzieży znającej się na artyleryi pod dowództwem Thomaso da Himola. Z darami posłany do króla persów Giuseppe Barbaro znający język perski. Działa same napełniały 3 okręta

Le historie Vinitiane di Marco Antonio Sabellico. In Vinegia per Comin da Trino 1554. 4º str 215.

Zeno Caterino r. 1472 wysłany od Senatu weneckiego do Ouzoun-Hasan-Bey króla perskiego był w Polsce też - Opisał on swą podróż

Dei commentari de viaggio in Persia di Caterino Zeno il K. e delle guerre fatte nell'imperio persiano dal tempo di Ussum-Cassano in qua libri due. Venetia prezo Francesco Marcolini 1558. 8o. pierwsza część obejmuje podróż Zena - druga opis wojen perskich 15[illegible] roku dodane są relacyje sławnych podróżników do Islandyi i Grenlandyi Mikołaja i Antoniego Zeno.

~~[illegible]~~ Vinzenzo Formaleoni: La storia curiosa delle aventure di Caterino Zeno tratta da un antico originale manuscritto ed ora per la prima volta publicata. Venezia 1783. 8o.

relacyja wydrukowana w Ramusio

Zapatrującemu się na dzieje Wenecji dostrzega ukazuje tu się trafne podobieństwo między (oligarchia nią a polską tu) u nas obie się w Znosie rozpościerające władzę Wenecja Grecja a Egipt tylko że słońce pomyślu weneckiego gdy u nas w najwięk. wymjeszcze było blasku (±) już zachodzić zaczęło; obie podkopane wewnętrzne - zgasły.

Dogiel I 435. – 438

Cromer 430

Legatio nomine Reipublicae Venetae per Marcum Dandalum Doctorem et Equitem, Oratorem coram Alberto rege habita. Posnaniae. (Acta Calendis Aprilis 1493) Ex Arch. regni Cracov. Extat in Archivo Cancell. Regni. Lib Legationum Lit C. f. 42.

Mówi że byli z poselstwem u brata królewskiego ~~Węgierskiego~~ Władysława winszując mu wstąpienia na tron Królestwa Węgierskiego; już mieli wracać do ojczyzny gdy Doża listem swym rozkazał im być u króla polskiego aby wyrazili żal nad zgonem Kazimierza i oświadczyli mu uciechę Rzeczypospolitej ~~...~~ Weneckiej przyjaciółki Polskiej z wstąpienia na tron Alberta, przy tej sposobności odprawili i inne legacyje. Rozwodzi się długo z żalem nad śmiercią króla ~~...~~ Kazimierza i jego pochwałami mówiąc że sprzyjał Rzeczypospolitej Weneckiej „~~Venetae amplit~~ „Ac primum quidem mirari non decet si obitus clarissimi illius viri optimi parentis tui gravis admodum atque molestus fuerit Excellentissimo Principi nostro atque Senatui, quum Venetae amplitudinis non minus fuerit studiosus, quam ipse a Veneta republica summo semper amore et benevolentia singulari studio sissime ampleaus."

Wychwala przodków mianowicie Jagiełłę który się ochrzcił i akademiję krak. założył – porównywa War: neńczyka z Regulem, brata Władysława ojca Kazimierza z macierzyńskiej zaś linii chwali cesarza Zyg: munta, cesarza Alberta, Ladislaum avunculum. Wychwala potem jego ciało, postawę, twarz, wzrok, siłę dalej cnoty mądrość pobożność, sprawiedliwość, ~~...~~ łagodność mówi że z małą kupką wojska przed parę laty pobił Tatarów Sauromatos podobnie jak Judas Machabeus. Ceni wyżej jego naukę nad ~~Juliusza~~ Cezara – życzy mu nakoniec w imieniu Senatu i doży szczęśliwego panowania „Tibi igitur ut quod publici mandati ac desiderii reliquum est, absolvamus Augustini Barbadici excellentissimi principis nostri, atque Senatus nomine offerimus, quicquid aut terra, aut mari ditioni Veneta subjicitur, id pro dignitate, gloria amplitudinis suae promittere tibi semper poteris ac polliceri, comperietque periculum, si fauet majestas Tua Senatum Venetum ac universam denique Rempublicam nostram, uberrimos quoscumque ~~affectus~~ beniovolentissimi sui erga Te animi affectus ostensuram."

Augustin Barbarigo

Familia Badoara jeszcze od r. 800 początek swój szlachecki wiedzie, z których Gioiano Badoaro był 881 dożą a Orso Badoaro r. 869.

Dogiel I. 438 – 439.

Cromer 440 Joannes Baduarius

Legatio nomine Serenissimi Ducis Venetiarum Leonardi Laurendani et totius illius reipublica ad Alexandrum regem Poloniae missa, qua eum ad societatem belli contra Turcas invitat. 1502 Ex Archivo regni Liber Legationum Lit A. f. 5 Item Lit. C. fol. 130.

Po wstąpieniu na tron polski wysłali Wenecjanie (Leonardo Loredano doża) to poselstwo powinszować mu i po pochwałach (w których króla co do sprawiedliwości nad Arystyda, co do roztropności nad bogatszego Krassa, co do pobożności nad Numę, co do ~~...~~ bohaterstwa nad Alexandra Wielkiego przenosi) mówi iż Turcy wyszedłszy z Kaukazu tyle chrześcijańskich państw zabrali, że teraz złamawszy przymierze z Wenecjanami zabrali im w Etholii Neopactum w Peloponezie Medonum, Coronum w Epir ze Dirachium zniszczył Dalmacyję Liburnis, forum Julijum. Jeżeli inne państwa z letargu się nie przebudzą, actum est de republica Christiana. Opisuje okrucieństwa nad dziewicami, zgwałcenia kościołami przez Turków dokonane. Gdy zaś wszystkich chrześcijańskich panujący obowiązali się przeciw Turkom walczyć sądzi że i król polski się nie ociągnie. Już francuski król floty hiszpańskie, portugalskie, weneckie gotowe do boju, już zdobyta wyspa Mitilena, a ponieważ Alexandra papież ... jego król Węgierski: Rzeczpospolita wenecka wzywa więc go prosi by ... jej podniósł ... którego zwyciężył

którzy zaś to nie była przeszkodą że na Bukowinie naszych pobito.

15[illegible]
Leg
Cies
Tar
Chres
do w
„Par
„exe
„ger
„pub
„Cast
„quib
„difer
„viri
„blica
„sentia
„taru
„in fa
„quibus
„pore

1502 — ob. Albertrandi [illegible] Kazim. Jagiell. Bielski Stryjk.

Legato Veneto nomine S. R. Majestatis datum Responsum. Ibidem (p. 439–440.)

Cieszy się Król z poselstwa dziękuje za życzenia, objawia swe uczucia dla Wenecyjan ubolewa nad stratą od Turków poniesioną że owe powyżej pomienione miasta Turcyn zabrał, mówi że to ze wzglydem dla religii Chrześcijańskiej dozwolono zrobić że on niezaniedba przyczynić do wojny gdyż cała ich familija skora była do walki przeciw Turkom wianowicie patruus Noster Vladislaus który padł na placu bitwy 22

„Parens noster semper memoriae venerandae Kazimirus Rex multis praeclarissimis expeditionibus toties „exercitum suum pro sustentatione Christianae reipublicae menutenuit, quem Joannes Albertus noster „germanus Rex novissime demortuus persuasus rationibus clarissimi oratoris Marci Dandali tum rei: „publicae Venetae nomina sua flagitantis praesidia, grandi exercitu congesto, et recuperanda Album „Castrum (Białogród: Akerman) et Licostomum (loca Christianis perquam nociva) ire contendit, demum a „quibus juvari sperabat, deceptus est, qui uniti et adunati viribus Turcorum multa ~~alter~~ rerum et exercitus „discrimina sibi intulere, magna pars exercitus amissa non tamen multa periit, aeque magna Turcarum „virium procubuit. Marte cruento hactenus continuatum bellum contra Turcos a nostris et nostrae hujus Reipu: „blicae proceribus aliquantulum nunc verius intermissum quam posthabitum est, verum ex quo in prae: „sentiamur ipsi oppugnamur ferocissime ab omni parte, hinc ab Massageta perfidissimo, illinc ab Sci: „tarum innumerabili multitudine, rebus et victoria sperata ex hoste hoc potiti, Reipublicae Christianae „in favorem, ad inferendum Bellum Turco huic, tam sancte, tam consentanee ab tantis Regibus et princi: „pibus susceptae expeditioni, et Nos non deerimus. Et quo id maxime fieri poterit nullo unquam tem: „pore sumus defuturi."

Codex diplomaticus regni Poloniae et magni Ducatus Litvaniae. Vilnae 1758. fol. aut Mathias Dogiel Tom I.

aa

23

Wenecyja ~~~~ r. 1500 weszła w ligę z Władysławem Królem Węgierskim
Król miał obowiązek podnieść wszystkie swe siły do wojny z Turkami
Wenecjanie mieli im zaś dostarczać co roku 1000 libre d'oro
co rocznie Vianoli II p. 54. był wtedy dożem Agostino Barbarigo

Giovanni Badoaro r. 1505 był posłem w Rzymie
1590 r. 1590 ~~Marco~~ Ottoboni Segretario in Dantzica. Vianoli II p. 338.
R. 1581 przybył do Wenecji poseł Jana Bazylewicza Xięcia
Moskiewskiego w pełnej radzie wyłożył iż Bazyli wysłał posła do
Wenecji Demetrio Erasmio; on zaś miał na celu swego poselstwa
aby otworzyć marynarce i handlowi drogę do Moskwy; a powtóre
aby papieża, Cesarza i Rzeczpospolita Wenecka i innych xiążąt
Chrześcijańskich przeciw Turkom pobudzić do wojny. Co do pierwsze-
go punktu odrzekł senat iż morze hirkańskie nieprzystępne jest
dla handlu; co do drugiego pochwalił jego zamiary i obiecał w tym
względzie korespondować. Przyjmowano posła wspaniale, dawano
mu zabawy, wreszcie odjechał on do Rzymu. Vianoli II p. 311.

Francesco Morosini r. 1584 posłował do Amurata

Girolamo Lippamano 1575 posłował do Neapolu i do Xięcia Don
Juana z Austryi r. 1579 posłował do Portugalii do Króla Filipa 1587
do Hiszpanii i do Cesarza do Amurata w Konstantynopolu; r. 1591 był
tamże Wyjawiał obydwum mocarstwom sekretów rzeczypospolitej
odwołany do Wenecji, na drodze rzucił się do morza bo go czekały
~~Komory~~ piwnice ołowiane, wyciągnięty umarł. Posłował on prawie do
wszystkich mocarstw. było to r. 1591. Sławny swoim nieszczęśliwym
Koncem.
R. 1624 za doży Francesco Contarini przybył do Wenecji
syn Zygmunta Władysław IV był przyjmowany z wielką
uroczystością od Rzeczyposp. Weneckiej Vianoli II p. 453.

Antonio Tiepolo r. 1572 posłował do Hiszpanii 1573 obrany Bailow Carogrodzie 1579 posłował do Wielkiego Xięcia Franciszka Medici Toskanii r. 1578 przyjmował arcyxiążąt rakuskich w Trewiso przed wjazdem do Wenecyi r. 1581 posłował na zaślubiny Maryi Austryjackiej zaślubio nej Filipowi Hiszpańskiemu

Filippo Mocenigo był r. 1570 arcybiskup di Nicosia

Giovanni Delfino 1531 Proveditor generale in Terra ferma 1533 posłował do Neapolu.

inny może tegoż imienia Savio di Terra ferma r. 1587 posłował do Francyi do Sabaudyi 1596 do Papieża 1597 do do Hiszpanii r. 1603 Prokurator S. Marka został biskupem Vincenzy, kardynałem potem obrany.

Giacomo Soranzo 1572 Proveditor del armata walczył w Kandyi r. 1574 przyjmował na granicy rzeczypospolitej weneckiej uchodzą: cego Króla Henryka Walezego 1575 posłował do Sułtana i poz: niej 1581 będąc Prokuratorem S. Marka za to że wyjawiał tajem: nice Rzeczypospolitej odebrała mu Rada dziesięcin urząd i wysłała na Wygnanie do Capo d'Istria r. 1584.

Giovanni Pesari 1631 posłował do Papieża 1636 na Kongres w Kolonii, kawaler i prokurator S. Marka 1642 wojował z Bar: barami (Dejem) 1655 posłował do Papieża; r. 1658 obrany Doża + 1659.

Luigi Foscarini Cavaliere et Savio di Terra Ferma 1610.

Marco Dandolo 1522 posłował po 2 razy do papieża i 1530 do Cesarza.

Pietro Duodo poseł do Anglii 1603. do Papieża 1606 dwa razy.

Giovanno Badoaro posłował do Krola Ferdynanda. 1512.

1513.

Cum huis pervenit ad aures Italiam bello flagrare tumultu Joannem Laskeum non postremae litterarum notae virum ad senatum Venetianum misit quem in haec verba in amplissimo senatorum Venetorum consessu eaorsum fuisse fertur: Sigismundum praesenti Venetorum calamitati quod tanta caede Christianus sanguis perfunderetur, condolere, omni voto atque animo, quae ad pacem communem atque ejus rei amplitudinem pertinerent, quantum in se foret non invitus effecturum: caeterum quod pro Venetorum republica ex usu per eum accidere videretur, apud Romanum pontificem, Maximilianumque imperatorem omnibus viribus se operam navaturum ut respublica Christianorum jam ultra quatuor annos in Italia afflicta, pristinae tranquillitati restitueretur: Deumque communi omni voto in Christiani nominis hostem arma summerentur, Laredanus rem venetam extollens respondit: Venetis maxima semper fuisse bella nihil ominus invicto animo, summis periculis consilio Domi forisque prospere semper rebus praefuisse, fore quoque ut etiam hoc bellum felicem sortiture exitum – Laskeus interpellans orationem suam hisce verbis respondit: Longe (inquit) serenissime princeps dissimile Venetis atque Polonis belli studium hactenus fuit: dum illi pro gloria, pro rerum amplitudine et plerumque pro dominandi libidine evocati belli sibi negotia contraxere, Poloni contra multorum suorum sanguine pro Christiana re pu: barbarorum eruptiones excipere, atque caeteris nationibus praesidium esse coguntur, summam hinc felicitatem existimantes si non transcensis finibus alienis sua tueri liceat."

Franconius Mathias. Oratio funebris in mortem D. Sigismundi I Poloniae regis. Cracoviae apud Hieronymum Scharffenbergum 1568. (?) 4º

1515. Cesarz Maxymilijan chcąc przytłumić Francuzów i Wenecyjan złożył sejm w Posonium na którym także byli Zygmunt I Król polski i Władysław Król Węgierski co do zamysłu przeciw Wenecyjanom mówi Paruta T. I lib III p. 163. „fu d'ambedue quei Rè con volere uniforme risposto" że nie mają sposobności wziąść się do broni z Wenecyją z którą byli w przyjaźni. Królowie chcąc przeciw Turkom się obwarować ~~post~~ obiecali sobie wszyscy związek dla tego też Zygmunt I posłał do Wenecyi Mattheo biskupa di Vladislavia et Rafaele di Lecusno (Leszno?) capitaneo di Scodonia z przedstawieniem aby się Wenecyjanie pogodzili z cesarzem: „Desiderare il re di Polonia — mówili posłowie — che doppo si lunghe et gravi guerre finalmente la Rep. si reconciliasse con Massimiliano; col quale, come per adietro ella haveva molte cose trattare della pace, cosi hora fare il medesimo ufficio co'l senato Venetiano, per essortarlo à dover deporre la memoria delle passate ingiurie et abbracciare la concordia et la pace et se per la guerra passata rimaneva a dover tutto cio condonare a lui et alla Rep. Christiana. A questi Ambasciatori giudicoil senato doversi nella stessa maniera rispondere, che altre volte s'era fatto à simile proposte. Non havere i Vinetiani mossa la guerra a Cesare, ma prese l'armi per difendere le cose sue proprie et travagliate da lui, non cercare hora di occupar ciò, ch'era d'altri, ma ben ricuperare cio che a se apparteneva: pero volontieri dovere dipartirsi dall'armi quando con honeste conditioni sia loro permesso di farlo".

r. 1515 papież pensò di dover interporvi autorita del re di Polonia, all'Ambasciatore del quale che ancora trattenevasi in Vinetia persuase che col mettere innanzi nuovi partiti ripigliasse il negotio della pace: s'havessero i Vinetiani voluto partirsi dall'amicitia de Francesi et abbracciare quella di Cesare poter accrescere allo stato loro le nobili città Cremona et Lodi; T. I lib III p. 209. Poseł polski długo z Wenecyjanami traktował względem pokoju.

Marco Dandolo poseł do Zygmunta 1523 znaczny senator i 1529 do cesarza

Henryk III Król Franc. i Polski r. 1574 przyjmowany był wspaniale w Wenecyi.

Francesco Bernardo giovane di molto spirito wstawił się 1547 poselstwem do Francyi. T. I. lib XI p. 795.

Historia Vinetiana di Paolo Paruta Cavaliere et Procuratore di S. Marco Divisa in due parti. In Vinetia 1605. 4º I T.

157

1570.

1572

R.

1570. Względem ligi przeciw Turkom wysłany do dworu cesarskiego <u>Giacomo Soranzo</u>
huomo di grande stima et auttorità et che lungamente per negocii della
Rep. era versato nelle corti de' principi. T II l. I p. 49.

1570. Dalle quali cose chiaramente comprendevasi że cesarz ma myśl wplątać się w tę wojnę i
że ta myśl była i u innych xiążąt niemieckich. pero ch'essendo per ordine di Cesare
proposto nella dieta di Spira di dover convocare un altro convento względem
naradzenia się o szczegółach tej ligi, gdy senat czuł oziębłość cesarza i że Soranzo
dosyć długo i źle na dworze trzymany odwołał go senat do Wenecyi:
"anzi havendosi per la medesima cagione destinato ambasciatore al Re di Polonia
<u>Antonio Tiepolo</u>, il quale s'era già posto in camino, come questi risposta di
Cesare s'intese, fu subito richiamato, tenendosi per fermo, che quella natione
benche molto bellicosa, et nemica de' Turchi, havendosi per l'adietro opposto
con molto valore ma con poco prospera fortuna alla loro potenza, non si
risolverebbe per se stessa, senza l'armi della Germania di ~~rompe~~
rompere da quella parte la guerra, ~~laqualle~~ laquale havesse poi sola a
sostenere contra così potente nemico." T II lib. I p. 114.

1572 Papież przez nuncyusza <u>Commendona</u> podmawiał Polaków do wojny przeciw
Turkom. Król wtedy był chory a senatorowie nie chcieli przystać na wojnę zwłaszcza
że Czausz turecki przybył w poselstwie wtedy do Polski względem pokoju.
T. II ~~p.~~ lib III p. 238.

Della Historia Vinetiana di Paolo Paruta cavaliere et procuratore
di San Marco Parte Seconda nella quale in libri tre si
contiene la guerra fatta dalla Lega de' Prencipi Christiani
contra Selino Ottomano per occasione del Regno di Cipro.
In Vinetia 1605. 4°

R. ~~[illegible]~~ 1592 ~~[illegible]~~ Posłowie weneccy d. 29 maja życzyli Królowi szczęśliwego
ożenienia z Anną arcyxiężną rakuską <u>Pietro Duodo</u>

42

29

Wenecyjanie wysłali posełstwo do Zygmunta I prosząc aby im przykładem dawnych Krolow Sarmackich i Kazmierza Wielkiego odstąpił port Kaczybej niedaleko Oczakowa nad morzem czarnym skądby Cypr swój zasilać mogli. Sarnicki annal. Polon lib II.

Weneczjanie na wesele Zygmunta I z Boną r. 1515 wysłali oratorem Aloisius Bon patricium qui 13 Maja przybył do Krakowa a 22 Maja powinszowawszy odjechał. (Decius Diarius)

Ad sancifs

31

Drzewicki Maciej bisk. przemyski i kujawski posłował do Wenetów strone wojny tureckiej do Węgier 1517 żeby był Ludwika Króla Węg. jeszcze niedorosłego przy dziedzicznym państwie zostawił jest w druku jego Epistola ad M. Antonium Maurocenum Venetum in libro Callimachi impresso Haganoae in 4o.
(Wapowski, Bielski, Niesiecki)

R. 1537. gdy Simeon Nasoius dalmata napadł na okręt turecki i zniszczył takowy, wysłał cesarz Soliman Janusbeja z 2 okrętami do dowodzcy weneckiego Pesaro który bawił na wyspie Corfu Corcyrae, żądając od Wenecyjan zadosyć uczynienia szkody, wszelakoż na drodze napadły go okręta weneckie, stąd powstała wojna Turcy dobywali Korcyrę Wenecyjanie widząc że się na wielką wojnę zanosi przedsięwzięli połączyć się z innemi Chrześcijańskiemi państwami (i w tym celu był do Polski wysłany Vinzenzo Diedo lecz nic nie wskórał bo Polacy mieli spokój z Turkami.) gdyż dawniej papież Paweł III i cesarz Karol V Wenecyjanów do tego namawiali.

1556. Enituit quoque eo anno in Bonam Sfortiam Joannis Galeatii olim Mediolanensis ducis filiam, Sigismundi Sarmatiae regis matrem eximia senatus liberalitas, quae cum in Italiam ad Aponenses in agro Patavino thermas valetudinis causa accedere statuisset; ea re patribus significata per Arthurium Papacaudam legatum; Joannes Capellus continentis sapiens cum frequenti comitatu obviam venienti ire jussus est, post aquarum haustum cum ad urbem accessisset, frequens senatus nobilesque matronae Bucentauro reginam exceptam; peramplum, qui totam urbem dividit, Euripum, ad Estenses aedes magnificentissimo apparatu instructas deduxere, Ferrariae et Augustae cardinalibus comitantibus, celebrioribus locis invisendis cum aliquot dies in urbe insumpsisset, triremibus venetis Barium in Apulia opidum, quod dotali jure Aragoniae gentis obtinebat, devecta est." p. 290.

Andreae Mauroceni Senatoris Historia Veneta ab Anno 1521 usque ad annum 1615. in quinque partes ~~di~~ tributa. Venetiis apud Antonium Pinellum 1623. fol.

1570 Sultan Selim postanowił wyspę Cypr zabrać Wenecyjanom. Wenecyjanie dali o tem znać do obydwu mocarstw przedstawiając że to wszystkich Chrześcijan dotyczy. Wysłali do Piusa papieża, Filipa hiszpańskiego, Sebastyjana portugalskiego królów do cesarza Maxymilijana, Karola króla francuzkiego nawet do Tamesa króla perskiego posłali Vincentium Alexandrem biegłego w wschodnich językach który do Persyi szedł przez Niemcy, Sarmacyję i Mezyję do Morza czarnego; chodziło o wezwanie do wojny przeciw Turkom, wzywali wtedy Wenecyjanie do współuczestnictwa Moskwę i Króla polskiego do którego posłali. Cesarz odpowiedział Michaelio ac Jacobo Superantio że się do związku przyłączyć nie może z powodu iż na 8 lat z Selimem pokój zawarł
„Neque promptior Sarmatiae rex ad arma movenda visus est, cum praesertim aliis
„difficultatibus ea quoque accederet, quod legibus bellum extra Sarmatiam inferri
„inconsulto communi conventu (quam Dietam vocant) qui Augusti mensis exitu omnium
„provinciarum praesidibus aut earum procuratoribus praesentibus solemni ritu
„celebrari solet, vetaretur. Itaque Antonius Theupolus ex arrepto in Sarma:
„tiam itinere domum regredi jussus est." (p. 384)

1571. Papież Pius V; Filip hiszpański, i rzeczpospolita Wenecka (decimo quarto Kalend. Junii) zawarli między sobą wspólny traktat na wojnę przeciw Turkóm; dowództwo nad flotą miało być powierzone Janowi Austryjackiemu. Papież wziął na siebie obowiązek nakłonić do owego związku cesarza Maxymiliana, Karola francuzkiego, Sebastyjana portugalskiego i Zygmunta polskiego królów; dla tego też wysłał papież do Polski Jana Franciszka Komendona kardynała aby Zyg:munta Augusta do wojny tureckiej nakłonić; wszelako nadaremnie (p. 409)

1574. Hieronym Lippomanus poseł do nowo obranego Króla Henryka pisał do senatu weneckiego że xiąże siedmiogrodzki zamyśla wpaść do Turecczyzny i że Łaski wojewoda Sie:radzki z 50000 jazdy myśli najechać Turecczyznę. Widać iż Lipoman podmawiał Batorego i innych możnych do napaści na Turecczyznę gdy ze strony senatu widział opór; Lippoman korrespondował przez umyślnych posłańców z Stefanem Batorym (p. 475). Był Lippoman w wielkiem poważaniu u Senatorów. Ucieczkę Henryka tak się Maurocenus p. 478 wyraża: „Ejus rei eventum Cracoviensis palatinus Hieronimo Lippomano reipublicae apud Henricum legato significat, oratque ut in ea regni trepidatione, ac perplexitate rei:publicae quam ille prudentia et sanctitate florentem appellabat consilium exquirat id uti a praepotenti atque amplissimo senatu profectum summo loco habiturum."

1582

34

1582 Papież Grzegorz miał napięty umysł względem wygładzenia Turków; w tym zamiarze
dla pogodzenia Moskwy z Polską wysłał Antonium Possevinum jezuitę, aby załatwił
sprawę między Stefanem Batorym a Janem Wasylewiczem wojnę z sobą wtedy prowadzą:
cemi. Wyjednał Possewin po długim staraniu między obydwoma stronami pokój. O poko:
ju z Stefanem Batorym doniósł Wenecyjanom poseł cara Jacobus Maluaninus
ukazując listy cara w których rzeczpospolitę ~~pani~~ wenecką ponieważ zawarł spokój ~~wacem~~
~~w~~ z Stefanem Batorym za pomocą Possewina, zaprasza aby w jego kraju handlo:
wała, prosił aby w tym celu posła przysłali i posłał w darze doży sobole. Stefan Batory
kazał także Rzeczypospolitej weneckiej swą przyjaźń i pomoc przez posła Hieronima Lippomana
posła na dworze cesarskim oświadczyć i prosić aby rzeczpospolita poselstwo do niego wysła:
ła że on także to uczyni. Po naradzie senatu wybrany został do tego Joannes Delphinus
filius Josephi. Henryk Walezy żyjący w wielkiej przyjaźni z Wenecyją, dowiedziawszy się w Francyi
iż Wenecyjanie w swym poselstwie Batorego nazywali Królem mocno się tem zmartwił bo chciał
do śmierci swej nosić ów tytuł i w ogóle na całe wysłanie ~~się~~ poselstwa mocno się mart:
wił i gniewał i przez posła swego Ferrerius od Senat upomniał że mimo „in avitum
regnum reversum, quod sibi naturae jure debebatur, non illud reliquisse ad quod
inclytae gentis suffragiis accitus fuerat, non minusque illud sibi quam quod per
majorum manus traditum acceperat cordi esse, id a natura hoc a virtute, egre:
giisque gestis pendere, quorum fama Sarmatas permoti decimum atque octavum annum
agentem regem sibi adsciverant. Batoreum non veri legitimique regis sed suas veluti vices
obeuntis loco habere; Gallia rebus compositis, animum ad Sarmatiam adjecturum: mag:
num eo senatus consulto quo legatio in Sarmatiam decreta fuerat sibi praejudicium in:
ferri; neque commercii jura qualiacunque tandem ea sint, Ferrerius ait, Gallorum ami:
citiae ~~p~~anteferenda esse, majora ab amplissimo ac potentissimo regno, atque ab eo qui
tunc rerum potiretur Henrico, cujus in rempublicam egregia, perspectaque voluntas sit ex:
pectari posse, si deferendo Batoreo regios titulos Galliarum regi ablatos velit, hoc exemplo
reliquos Christianos principes ad legationes in Sarmatiam mittendas, non absque jurium atque
existimationis Henrici detrimento impulsum iri. Eodem officii genere Hieronymus Gondius
a Regis secretis cum Joanne Mauro Oratore utitur. Senat odpowiedział iż w niczem Króla którego
tak kocha i poważa praw(om) nie myśli ubliżyć, dekretem powyższym nie chciał (ani myślał) Senat Henrykowi odbierać tytułu
Króla polskiego. Chodziło tylko o (załatwienie) interessa Weneckie które się w Polsce znajdują (stosownie do praw wszystkich
narodów; papież wysłał do Batorego posła ~~przyjęt~~ Antoniego Possewina, przyjął go Batory; toż samo
uczynił cesarz, przetoż i senat nic nowego i nadzwyczajnego w obiorze posła nie uczynił. Nie kontento
wał się tem Henryk i mówił że papież posłał Possewina nie jako posła lecz jako prywatnego człowie:
ka dla załatwienia jednej rzeczy tylko do Polski. Jednak stolica Rzymska przyjęła (mie) posła Batorego

Który przybyć (gdzie) złożyć posłuszeństwo w Rzymie. „Caeterum ipsemet Batoreus maturius re perpensa, quantaque ex mutuis hisce legationibus in Turcarum animis suspicio irrepere posset animadvertens, cum eorum amicitiam suorum rebus admodum necessariam intelligeret, plurimum ex pristino animi, quo oratorem concupiverat ardore remisso, antiquata legatio est." (Maurocenus p. 516)

Joannes Delphinus r. 1603 obrany Vicetiae episcopus.

1585 Po śmierci Jana Wasylewicza cara miał Stefan Batory zamiar zagarnąć pod swe panowanie Moskiewszczyznę i w tym to celu „cum summo pontifice, Italisque nonnullis principibus Venetis maxime et Florentino communicare: de iis instituit."
Heidenst. lib. VII p. 238.

R. 1592 d. 31 maja po koronacyi Anny arcyksiężniczki rakuskiej był na uczcie między innemi w Krakowie poseł wenecki także i oddawał dary od Rzeczypospolitej.
D. 16 Czerwca „Tum etiam Legatum Venetum Petrum Duodum remisit torque aureo donatum." Heidenst. lib IX p. 297. 298.

1588 Stanislaus Resca opat Andrzejowski od świeżo na Królestwo polskie obranego Zygmunta
III wysłany jako poseł do Wenecyi, pozdrowił doży i senatorów oznajmił obiór Króla doniósł o wszyst:
kich dziejach, jak go jako pochodzącego z Krwi jagiellońskiej na sejmie warszawsk. obrano, jak ze Szwe:
cyi przez morze przyjechał jak go arcyb. gnieźnień koronował „De hoc felici ac prospero eventu
rempublicam certiorem facere, amicitiam, Sarmatiae vires, ac quaecunque posset ad eam augen:
dam ornandamque deferre voluisse – Sigismundo per litteras gratiae actae perque Petrum
Duodum Oratorem gratulatio est habita." (Maurocenus p. 544)

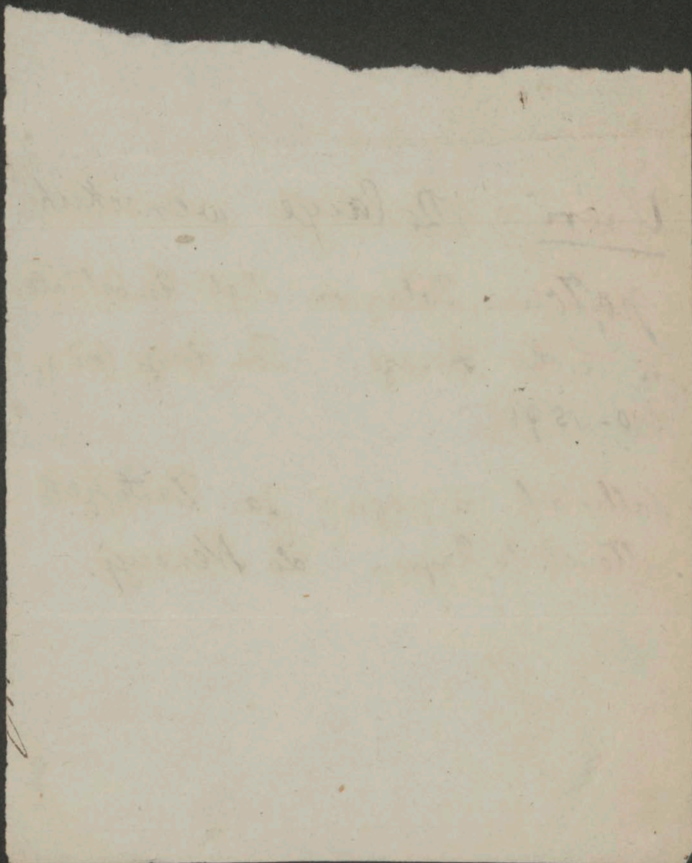
1597. Papież Klemens wysłał do Polski Kardynała Kajetano aby ~~[illegible]~~ Zygmunta III do wojny
przeciw Mehmeta i Turcyi pobudzić. Senat wcale go nie słuchał owszem pokój z Turkami ~~za~~
twierdził

1605. Eodemque anno Sigismundus Poloniae rex filio suscepto, ut sacro baptismati abluendo in:
tersit, amantissimis litteris principem invitat: Ad illum Aloysius Foscarenus Legatus
est designatus. ~~[illegible]~~ (Maurocenus p. 649)

Papież Paweł V r. 1606 wyklął doże, senatorów weneckich
1606. Przybył do Polski Aloysius Fuscarenus i był należycie za rozkazem Króla przyjęty. licet Ber:
nardus Cracoviae cardinalis edictum in venetos promulgare jussus, illum (posła) nullo oficio
esset persecutus, a rege senatoribus uti moris erat minime stipato exceptus est, tum quod ob regni
tumultus pauci admodum ex eorum numero in urbe essent, tum quod cardinalis atque sacrati
viri ab eo se congressu abstinere decrevissent: Sigismundum in suis aedibus adiit connubium
nuper initum senatus nomine gratulatur, a senatore latina oratione illius jussu gratiae
ingentes Reipublicae actae domumque perhonorifice est deductus; denuo regem allocutus, de
exortis inter pontificam ac rempublicam dissidiis docet, quam immerito ecclesiasticum in Venetos
fulmen pontifex intorserit, exponit, rationes reipublicas aperit; inde conqueritur quod tot terrarum
spatia sibi emenso et ab amica republica legationi destinatae edicti pontificii promulgatione
nota inuratur, ea praesertim in causa, in qua minime de religione ageretur, jam si id permit:
tat, dignitatem regiam in discrimen vocatum iri. Rex nadzwyczaj się tem zmartwił kazał zwołać
senat i postanowiono aby bez dekretu królewskiego nie publikowano owego edyktu a ponieważ nuncyjusz ka:
zał z tego powodu wyjechać z miasta, kazał go Król o tem zawiadomić, pisał do Króla aby w sprawie która nie do:
tyczy religii pojednał się z Wenetami, inni Królowie i on sam zgadza się na to że to niesprawiedliwie i dla
tego zakazuje go publikować; że toż samo zachowano w Polsce w sprawie Henryka III, Henryka IV
królów francuskich i nawaryjskich: in Gallia nullis pontificii oratoris officiis vel precibus a veteri in
rempublicam benevolentiam Henricus averti poterat, ~~liber~~ Petro Priolo oratori ad templa aditus, nihil
de prisca consuetudine imminutum: cum Carolo Emanuele, Allobrogum duce, omni officiorum genere
actum ne supplicationibus ~~alicon~~ quae pro indicto jubilaeo habendae erant Petrum Contarenum legatum
admitteret, at Carolus ut reipublicae offendendae causam amputaret, filiarum principum interventu,
ab invitandis principum legatis abstinuit." (Maurocenus p. 663)

Albéri: Relacye weneckich posłów: Relazioni degli Ambasciatori Veneti. Firenze. Tom drugi (od r. 1540-1576)

Kallimach a później Jan Dantyszek posłowali do Rzymu i do Wenecyi.

Joannes de Curiis

37

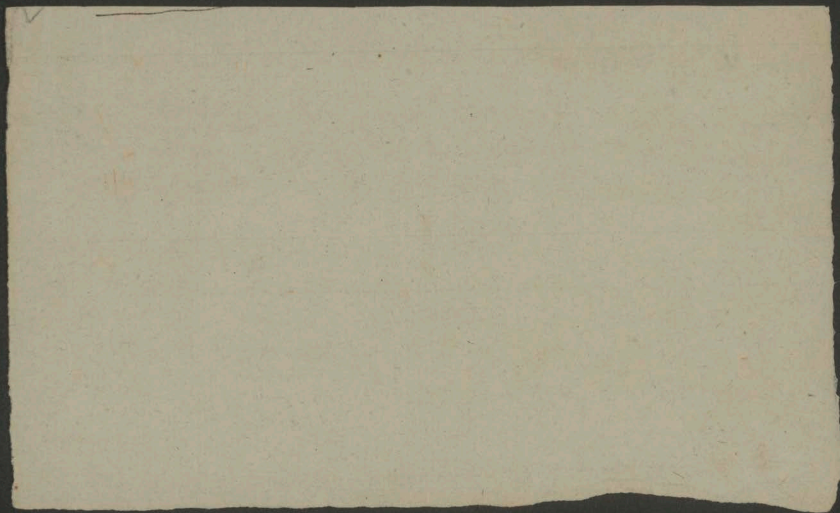
Jan Dantyszek Sekretarz koronny do cesarza Karola V do Ferdynanda Króla czeskiego i do Rzeczypospolitej weneckiej

Od ~~obozu~~ cesarza Karola do obozu wojska weneckiego jeździł kędy pożądany pokój między nimi a cesarzem skombinował. Dukt tej legacyi w Aktach publicznych Tomickiego (Niesiecki)

Vie du Cardinal Commendoni par Gratien, traduit par Fléchier. Paris 1614.

Kommendoni Wenecyjanin czynił w Polsce projekta układu handlowego Polski z Wenecyją za Zygmunta Augusta w tym celu objeżdżał Dniestr za którego pomocą miano handlować za morze zbożem podobnie jak za Kazimierza Jagiellończyka do Cypru spławiano.

Po nim chciał projekt co do handlu Dniestrem uskutecznić Krasiński biskup kamieniecki r. 1769 w Paryżu podając go ministrowi Choiseul później Xiążę Nassau pierwszą kartę hydrograficzną Dniestru zrobił która r. 1783 poprawiono a Dzieduszycki Walerjan szambelan był pierwszy co Dniestrem w celu handlu do Benderu z Galicyi popłynął.

Królowa Bona jadąc do Włoch r. 1556 bawi w Wenecyi. (Ob: Dichiaratio dell'arco fatto in Padova nella venuta della Reina Bona di Polonia 1556. 4º.)

Henryk król polski po ucieczce z Polski przybył do Wenecyi d. 18 lipca 1574 na Buccentaurze który na niego w Murano czekał. Król mieszkał w pałacu Foscari gdzie miał 300 z młodzieży weneckiej na usługi, był bowiem wpisany w złotą księgę patrycyuszów weneckich. Podczas pobytu brał udział w naradach senatu i głosował przy obiorze Giac. Contarini na godność senatora dei Pregadi. Bawił Henryk III przez 8 dni w Wenecyi. Wspaniałe i z jak największym przepychem dawane dla niego uroczystości, (tak zwana guerra fra nicolotti e castellani) regattę i turnieje opisuje Lucangeli Nicolo da Bevagna: Successi del viaggio di Enrico III dalla sua partita da Cracovia sino all'arivo in Turino. Vinegia 1574. 4º. Benedetti Rocco: Feste et trionfi fatti dalla republica di Venezia nella venuta di Enrico III Venezia 1574. 4º.) – Obacz napis na pamiątkę Henryka III w pałacu Dożów koło scala maggiore. – Rycina arkuszowa: Henryk Walezy idzie po moście, przyjmuje go doża i duchowieństwo (M. Preus fec.) w bibl. Ossolinsk.

Władysław IV będąc królewiczem jadąc w obce kraje przybył d. 4 marca 1625 do Wenecyi gdzie bawił do 18 marca 1625 mieszkał (podług Wassenberga Gestorum Vladislai IV libri. Gedani 1649. 4º.) w pałacu Donati, (a podług dziennika współczesnego Paca Stefana w pałacu Grimani). D. 12 marca dawano mu wielką fest i bal w pałacu Cornari a d. 16 marca wspaniała regattę. (Ob: Obraz dworów europejskich na początku XVII wieku przedstawiony w Dzienniku podróży Królewicza Władysława skreślony przez Stefana Paca. Wrocław 1854 – Dziennik Jana Hagenaw w Czasopiśmie nauk. zakł. Ossolińskich)

Jan Kazimierz królewicz w podróży swej do Włoch nim został jezuitą w Rzymie, bawi r. 1643 w Wrześniu w Wenecyi.

Marya Kazimira Królowa wyjechawszy z Polski r. 1699 d. 18 stycznia przybyła do Wenecyi, stała w pałacu Trevani zwiedzała ciekawości; przypatrywała się Karnawałowi w masce d. 9 lutego 1699 wyjechała z Wenecyi do Rzymu.
(Ob. Bassani Antonio: Viaggio a Roma della Maria Casimira regina di Polonia. Roma 1700. 4º.)

Jan Wielopolski późniejszy kanclerz od Jana III posłuje do Ludwika XIV Króla francuskiego i do Wenecyi.

Flosculi historiae Polonae sparsi Pulaviis inter concelebrantes Idus Augusti A. 1830. Typis Bibliothecae Pulaviensis. 8°.

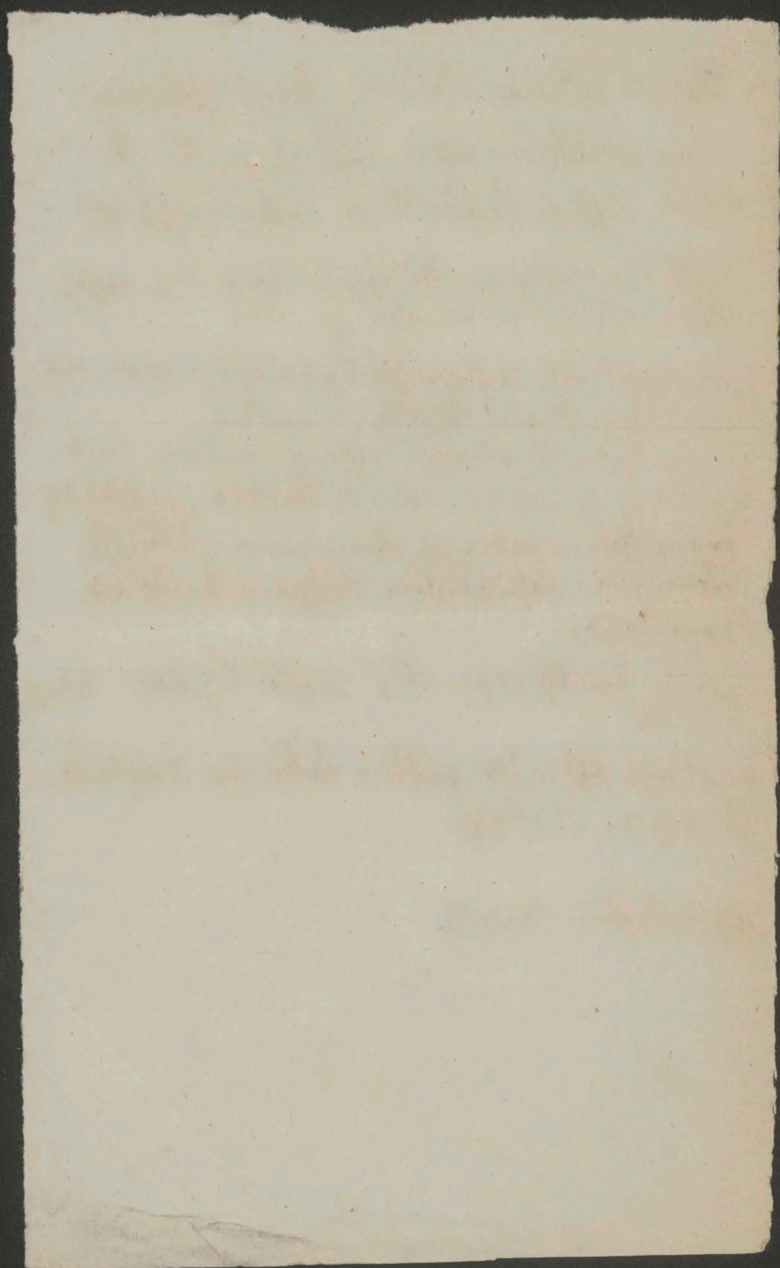
Parte d'una relazione del regno di Polonia d'un ambasciatore veneto dell'anno. 1560 p. 3–11.

już 24 lat jak się skończyła linia xiążąt mazowieckich
Zygmunt August miał spinellę od Carola V
miał w każdej sztuce biegłych mistrzów jubilera Mess. Giovanni Giacomo (Caraglio) da Verona, puszkarzy Francuzów, rzezbiarza Wenecyjanina; lutnistę Węgrzyna; kalwakatora Prospero Anadono napolitano.

perche son XII anni ch'è morto il padre (del re) p. 10.

z rękopisu bib nella publica libreria Maglabechiana in Firenze – —

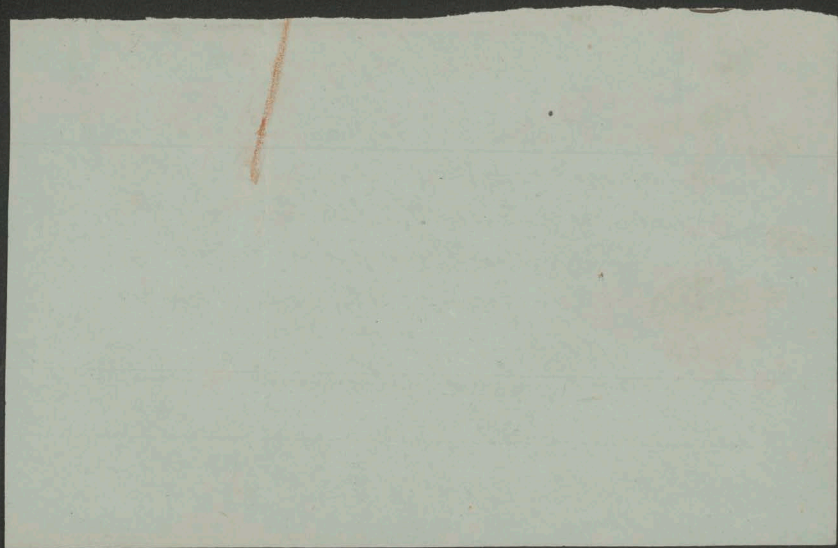
1726 Santini [illegible]

Agenci byli już 1562 41

Zygmunt August wstawia się do Maxymiliana II króla czeskiego i rzymskiego za Bernardem Fogliola mercatorem Venetum agentem nostrum aby go bronił w posiadłościach jego in territorio Prosevien. i koło Gorycyi. Petricoviae 14 Aprilis 1563.

Lunig Litera procerum I p. 8.

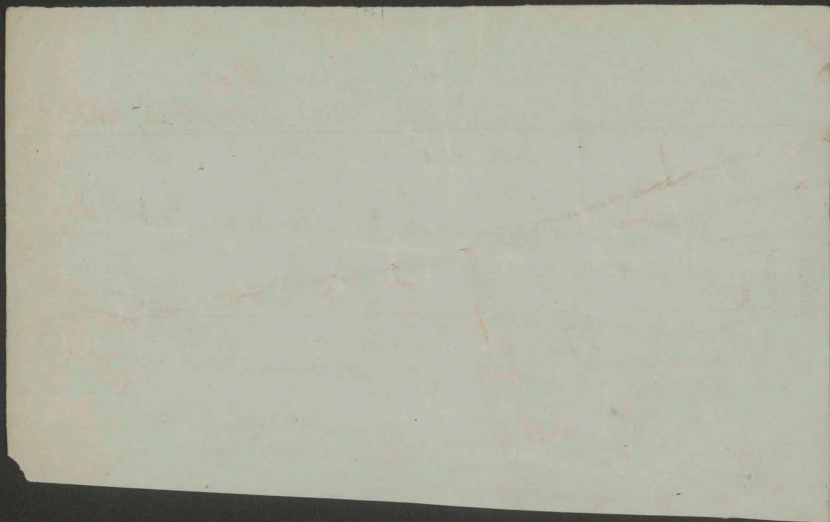

Marcus a Turri Venetus. S. D. Bonae Consiliarius r. 1537
jemu dedykował Georgius Libanus Lignicensis: De Philosophiae laudibus
oratio. Cracoviae 1537. 4o

Simonis Starovolscii Scriptorum polonicorum Ἑκατοντάς. Venetiis 1627
4o

Stanisław Niegoszewski herbu Jastrzębiec przyjaciel Alda Manucyja wydał programma
(potajnie z pochwałą Wenecyi fol. K. 2.) w którem na pytania z teologii historyi i ma-
tematyki wierszem chciał odpowiadać r. 1584 poeta laureatus i kawaler orderowy
wenecki (Juszyński II. 5)

Paszkowski Marcin wydał bezimiennie poemat Wenecyja Kraków 1572. 4o bezimiennie toż samo pisał
Krzysztof Warszewicki raczej i pewnie. Wenecyja w Krakowie w druk. Mat. Sybeneychera 1572. 4o Krotka
historia Wenecyi i wzywanie do wojny z Turkiem.

*) Bevagna zwie go p. 13 Giovanni Soranzo
Jean Sorranzo mówi Benedetti

43

R. 1573 umarł Karol IX Król francuzki; Król Henryk III dowiedziawszy
się o tém wyjechał na Wiedeń, Wenecyję do Francyji. Rzeczpospolita Wenecka świad-
czyła mu największe honory. Wysłano dla powitania na granice Karnii sena-
torów: z pocztem wojsna muzyka (Andrea Badoaro, Giovanni Michele, Giacomo Soranzo*) i Giacomo
Foscarini; w Ponteba witali Króla ¶; w miejscu Trevigi (Tarvisium) pasował Henryk
na rycerza Bartolomeo Lippamano który tam był rektorem. W Margara
przyjmowali Króla 60 senatorów w purpurze z których każdy miał gondolę przybra-
ną w aksamit ~~jedwab~~ i w grono szlachty i z bogatym ubiorem majtków; w pałacu familii
Capella w Murano pysznie przybranym zebrali się wszyscy. lipca dnia 18 tegoż wieku dziele Nazajutrz doża z sena-
tem w okręcie jenerała morskiego z inemi 14 okrętami przybył po Króla, którego
wprowadził do S. Niccolo del Lido gdzie patriarcha Wenecki z klerem
ubrany Giovani Trivisano pontyfikalnie go przyjmowali wśród Te deum
z tamtąd na Bucentaurze Król z dożą wśród ogromnego zgromadzenia ludu z całych
Włoch na wodzie i lądzie udał się do pałacu familii Foscari najpyszniej
przybranego jadąc per il Canal grande pod baldachinem odprowadził dożą
Wenecyja była oświetlona i były łuki tryumfalne
Króla do stancyji gdzie 300 młodych szlachty było na usługi. Był to wjazd naj-
wspanialszy. Noca paliły się pyszne sztuczne ognie koło Canal grande
następowały gry ludu na wodzie. W środku złotej bazyliki S. Marka była dla
uklęknienia Króla ławka pokryta najbogatszym suknem, z poduszkami zło-
temi perskiemi w niejakiej odległości była z jednej i z drugiej strony ławka
dla doży (złotenicu) druga dla Filipa Buoncompagno Kardynała S. Sixta legata
papieża Grzegorza XIII dalej były ławki dla xięcia Sabaudyi Emanuela
Filiberta – xięcia Ferrary Alfonso d'Este – xięcia Mantui Francesco –
xięcia di Nivers za niemi inni panowie włoch, urzęda, szlachta – Był
Król potem w izbie wielkiej Rady gdzie była zebrana szlachta Wenecka
familia Valois była już wprzódy wpisana w złotą księgę szlachty Weneckiej
tam wyjęto urny z złotemi i srebrnemi kulami służącemi do wyboru urzędów
i wotowano na godność senatorską del Pregadi ordinario na którą obrano
z niezbieranej na senatora
Giacomo Contarini, Król miał głos – ¶ Król obejrzał potem arsenał i Schiffswerften
Po 8dniowym pobycie odprowadzał Króla Doża i senat do Fuzza fusina 5 mil
od Wenecyji. Król w Wenecyji darował doży wielki dyjament, złożony od tegoż
w skarbnicy senatu. ~~Za~~ Król przez Paduę udał się ~~do Francyji~~ Ferrarę, Mantuę, ~~Cortanelle~~, Monzę, Sabaudzkie Wenecyjane
¶ nazajutrz dzień był tam bal gdzie najśliczniejsze kobiety sumptuaria lege soluta
~~tam~~ w blasku stroju tańczyły.

zaś na pamiątkę położyli Królowi następujący napis na marmurze nel' atrio che forma prospetto alla scala maggiore del Ducale Palazzo detta dei Giganti:

„Henricus ~~III~~ Tertius Galliae Rex et primum Poloniae Christia:
„nissimus, accepto de immatura Caroli Noni Galliae fratris conjunctissimi
„morte tristi nuntio, e Polonia in Franciam ad ineundum Regnum haeredita:
„rium properans, Venetias anno salutis MDLXXIV Decimoquarto Kalend.
„Augusti accessit, atque ab Aloysio Mocenico Serenissimo Venetiarum
„Principe et omnibus hujusce Reipublicae ordinibus, non modo propter
„veteris amicitiae necessitudinem, verum etiam ob singularem de ipsius exi:
„mia virtute atque animi magnitudine opinionem, magnificentissimo
„post hominum memoriam apparatu atque alacri Italiae prope
„universae; summorum principum praesertim concursu exceptus est.
„Ad cujus rei, gratique Regis animi erga hanc Rempublicam memo:
„riam sempiternam, Senatus hoc monumentum fieri curavit; Ar:
„noldo Ferrerio Secretioris consilii participe ~~et~~ Regis apud Rem:
„publicam Legato id etiam postulante."

Viaroli II p. 285–290.

Maurocenus p. 478–480 toż samo.

* ~~na~~ na rzece Piawe postawili umyślnie most
65 stóp długi jak za czasów Bony Królowej polskiej

Po wyborze swoim na króla polskiego wysłał Henryk (ponoś z Paryża) listy do wszystkich państw czyli raczej senatorowie na co Król z Paryża listy napisał: Simul literae partim ad Confoederatos Reges et principes partim beneficiarios datae ex arbitrio Senatus ex Polonia transmittendae.

„Ad Turcarum itidem imperatorem Jacobus Ponetovius pincerna Lanciciensis, missus adjunctum in litteris iis quo magis de voluntate regia in tenenda pristina amicitia ac foedere constare illi posset quam primum in regnum venisset ex praecipuis regni consiliariis renovandi et confirmandi foederis causa aliquem missurum. Interim postulare ut praefectis suis inprimisque Czario Praecopiensi ipse etiam mandet, ne quid alienum ab amicitia committant. Eidem ad Venetiarum Ducem partim in eandem sententiam qua ad alios principes christianos literae datae, tum petentes quo ut quamprimum Constantinopolim perveniret eum adjuvent.

Verum Ponietovius ex consilio legati Gallici qui Venetiis erat, legatione Constantinopolitana intermissa ad Torgam postea priusquam ad fines regni veniret iterum regi occurrit."

Henryk zwlekał swój wyjazd do Polski z powodu choroby swego brata który potem umarł quod-tum maxime a matrimonio cum infante vehementer abhorreret."

Dopiero 28 Septembra wyjechał z Fontenebleo do Polski.

Reinholdi Heidensteinii: Rerum Polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII Francofurti ad Moenum 1672, fol. p. 45.

Successi del Viaggio d'Henrico III Christianiss.mo re di Fran:
cia, e di Polonia dalla sua partita di Craccovia fino all'arrivo
in Turino descritti da Nicolo Lucangeli da Bevagna Con Privi:
legio. In Vinegia Appresso Gabriel Giolito de' Ferrari MDLXXIIII.
in 4o. str. 64. poświęcone Kardynałowi de Medici. Nr 4397.

Król mówił senatorom iż chce odjechać z Polski do Francyi; gdy jednakże
senatorowie odrzekli iż bez pozwolenia senatu tego uczynić nie może
zwierzył się pp. Bellievre posłowi francuskiemu, Librach radzcy swemu
i Villeclair poufnemu swemu że zamyśla skrycie umknąć; gdy podko:
morzy zaproszony był na wieczerzę wyszedł fortką z zamku zostawiwszy
wprzody listy (z tych po tajnie do senatorów jeden w Krakowie 18 Czerwca
1574 pisany p. 8-11 przytoczony z Wiednia d. 29 Czerwca Ao 1574 znowu
pisał do senatorów list ten przytoczony 17-19 na co odpowied powiedzieli
7 Lipca 1574 senatorowie listem przytoczonym p. 21.) w niedzielę d. 18
był wjazd Henryka do Wenecyi w poniedziałek były wyścigi bark, wojny,
na wodzie, pojedynki; we wtorek przybył xiąże z Sabaudyi we środę
był na Tedeum u S. Marka w uroczystej procesyi; we czwartek odwie:
dzał doża; w piątek obiedał w izbie rady Giacomo Contariniego w
sobotę zwiedzał arsenał; w niedzielę d. 24 było zebranie panów i dam
w wielkiej sali i bankiet wspaniały; w poniedziałek turniej; we wto:
rek było pożegnanie i odjazd do Lizzafuzyna p. 26-43.

[la guerre des bastons des Castellani et Nicolotti.

7846 razem ciekawych współczesnych adligatów

Discours des triomphes et resiouissances faicts par la Se:
renissime Seigneurie de Venise à l'entree heureuse de Henry
de Valois, troisiesme de ce nom, Treschrestien Roy de France
et de Pologne: Faict en Italien par M. Rocco Benedetti Puis
traduict en François. A Lyon par Michel Jove 1574 Avec
permission. 8o str. 45 autor włoski poświęcił swe dziełko Anto:
niemu Villabruna szlachcicowi de Feltre. Henryk odjechał z Wenecyi
w towarzystwie xcia Sabaudyi, xiecia Ferrary i Nevers i swego
brata Grand Prieur de France (Alencon?)

46

Annali urbani di Venezia di Fabbio Mutinelli. Secolo decimosesto. Venezia 1838. 8º maj (z 17 litograf.)

Veronica Franco ur. 1553 mieszkała in contrada di S. Agnese portret jej malował Tintoretto wydała Libro delle terze rime Venezia 1573 pisała na pochwałę Henryka Króla pol. Sonety 1574 – Król Henryk mieszkał w pałacu Foscari gdzie dotąd jest nad drzwiami kaplicy napis który kazał zrobić Aloizy Foscarus na pamiątkę że tu Henryk III pierwszy mszy słuchał XIV Calend. August. 1574.

o Veronice ob. Tiraboschi T. VII parte 3. p. 1143.

dyamant darowany przez Henryka III doży Aloyzemu Mocenigo z napisem jest w Skarbnicy S. Marka

Przy wchodzie do pałacu dożów jest napis na pamiątkę Henryka III

Ob: Marsilio della Croce: Historia della pubblica et famosa entrata in Vinegia del serenissimo Henrico III. In Vinegia 1574. 4º.

Carrer Luigi : Anello di sette geme o Venezia. Venezia 1830. 8°. str. 733
(Żywoty 7 kobiet sławnych weneckich z 7 rycinami)

Poselstwo Weneckie za Stefana Batorego obacz list Żołkiewskiego w moich Mscriptach

Segreteria di Apollo di Antonio Santacroce segretario della Reale maiestà di Polonia. Venezia 1654 (listy polit. pogro-mitologiczne do osób mi. u Polsk)

D'Allagna A. Delle Congregazione e scola di bombardieri fondata nella città di Varsavia dal re di Polonia. Famosum. 1622. 4º po włosk. i polsk.

Bzovii Vita Pauli V L. m. Romae 1587

" " Silvestri II L. m. " 1629
(adjuncta est vita S. Adalberti)

Lucchesini Soc. Jes: In victoriam Joannis Casimiri de Moscis relatam Romae 1662

Sarbievii Carmina Romae 1645

Bogdanowicz Bernard cysters (+ w Rzymie w kościele S. Croce) _ Corona virginalis de laudibus Deiparae. Romae 1691

" Thesaurus divitiarum coelestium Romae 1693

Sansovino: Vite de principi e signori della casa ottomana. Venetia 1571 ded. Piotrowi Uborowskiemu

Crassi: Elogi di capitani illustri. Venet 1685
z portret. Stefana Czarneckiego

Vita di San Giacinto dell'ordine dei predicatori apostolo del settentrione e taumaturgo del secolo decimo terzo descritta dal P. Domenico Bertolotti. Milano presso La Ditta Pirota e Comp. 1857 str. 263 w zbiorze Poliantea cattolica Rok VI

118

Hyacinthe apôtre de la Pologne patron de Monseigneur Quélen, poème de Guillaume le Blanc (évêque de Grasse et Vence) traduit (du latin) pour la première fois par le traducteur du poème de Vide. Paris 1846. (chez A. Vaton) 3 tyt.

po łacinie, po francusku wyszło po łacinie zaprzód w Paryżu 1594.

W Neapolu wychodzi przedruk: Discursus praedicabiles super litanias lauretanas B. Mariae V. studio et opera P. F. Justini Miechoviensis Poloni Ord. Praedicat. Neapoli ex typis Fibrenianis 1857. 8o 2 tomy dedykowane Ferdynandowi II

Naklładowe.

Świtkowski August.

Ex. 73. Główniejsze zasady języka francuzkiego ze stósownemi ćwiczeniami połączone. Kraków 1850. in 16o

Les Ko re di Polonia tragedia. b. m. i r. 3 XVIII w. (druk)

49

Jan Łaski archiepiscopus gnesnensis odpowiedział Lauredano Venetorum duci iż największem szczęściem dla Królestwa jeżeli nie wkraczając w granice innych państw może swojch dzielnie bronić i wiarze chrześciańskiej oraz innym książętom za przedmurze służyć. p. 136. Rescius.

Rescius jako poseł Króla bawił w Wenecyi Idibus Octobris (w novembre 1588 potem udał się do Rzymu gdzie w Grudniu przed papiezem Syxtem V składał posłuszeństwo od Króla Zygmunta III nowo obranego był oraz i u Wielkiego Xięcia Hetruryi w poselstwie

Stanislai Rescii Epistolarum liber unus. Neapoli 1594.

J. U. Niemcewicza Zbiór Pamiętników historycznych o dawnej Polsce. Tom V w Puławach 1830.

1) Relacyja Jana Tiepolo posła weneckiego 1647

2) Wypis z relacii posła weneckiego r. 1560. drukowane także w Ciampiego Flosculi historiae Polonae 1830.

Tom IV 1822. p. 76. – 79.

Aloizy Lipomano nuncyusz krótkie opisanie polski

Zdanie sprawy Pietro Duodo za powrotem jego z poselstwa polskiego w r. 1592. z włosk. p. 79 – 93.

Wyjątki z pamiętników kard. Franciszka Buonvisi legata papieskiego najprzód w Polsce a potem w czasie elekcyi Jana III p. 327 –

Niewola którą cierpi narod nasz ruski gorsza tureckiej

Wyjątek z poselstwa nuncyusza Marescotti do polski r. 1668.

1641 Relacia legacyi Miaskowskiego do Ibrahima

Relacyja weneckiego posła Girolamo Lipomano o Polsce z r. 1575 jest w Rzymie w Mscr. ~~bibl~~ Ottobon. (Vatican) No 2433. Mscr. Urbinat (Vatican) No 2827; Mscr. Casanatens (Dominikanów w Rzymie) No XXI.

Relacyja posła weneckiego Pietro Duodo w Watykanie Mscr. Urbinat No 835.

Lipoman Hieronim szlachcic Wenecki posłował do
Turyna Drezna Neapolu. Konstantynopolu sprawiał
zlecenia największej wagi z najpomyślniejszym
powodzeniem oskarżony od inkwizytorów państwa
że przedał tajemnice ojczyzny swojej xiążętom z
którymi miał do czynienia zatrzymany był w
Konstantynopolu i zaprowadzony do Wenecyi
Chcąc się ratować skoczył w morze aby się wpław
ratował lecz on umarł w 2 godziny potem 1591.

3/46

1-16
28
2
3 46

Wenecyja

W bibl. Załuskich według Janozkiego Specimen Catal.
p. 52. był MS. in folio włoski w którym
były ~~dzietka~~ Hieronymi Lippomani relacyje z poselstwa do Polski res Venetorum
~~illustrantia~~. Rękopism ten pochodził z bibliotek: Caumartiniana.

p. 103. Rękopism włoski in 4º. włoski Danielis Barbari
Venetorum legati: De regnis Angliae, Scotiae et Poloniae
ad Rempubl. Venetam relationes.

R. 1596 Papież i cesarz starali się Zygmunta III do ligi przeciw Turkom nakłonić. Ex parte regni żądano aby prócz cesarza summus pontifex, Hispaniarum rex et Italiae principes do tego należeli. „De Venetis etiam ac Moscho ad idem foedus adjungendis non ita quidem flagitabatur ut sine iis foedus recusaretur: sed tamen et de iis quoque omnis opera daretur, proponebatur." (Heidenstein lib X p. 310) „Praeterea cum tempore divae memoriae Sigismundi Augusti nomine reipublicae Venetae navigatio etiam proposita fuisset, qua frumentum aliaeque merces quae ex regno hoc exportantur per Pontum Euxinum fretumque Constantinopolitanum Venetis atque in Italiam importarentur a Turcis autem impedita, ea hactenus fuisset, nominatim adjectum ut si successum christianis Deus tribueret, in omnes partes libera et tuta absque omni vectigali immunis navigatio illac esset" (Heidenst lib. X p. 311)

W Wenecyi wyszło: Stanislai Ilovii
przekład Basilii Magni de moribus
orationes 24. Venetiis. 1564. 8º Tomów 4.
Bzovius: Sertum gloriae S. Hiacynthi
Venetiis 1598. 4º

54

R. 1605. „Re Sigismondo invitò il Principe di Venetia in quest'anno con humanissi=
me lettere a sostenere il suo nato figliuolo all'acque lustrali del battesimo,
e fu spedito a questa decorosa funtione con procura per il Principe, Luigi
Foscarini con titolo d' ~~Al~~ Ambasciatore."

Vianoli II p. 389.

1606

56

R. 1606 papież Paweł V Borghese „ Ille veluti acerrimus sacrorum defensor volebat irritum omnino quidquid in ecclesiasticos viros eorumque bona decretum esset nostri majorum suorum statuta legesque et temporis et usus firmata privilegiis asserebant; ne subditorum contumeliae impunes essent civiumque patrimonia distraheretur. Rzucił na całą Rzeczpospolitę interdykt był wtedy Leonardus Donatus Doże rzeczpospolita nic sobie z tego nie robiło, zaniosło się na wojnę, aż za pośrednictwem francuzkiego Króla Henryka IV pogodzeni zostali s. 273

Joannis Baptistae Veri Rerum Venetarum libri sex Editio tertia. Venetiis 1678. 4o.

Notitzen Blat 1854 No. 11. p. 241.–57 250
Berichte Paolo Minios an die Signorie
von Venedig über seine Reise durch Ungern
Moldau, Wallachey Polen. (w XVII wieku
r. 1620

Wenecyja – Herburt 58

R. 1621 przed wojną Chocimską wysłał Zygmunt III poselstwa do Anglii, do cesarza Ferdynanda II do Flandryi austryjackiej, do Hollandyi i rzeszy niemieckiej względem posiłków przeciw Turkom; że było poselstwo i do Wenecyi świadczy list Janusza Zbarskiego Kaszt. Krak. do Szyszkowskiego biskupa krak. ~~od~~ pisany d. 18 Stycznia 1621 (w Mscr. Król)

„Owe legacyje do cudzoziemców bardzo mi się niepodobają, właśnie per ludibrium zostane, a zwłaszcza co do Wenetów. Z kąd będą kolligować jako aptos legatos posyłamy, i jako nas praemisit to negotium. Boję się, że go tak odprawią, jak posła nieboszczyka Herburta który do nich posyłał z Długoszem naszą historyją, uczyniwszy do nich dedicatoriam, jako do wolnej rzeczypospolitej, a to wszystko dla tego żeby mu co dano było. Ale iż posłał ineptissimum człowieka, który się wymowić nie umiał, spytawszy go quid petis? kiedy nie umiał się z tego wytłomaczyć, kazano mu z niczym nazad jechać. Zgoła wszystko sami gotujemy ad exitium nieomylnego."

A. Naruszewicz: ~~Dzieje~~ Historya Jana Karola Chodkiewicza. W Warszawie 1781. T. II str. 328

Cf. Georgii Ossolinski supremi regni cancellarii Orationes sex. Gedani 1647. 4to

F. Bohomolca Życie Jerzego Ossolińskiego w Warszawie 1777. 8o

1625.

Władysław IV dla nauki i doświadczenia postanowił zwiedzić cudze kraje. W towarzystwie Alberta Stanisława Radziwiłła kanclerza ~~lit~~ wielkiego xięstwa lit. Stefana Paca pisarza wielk. xięstwa lit. Łukasza Żółkiewskiego starosty kałuskiego, Adama Kazanowskiego kasztelana ~~[illegible]~~ podkomorzego koron. i pokojowca Gerharda Dönhoffa ~~[illegible]~~, Samuela Żylskiego, Reinholda von Rosen i Mikołaja Ligłowskiego odjechał 17. maja 1624 z Warszawy, zwiedził Szlązk, Austryję, Bawaryję, ~~[illegible]~~ resztę Niemiec, Belgiję (gdzie był w obozie pod Bredą) Szwajcaryję, Rzym Neapol, Florencyję ~~[illegible]~~ w Lutym 1625 z Florencyi przybył (D. 4 marca 1625) do Wenecyi gdzie „a magnae rei publicae magnis senatoribus officiosissima oratione exceptus omni officiorum genere honorabatur. Nam et toto commorationis tempore, quod aliquot septimanarum erat, Reipublicae sumptibus in Donati palatio regie fuit tractatus et quidquid sanctioris aut celebrioris in urbe, deducentibus senatoribus Poloniae principi patuit. Comediae deinde et spectacula alia in honorem principis diebus singulis fuere exhibita. Denique et in magno canali naumachia in ejusdem principis gratiam fuit instituta. Hanc centeni aliquot patritii ordinis adolescentes, facta, senatorio jussu, vestibus pretiosissimis diversique coloris partium differentia, exhibuere. Mirum dictu quomodo et ornatus vestium et juvenum invicem concurrentium docta agilitas, lenocinium mutuum sibi praestiterint. Adeoque et multorum judicio, hoc navale certamen, naumachiis veterum, Romae ab imperatoribus olim exhibitis et sumptu et elegantia et singulari concurrentium juvenum exercitio, fuit aequiparatum." Stamtąd powrócił na Wiedeń do Polski. Everhardi Wassenbergii: Gestorum gloriosissimi ac invictissimi Vladislai IV Poloniae et Sueciae regis. Pars prima. Gedani 1649. 4o str. 206–207.

Wassenberg korzystał z dziennika podróży królewicza napisanego przez Jana Hagenaw a Mazeunen ~~[illegible]~~ sekretarza ~~[illegible]~~ Alberta Stanisł. Radziwiłła.

W Wenecyi stał Władysław królewicz w pałacu Grimani nad Kanałem. D. 11 marca witał go sam doża Cornaro; d. 12 marca dawano mu bal w pałacu Cornarów a d. 16 wielką regattę na Kanale. Królewicz wyjechał d. ~~[illegible]~~ 18 marca z Wenecyi (Ob. Dziennik Paca)

Wenecyja 60

Krolewicz Władysław IV wracając z Rzymu przyjechał incognito z Werony do Wenecyj i stanął w prostej oberży. Lecz poznany umieszczony został w pałacu Cornaro (gdzie stał Henryk III gdy uciekał z Polski) mieli wyznaczonych do posług gondolierów w dzienni dawano zabawy między innemi regattę czyli wyścigi statkow i bale. Zaproszono Króla do senatu gdzie w obec doży odbywano wybor admirała, przypuszczono Króla do balotowania. Przy wyjeździe dziękowali Albrecht Radziwił i Lac pisarz lit. w imieniu Krolewicza senatowi. (Ob. Alb. Radziwił Epitome I)

Wassenberg Carer,

Bohomolec Życie
Jerz. Ossol

1632 „In Polonia pure il re Sigismondo passo all'altra vita, e ne' comitij del regno gli fu sostituito Vladislao suo figliuolo maggiore. La republica, per congratularsi della corona, gli elesse ~~Giouanni Pesari~~ caualiere per ambasciator' estraordinario, che poi destinato altroue, lascio, che ~~Giorgio Giorgio~~ caualiere, l'adempiesse, e fu corrisposta per nome del re dal duca Ossolinschi, dopo essere stato a prestar' obbedienza al Sommo Pontifice." Nani lib IX p. 422. Georgius Georgius eques legatus extraordinarius

Giovani Pesari (Pisaurus) posłował r. 1620 do Sabaudyi; r. 1622 do Francyi; r. 1631 do Rzymu r. 1636 na sejm w Kolonii, r. 1643 został jeneratem wojska lądowego; r. 1658 obrany Dożą + 1659

Giorgio Giorgio był wprzódy r. 1627 posłem do Francyi.

1632 Paulo post legatus ab novo rege in Italiam dux Ossolinskius, Romam primum ad obedientiam pontifici testandam deinde Venetias venit, ut responderet officium, amicitiamque quae fuisset civitati cum patre (Sigismundo III) confirmaret T. I p. 365. Joannis Gratiani Historiarum Venetarum libri XXXII Patavii, 1728. 4°

R. 1638 Królewic Jan Kazmierz jadąc morzem z Włoch do Hiszpanij pojmany od Francuzów który go trzymali w więzieniu chcąc wymódz na Polakach Cesarzowi posiłków niedawali Król Władysław wysłał swego nadzwyczajnego posła barona ~~Biboni~~ do Rzeczypospoli-tej weneckiej prosząc aby się za pojmanem królewicem wstawiła. ~~[illegible]~~ Wenecyjanie posła Angelo Contarini do Króla Ludwika obrali: ma penetrata inclinatione del re e del ministro ne fu la missione sospesa (nie był puszczony na prośby Wenetów) dopoki sam Władysław poselstwa do Francyi nie wysłał Nani l. X p. 494.

Historia della republica Veneta di Battista Nani caualiere e procuratore di San Marco. Quarta impressione. In Venetia 1686. 4°

F Cesarz prowadzący wojnę z Francyją obiecywał wypuścić jeńca Rupertum Francuzom na wolność, jeżeli oni Jana Kazmierza uwolnią. Weneci na prośbę Władysława chcieli do Francyi posłać Contarinum Angelum equitem lecz gdy się dowiedzieli że Król Francuski za narada Richeliego niechce puścić żadnym sposobem Jana Kazmierza, nie wysłali tego poselstwa. Aż poseł polski przybył do Paryża i uwolnienia wyrobił pod kondycyjami pewnemi
Gratiani I p. 434.

Królewicz Jan Kazimierz zamierzał podróż do Hiszpanii przez Włochy i morze środziemne już to dla odwiedzenia w Madrycie Filipa IV Króla hiszpańskiego już dla poparcia praw swych do xięstwa Baru i Rossanu w Królestwie neapolit. leżących (zapisanych od Królowej Bony summ na nich) przez sukcessyją na Katarzynę Jagiellonkę Królową szwedzką babkę Jana Kazimierza środkach wybrał się w tę podróż z Warszawy 27 Stycznia 1638 przez Wiedeń, Inszpruk, Trydent, Weronę, Medyjolan do Genui gdzie wsiadł na galerę Dianna i do Barcellony chciał jechać; przez burzę przybita galera do portu francuzkiego Saint Tropin po zwiedzeniu incognito Marsylii z powodu ustaniec wiatru muszano zawinąć do portu francuskiego Tour de bouc gdzie d. 9 Maja 1638 Królewicz przytrzymany z początku w Salonie potem w Sisteronie nakoniec w zamku Bois de Vincennes w więzieniu siedział na rozkaz Kardynała Richelieu, który otrzymawszy przez szpiegów z Genui wiadomość o wyjeździe Królewicza kazał go pojmać za to że Król Władysław porzuciwszy zaprojektowane z Francyją małżeństwo złączył się ściśle z Austryją i że Królewicz Jan Kazimierz niedawno jako ochotnik w Niderlandzie przeciw Francyi służył. Francyja miała wtedy wojnę z Hiszpaniją naprożno starał się o uwolnienie poseł genueński w Paryżu Saluzzo, nuncyjusz w Paryżu Bolognotti i poseł wenecki Angelo (Anioł) Corraro i poseł polski Zucitelli; aż wreście za ustawieniem się posła Krzysztofa Korwina Gosiewskiego wojew. smoleń. dawszy piśmienne ~~za~~ obowiązanie że przeciw Francyi oręża dobywać nie będzie d. 25 lutego 1640 wolność odzyskał

Carcer Gallicus ab Everhardo Wassenberg conscriptus. Gedani 1644. 4°.

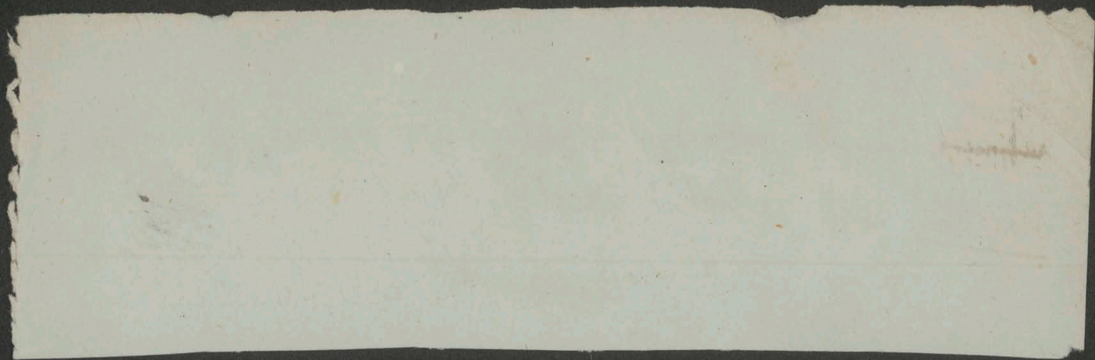
Xiądz Walerjan Magni kapucyn włoski przybyły dla rozkrzewienia zakonu
swego w Litwie swatał tajemnie króla 1636 za podszczeniem Ferdynanda II
cesarza; króla Władysława z arcyxiężniczką Cecylią Renatą; co przyszło do skut-
ku mimo trudności kładzionych przez Władysława króla (Piasecki p. 491)

R. 1637 koronowana d. 13 Września Cecylia Renata w Warszawie przyczem składali
powinszowania d. 15 Września powinszowania Hrabia Magni poseł cesarski
i nowy poseł wenecki Jerzy de Georgi i podarunki (Z dyaryusza Albr.
X. Radziwiłła w Kwiatkowskim Kaj: Dzieje narodu Polskiego za pano-
wania Władysława IV w Warszawie 1823.
Hrabia Magni wielki powiernik króla mieszkał w jego dworze r. 1646.

63

Lew ~~Kazimierz~~ Sapieha przyjmując w pałacu antokolskim w Wilnie posłów weneckich nagle zasłabł i umarł. +1633

Kognowicki.

Jerzy Ossoliński r. 1615 jako dwudziestoletni młodzieniec zwiedził Wenecyją gdzie przypatrywał się sławnemu obrzędowi zaślubienia morza (p. 12) potem udał się do Padwy na nauki.

64

R. 1633 powracając z poselstwa rzymskiego (gdzie jezdził oznajmić wstąpienie na tron Władysława IV z obedyjencyją – oraz dla starania się o ugodę stanu duchownego z świeckim o dziesięciny, potem prawującej się akademii krakowskiej o szkoły z Jezuitami – d. 6 Grudnia 1632 jechał z wspaniałością na audyjencyją przybył do Rzymu d. 20 listopada 1632 (a odjechał 23 grudnia) był z poselstwem w Wenecyi. Wenecyjanie byli na tenczas w przyjaźni z Polakami namawiali ich do traktatu handlowego i chcieli swym kosztem Dniepr dla żeglugi oczyścić oraz przy ujściu Dniepru dla obrony od Tatar kilka warownych zamków wystawić jednak dla wojen nieprzyszło to do skutku (p. 135) D. 14 Styczna 1634 miał Ossolinski mowę w senacie Weneckim

Oratio (V) Georgii Ossolinii, habita coram serenissimo Venetiarum principe et Collegio die 14 Januarii Anno 1633 (p. 277–280

mówi że Król kazał mu declarare amorem et benevolentiam suam – że w Królu żyje recordatio humanitatis Reipublicae Venetae – chwali przyjęcie w Wenecyi Henryka i Władysława – pochwala wolność ich „Et si quando immanis Turcarum rabies perfidiae conjuncta, ejus majestatis arma lacessiverit, id agite, quod ab amicis, sociisque tanti regis desiderari, quod a magnanimitate et prudentia vestra potest expectari. Serenissimus porro rex meus, uti omnem vestram felicitatem suam esse putat, ita vestro, si quod emerserit periculo, non secus ac suo proprio commovebitur discrimine."

Tak kończy.

Władysław IV z Stan. Koniecpolskim sekretnie zamyślali zawojować Tatarów w czym go podsycał poseł wenecki Tiepoli. Za posag żony swej zaczął król na ten cel obce do Kraju sciągać wojska co zwróciło uwagę senatorów iż pisali o to do Króla mianowicie prymas i biskup krakowski aby zwołał sejm i z czynności swych zdał rachunek. Sejm ten pod laską Michała Stankiewicza pisarza litewskiego był bardzo burzliwy bo szlachta sądziła że król na to wojska sciąga aby ich w chłopów obrócić. Było to r. 1646 Ledwie Kanclerz Jerzy Ossolinski burzę umitygował uniewinniając w mowie publicznej Króla postępki; jednak król za naleganiem senatorów lubo z żalem wojsko rozpuścić musiał.
(p. 155) Pastorius Florus polonicus.

Życie J. Ossolińskiego kanclerza Wielkiego Koronnego przez Fr. Bohomolca. Wydanie nowe Jana Nep. Bobrowicza. W Lipsku 1838. (Życia sławnych Polaków. Tom V)

Tiepolo

R. 31 Maja 1633 przyjechał do Grodna Tepoli szlachcic wenecki w assys-
tencyi 10 ludzi znacznych, który, gdyśmy z Królem w Wenecyi byli
był nam przydany od Rzeczypospolitej komisarzem. Tego Król w Wene-
cyi jeszcze gdy do Polski zapraszał przyobiecał się stawić na ten
czas gdy miał usieść na ojcowskim tronie, co teraz wypełnił. wdzię-
cznie od Króla przyjęty. Pamiętn. Radziwiłła T. I st. 160

był ten poseł 7 Lipca 1633 u Sapiehy wojew. wileńsk.

R. 1646 na początku maja przybył poseł wenecki Tepoli przysłany od rzeczypos-
politej na wesele Królewskie przyczem miał także polecenie traktować
z Królem względem pomocy Wenetom, aby Król Turczynowi wojnę
wypowiedział obiecując 800,000 talarów, przywiózł przytem listy
papieskie ~~po~~ od papieża i wielkiego Księcia Hetrurji. Król pota-
jemnie bez wiedzy Senatu prywatnie deklarował wojnę, pułkowni-
ków i kapitanów nominował i na nich na 80,000 wydał; Królowę
też namówił że mu pieniędzy na tę wojnę pożyczyła.

Pamiętn. Radziwiłła T. II str. 198.

1646 d. 1 Augusti Tiepolo wraz z Królem i Królową oraz posłem francuskim bawili
przez 3 dni w Wiśniczu u Lubomirskiego, który bogate dał upominki.

Wenetowie wysłali wtedy też o posiłki do Króla Polskiego, do Moskwy, do Szwecyi, do Hollandyi

bowiem Tiepolo był innym od patryjarchy Joannes Thiepolo

1645 Za Księstwa Franciszka Molino Weneci obawiając się wojny z Turcyją wysłali do Polski
posła Giovanni Tiepolo eques ambasciator in Polonia zapraszając oraz listami Moskwę
i Persyją do pomocy. Wyprawieni zaraz do Szwecyi, Danii a Hollandyi postowie oraz do Anglii i Hiszpanii w tym zamiarze Nani
(1646 podług Vianolli) lib II T. II p. 54 Król Władysław gotowy był do wojny na wezwanie Tiepola jednak Gratiani I p. 592. pod r. 1645.
senat niedozwolił wojny tureckiej. Żądał Władysław 500000 talarów w pomocy na
2 lata aby wynająć wojsko obce przy tego pobudzała Władysława myśl do tej wojny że
Kozacy i Moskwa będą pomagać. Polacy przyjęli na sejmie ten pomysł Króla ze złością
wnosząc iż wojsko na to najęte zamyśla aby dynastyję na tronie polskim zaprowadził
Rzeczpospolita wenecka której się ten projekt podobał obiecała w 2 latach summę wy-
płacić dając na to pismo jeżeli Król rozpocznie wojnę z Tatarami. Chciał bowiem Władys-
ław rozpocząć wojnę z Tatary w którą by się i Turcy wmieszali byli. Tiepoli dawał zaraz
by Króla zachęcić naprzód 20000 talarów jednak dla Sejmu który się niezgodził odwlekła
się cała sprawa. Król aby się uniewinnić i oraz przetrwać w swym przedsięwzięciu wysłał przez Magnego Senat obiecał
Franciscum Magnum. do Wenecyi i innych państw włoskich hrabiego Magno „huomo attissimo a tirarlo in wypłacić Królowi do tej summy jeszcze nad to 6000 ta.
lungo con larghi discorsi e con imaginarie proposte" żądał on większych od Wenecyi zasiłków skoro Król na czele
niż Król z razu chciał a senat obiecał zaraz dać drugie 100000 dukatów skudów talarów przez
wojska do wojny stanie. Papież ofiarował na przedstawienie hrabiego Magno 30000 Jednak Tiepolo w tym i nim gdy Król wyjedzie na expedycyją
którą to posiłek jako mały Król niechciał przyjąć. Wenecyjanom chodziło o Kandyję. Gratiani I p. 598 – 600
odwołany został minister; Sejm rozgniewany bowiem wzbronił Królowi wszelkich kroków
Nani T. II l. III p. 69 – 71.

ornato di nobili parti di matura prudenza
1646 Wysłany od Francesco Molino „Giovanni Tiepoli ornato di nobili parti di matura prudenza Najprzód poseł
e desterita." Rzeczpospolita bowiem wprzódy miała znajomości w Wenecyi z Królem
starał się uskutecznić napad Kozaków na morze czarne potem traktował wyraźnie o wojnę. Gdy wtedy
Król obchodził zaślubiny z Maryją di Nivers mianowany został Tiepoli [illegible] ambasciatore straordinario
Wojewoda Brzesko-Kujawski (Szczawiński) nella Dieta di Varsovia wszystkie szarpał osobę Króla i Ambasadora
Tiepoli; z powodu że takie sprawy powinny iść drogą zwyczajną na Sejm mówiąc że sobie Król despotycznie
postępować zaczyna; wzbroniono Kozakom wychodu na morze czarne, Królowa chciała na ten cel pieniędzy
pożyczyć „col [illegible] mezo del denaro della Regina, che voleva esse mettere nelle mani della Republica duecento trenta mille
a sette per cento nella Zecca si divisava d'adempire il pagamento dei Taleri ducento trenta mille
effetivi destinati dalla republica al re per la guerra. Ma parve sopra modo grave il peso d un tanto censo
e vani il negotiato con la Regina; cio che fece restare estinto l'ardore della guerra contra i Turchi
mentre non vi correva il denaro per parte della Republica, perche senza soldo restano le guerre solo nell'
idee, e nei discorsi. Si licentio pero l'Ambasciatore dal Re, e dalla Regina, doppo essere stato armato Cavaliere
riportandone commendationi pienissime, e partialissimi affeti. Vianoli II p. 556.

Obiecali Francuzi Wenecyjanom wtedy posiłki równie jak i Hiszpanie za namową papieża

R. 1644 poseł Wenecki Tiepoli przemieszkiwał przy Królu w Warszawie zrobił to że
obrano Wenecyję do pośrednictwa między Polską a Szwecyją jednak nie
przyszło do skutku. R. 1645 zawarł także przymierze między Królem a Rzeczą pospo:
litą wenecką, której chodziło o to aby potęgę turków rozerwać i od oblężenia wyspy
Weneckiej Kandyi odciągnąć wmówił w Króla że papież, Wenecy i inni xiążęta
włoscy pomagać mu będą; Król potajemnie całą rzecz knował wiedział o tych zamiarach
tylko Ossoliński kanclerz i Koniecpolski hetman W. Kor.; wysłał nawet potajemnie
Stanisława Lubowieckiego stolnika ciechanowskiego do pobudzenia Kozaków na
napad Turków. Król najął wojska ze Szwedów i Niemców do 14000; do czego wziął
na konto Wenecyi i za obligiem posła od swej żony Ludowiki najprzód 200,000 zło:
tych; więcej żadnej dać nie chciała. Senatorowie byli przeciwni tej wojnie która się
na projekcie skończyła bo Król zawarł w tym celu przymierze tajemne z Moskwą i Tatarami
xiążęciem Siedmiogrodzkim i Wenetami o posiłki; uważała to szlachta za jakiś rodzaj despo
tyzmu. Bronił Króla na Sejmie Ossoliński Kanclerz. Szlachta nieradziła prowadzać wojnę na Polskę
spokojną, i mówili aby Król tak odpowiedział posłowi Weneckiemu, jak Wenecyjanie r. 1621
Zygmuntowi III proszącemu o pomoc przeciw Turkom: „Że dadzą posiłków jakichkolwiek zawar
ty pokój z cesarzem tureckim zupełnie jej zabrania. Szczawiński Wojewoda brzeski uszczyp
liwie szarpał sławę Króla. Żądano aby Król cudzoziemców od boku swego usunął i wojsko roz
puścił. Musiał się Król po długim oporze wreszcie przychylić do tego (Kwiatkowski
pa 341) na Sejmie r. 1646 było to.

Tiepoli był posłem przemieszkiwającym Weneckim w Polsce.

R. 1646 był przytomny zaślubinom Władysława z Maryją Ludowiką.
Tiepolo namawiał Króla mówiąc że rzadko mu się trafi tak szczęśliwa pora do wojowania z Turkami
Wojnę tem rozpocząć miano iż Kozacy mieli napaść Tatarów i przez to zerwać związki z Turkami
Król ... zniszczywszy Tatarów (ob zamysł Koniecpolskiego w Pamiętnikach) miał oręż obrócić na Turków spodzie
wając się że Xiążęta Wołoski, Multański i Siedmiogrodzki pomagać mu będą lecz brakło do tych zamiarów
pieniędzy. Król żądał od Wenecyjan w 2 latach 500,000 talarów w ratach; obiecał senat i przed czasem kazał Tiepolowi
20000 wyliczyć
Graziani I 598–600

cf. Kochowski
Grodski
Radziwiłł pamiętn.

Jan Kazmierz był wojakiem, bawił się, był w zakonie Jezuita, Kardynałem, wdział purpurę królewską wszedł w śluby z żoną brata.

1649. Po obiórze Jana Kazmierza wysłany do niego od rzeczypospolitej weneckiej Andrea Contarini [cavaliere,] (Procurator di San Marco) powinszować mu szczęśliwego wstąpienia na tron. zastał on Króla na wyprawie(.) Nieco później wysłał Król do Rzymu biskupa Kujawskiego kazał mu po drodze wstąpić do Wenecyi w charakterze posła. Ten wyraził iż Kazmierz traktował z Kozakami lecz nie może przeciw ~~nim~~ nic wydołać gdyż się połączyli z Turkami „chiaramente compreso non esser punto essi alieni, in particolar i Cosacchi dal venir alle mani co' Turchi; ogni volta, che col sussidio degli altri principi potesse la Polonia prestar loro fomento. La Republica in risposta gli esibi il poter suo, et in Roma fece appoggiar le considerationi di lui da' proprii officii, ma tepidamente accolto dal papa, e rispedito se ne ritorno in Polonia senz' altro frutto." Innocenty w podeszłym wieku „Innocentio nell' eta grave piu habile, che inclinato a negotii pareva, che quasi con noia sentisse cio, che de' sourastanti pericoli la Republica seriamente faceva bene spesso rappresentargli, e confidato nella resistenza della medesima, non credeva, che i mali estremi potessero accadere in suo tempo."

Andreas Contarenus

późniejszego Fryn Doży Carlo Contarini

Lob. notaty moje z Oświęcima

~~[illegible]~~ Nani T. II lib V p. 217.

posłował ten Contarini później do Cesarza i Klemensa IX i Klemensa X

Spedi il Senato Andrea Contarini Cavaliere e Procuratore di San Marco figliuolo del Doge Carlo, che scorgeremo a suo luogo Ambasciatore al ~~[illegible]~~ nuovo Re per gli officii di congratulatione, il quale suppli generosa e mirabilmente a questa funtione di complimento non solo, ma s'adopro quanto puote per il negotio di ridurre in impegno contra il comune nimico il valore temuto di quell'armi. Ma il re impedito da doppii travagli delle scorrerie de i Tartari, e della ribellione de i Cosacchi non corrispose, che con parole di desiderio, e di speranza, quando dagli altri Principi riceuuti havesse la Polonia gli aiuti, riportata anco del Vescovo di Cuiavia, ch' indrizzato a Roma, passo ambasciatore in Venetia per questa officiosita. Vianoli II p. 605.

ten Contarini r. 1656 pomagał przy rządzie swemu ojcu Carlo Contarini ~~1667~~ posłował do nowego papieża r. 1670

Jan Wiżemberk ~~[illegible]~~ syn Jana burgrabiego Krak.
jadąc w obce kraje dla kształcenia się oddawał w jenaście we:
~~[illegible]~~ list od Władysława IV doży Frenciszkowi Erizo.

68

69

Joannes Contarenus S. Marci Procurator Veneta reipublica legatus przybył 1649 do Króla aby z Kozakami pokoj zawarł a broń wspólnie z Wenetami przeciw Turkom obrócił (Rudawski p. 44)
dogonił Krola w Lublinie na początku Lipca i tu poseł wyprawiał fajerwerki bo się dowiedział o zwycięstwie Wenetów nad Turkami w Archipelagu gdzie 7000 Turków w niewolę wzięto.
d. 16 Lipca poseł Kontareni wyjechał z Lublina a Król ku Zborowu (Pamiętniki Radziwiłła II str. 377.)

Contarini Luigi ambasciator in Munster passa a Parigi suo operato col Mazarino richiamato dalla republica e destinato a Lubeca p. 200 n'e' dispensato.

70

R. 1649 miał być w Lubece sejm dla przedłużenia rozejmu i załatwienia różnic między Polską a Szwecyją. "a lui la Reina Christina spedito Mattias Balbischi a Venetia per Ringratiar la republica del interpositione per la pace d' Imperio richideua la sua meditatione. d' istesse instanze furono portate per nome del Re di Polonia, onde il Senato vi nomino il Contarini, e non douendosi dar principio cosi presto al Trattato, gli permise di ritornar alla Patria."

Battista Nani: Historia della republica Veneta. In Venetia 1686. 4o Parte IIa str. 200.

Krystyna posłała Balbiskiego do Wenecyi z podziękowaniem za to że Rzeczpospolita wdała względem zawarcia pokoju z Cesarzem.

p. 272. — R. 1653. "S'uni in questo tempo in Lubeca il congresso per la continuatione delle Tregue tra la Polonia e la Suetia, et inviata alla mediatione la republica, come s'e detto, d'amendue le Corone, insieme col re di Francia, e coll' Elettore di Brandemburgo, il Senato dispensatone Luigi Contarini, chessi era gia destinato, espedi per suo Ambasciatore il caualiere Michele Morosini. Il negotio tuttauia inciampo al primo passo sopra i titoli del due re e le plenipotenze de' lor deputati; onde presto si disciolse la conferenza."

1649 „Venit ad eum (Joannem Casimirum) Andreas Contarenus procurator Marcius
missus ab Senatu, ut regnum gratularetur: ubi mota primum mentio est
belli Turcis inferrendi. Paulo post [illegible] legatur ab rege in Italiam Episcopus Cuja=
viensis, qui ea de re cum Venetis patribus ageret, mox Romam iret petitum a
Pontifice auxilia. Patres commendato consilio, spoponderunt, quaecunque praestari
ab se possent, nihil arma pia suscipienti defuturum. Non idem animus fuit
Pontificii: nec Senatus usus opera legati sui et Cardinalium multorum, ut
permoveret, quidquam profecit. Quam ob rem episcopus spe frustratus, rediit
in Poloniam. Alio intentus erat Pontifex: jamque turcici belli deposita prorsus
cura, ne triremes quidem suas dederat." Umysł papieża napięty był jakby zamek
od którego Ranucius xiążę Parmy należnych niechciał płacić podatków odebrać.
Gratiani I p. 726.

Obuchowicz Filip wojewoda smoleński + 1657 poseł do Wenecyi (ob. Niesiecki)

1672 przybył do Wenecyi poseł moskiewski z listami cara do senatu w których tenże napominał Wenecyjan aby pomagali Polsce przeciw Turkom (za Króla Michała) Prócz tego wystawił on w mowie do senatu iż Turcy niesłusznie wojnę Polaków którym prócz innych także Kamieniec podolski odebrali; iż car zamierzył za nim go Turcy podbiją sam przeciw nim wojnę podnieść"; Wiedząc ile Wenetom na tym zależy aby się potęga Turków nie wzmogła wysłał wię car posłów aby namówili do współudziału w tej wojnie i aby się starali pogodzić zwaśnionych między sobą monarchów by ci połączywszy wspólnie swe siły obrócili na wroga całego Chrześcijaństwa." Jednak senat ledwie co odetchnął wszy z wojny długiej; zresztą wiedząc niestałość Moskali iż u nich całe męztwo tylko w słowach było, sądząc iż sobie Moskale nieszczerze postępują bo ciągle prowadzili wojnę z Polską odpowiedzieli: „iż mocno ubolewają nad nieszczęściem Polski, pochwalają cara że obiecał wesprzyć uciśnionych i iż mu jak najlepszych postępów w tym przedsięwzięciu życzą." Poseł ten kilka dni był wspaniale podejmowany w Wenecyi potem udał się do Rzymu z tymże samym żądaniem lecz nic nie uzyskał od papieża a nawet pogniewany został że papież cara niechciał za cesarza uznać. Zresztą bynajmniej car, mimo obietnic nie dopomógł Polsce, którzy własnemi siłami najwięcej męstwem Jana Sobieskiego (pod Chocimem) hetmana ocaleli.

Gratiani II p. 239–240.

1683 Tomasz Talenti sekretarz król. włoch jadąc z chorągwią mahometańską wszystką do Rzymu oddał senatowi w Wenecyi listy od Króla. Senat za podziękowanie Bogu za zwycięztwo odprawił uroczyste nabożeństwo w Kościele S. Marka potem cieszono się palono w nocy ognie sztuczne i zabawy były dla ludu.

Gratiani II p. 287.

1683. Po odsieczy Wiednia Król Jan III i cesarz Leopold namawiali Wenecyjan do współudziału w wojnie przeciw Turkom senat zdecydował się pomagać jeden Michał Foscarenus unus ex sexviris odradzał i niekładł nadziei w Polakach niespokojnych; wszelakoż senat większością głosów ~~zdecydował~~ się wstąpić do ligi która r. 1684 zawarto; opiekę nad ligą miał papież, poprzysięgli ją protektorowie kardynali a każda strona na swą korzyść walczyła.

Gratiani II p. 295.

1685 Polacy bez korzyści walczyli z Turkami. Sobieski namawiał aby cesarz połączył swe siły z nim i szedł ku Dniestru; cesarz oddychając już w Węgrzech wolniej niechciał tego uczynić, zresztą niezgody wewnętrzne w Polsce brak wojska pieniędzy byłby już ustał lecz Tatary wpadli podówczas, Sobieski wszczęć się wszedł do Wołoszczyzny lecz musiał odejść

Gratiani II p. 347.

1685 Francesco Morosini zabral ~~Candii~~ Morea ~~bez odpo~~

1650 d. 18 Grudnia „Po mszy ś. na publicznym konsensie miał przed Królem
„audyencyją poseł wenecki (?) Hieronim Caraffa zapraszając nas do towarzy=
„stwa na wojnę przeciw Turkom. Teraz odłożono respons do dalszej
„rady a po sejmie odpowiedział mu imieniem królewskim kanclerz że
„tą wojną nieco innego czynimy tylko towarzystwo zachowujemy z
„Rzecząpospolitą wenecką ponieważ Chmielnicki poddawszy się Turczy=
„nowi i jemu przysiągłszy niepochybnie będzie miał od Porty otto
„mańskiej przyobiecaną sobie pomoc. Przeto Rzplita wenecka może
„nam dopomódz pieniędzmi, a wojsko wnet będzie."

Pamiętniki Albrychta Stanisława X. Radziwiłła kanclerza
W. lit. wydane z rękopismu przez Edwarda Raczyńskiego
W Poznaniu 1839 u braci Szerków. 8ᵒ
Tom II str. 430.

Kochowski Climacter. – Grondski – Dobzyński – Pam. Radziwiłła.

Ob: Vimina Alberto Historia

53. E. 30.

⌜ Kawaler i prokurator S. Marka wysłany z listami do Chmielnickiego 74

1650 Wenecyjani chcąc pomódz sobie a nieprzyjaciołom zaszkodzić umyślili posłać do Chmielnickiego z namową aby korzystał z okoliczności i zdobywał na Turkach. Do tego poselstwa wybrał Niccolo Sagredo (poseł w Wiédniu) Alberto Vimina Bellunese który był wtedy w Polsce. Udał on się do Chmielnickiego który z początku nie wymawiał się od wezwania jednak składał winę na Polaków którzy zerwali ostatnie układy i że w nic niewierzy tylko w Boga i swój oręż. Vimina wróciwszy niezaniedbując sposobności z korespondencyi wysłał swego krewnego z listem. Obrawszy do tegoż interesu za siedlisko Polskę. (Był Vimina z listem rzeczypospolitej weneckiej u Chmielnickiego wrócił do Wenecyi i z inne odpowiedzią udał się do Chmielnickiego i Chana niemógł odbyć swej drogi dla nowej wojny w Polsce z Kozakami) był wysłany do Króla polskiego Girolamo Cavazza sekretarz rzeczypospolitej (znany z wprzód poselstwa względem najścia wojska – do Malty i Bawaryi wysłany za zasługi tytułem hrabiego ozdobiony) bawił r. 1650 niepotrzebnie długo z przepychem u Króla

Znany był już w tamtych stronach Vimina oraz Chmielnickiemu nic nie wskórał u Chmielnickiego

Vianoli II p. 609 parę słowami

Nani t. II lib V p. 230.

(Hieronymus Cavalia)

1651. Na sejm wprowadzony Cavazza wystawiał w mowie Senatorom korzyści jeśli się obie rzeczypospolite połączą na Turka który podmawiając Tatarów niszczy Polskę także, Wenecyjanom zaś handlowi przeszkadzaj. Jeżeli Polacy lądem a Wenecyjanie morzem wezmą się do niego to pewnie go zwyciężą. Treść tej mowy która się Senatorom podobała cytuje Nani t. II lib V p. 247 – Wyznaczeni więc do Traktowania wielki Kanclerz, Podkanclerz, Marszałek i Podskarbi Koronny. Jeżliby z Kozakami zawarli spokój i broń na Turków obrócili obowiązywali się Wenecyjanie rocznie dać 250000 talarów na rok. Jednak gdy już ów traktat miał być podpisany i papież oraz inni xiążęta do uczestnictwa wezwani, Król na podmowę innych senatorów inne podał kondycyje w których pierwsza ta była że Król niemoże zawrzeć pokoju z Kozakami. Sprzeciwiał się temu Cavazza wiedząc iż Kozacy na morzu czarnem wiele Turkom szkodzić mogą. Z jego namowy podjudzano przytomnego wtedy posła Chana tatarskiego w Warszawie, aby Tatarzy broń przeciw Turkom podnieśli czego jednak ten niechciał. Jednak szlachta wolała spokój. Po uczynionym przymierzu z Kozakami pod Zbarażem namawiał Cavazza Króla do ligi z Wenecyjanami przeciw Turkom. Król ociągał resztą i namowy ~~ale~~ Wenecyjan u Chmielnickiego nic niepomogło a tak całe poselstwo Cavazzy na niczem spełzło.

Chmielnicki nie ufał Wenetom

Nani t. II lib V p. 246 – 249.

1655. 1657 Vianoli Rzeczpospolita wenecka wysłała Alberto Vimine do cara moskiewskiego aby wspólnie z Kozakami i Tatarami przeciw Turkom broń obrócił lecz dla zbyt odległej drogi nie zdążył w tym roku do Moskwy dopiero aż na drugi rok. Vimina udał się do Moskwy aby wybadać wprzód ducha cara azali by się nakłonił do wojny z Turkiem i aby wtedy dopiero posłać poselstwo uroczyste do cara. Przyjął wtedy car Vimine uroczyście jednak nie dowierzając mu wysłał 1657 swego posła Giovanowitz Cremonodan aby wybadał inne państwa Europejskie a nakoniec Wenecyję która go wspaniale przyjęła. Lecz car nie dowierzał tym planom i nie ufał Wenecyjanom którzy na papieża ciągle spoglądali

Nani t. II lib VII p. 319.

R. 1650 Wenecyjanie chcąc prowadzić wojnę z Turkami mieli zamiar pobudzić na nich Tatarów
i Kozaków spodziewając się że i Polacy w tej wojnie dopomogą. Senat nakazał aby Nicolaus
Sagredo poseł do Cesarza traktował de foedere z Bogdanem Chmielnickim; lecz gdy ten pod:
dał się Turkom powzięli Wenecyjanie zamiar odwieść Chmielnickiego od tej przyjaźni i nakłonić
go do wojny. W tym celu wysłał Sagredo na Ukrainę Albertum Vimina Bellunensem

„Missus ab Sagredo in Ukrainam, ubi tunc exercitus erat Cosaccorum, Albertus
„Vimina Bellunensis. Nec Bogdanus ab societate cum Venetis abhorrebat. Hoc putabat modo
„praevertendum ut et Polonus fidem daret, nihil ab se periculi fore aversis Cosaccis in Turci:
„cum bellum et ad id Tartari arma conjungerent; quod fore affirmabat non difficile: horum
„namque regem jam dudum superbi Turcarum dominatus pertaesum, non defuturum occasioni
„qua se vindicaret in libertatem. Reversus Viennam Vimina cum haec attulisset ad Sagre:
„dum; paulo post jussu senatus ad Bogdanum proficiscitur iterum cum literis, quas
„inde perferret ad regem Tartarorum."
Potem dla pogodzenia Polaków z Koza:
kami posłano Cavatium do Polski.

Gratiani I p. 741.

R. 1651 gdy Polacy z Kozakami przez Kisiela właśnie o pokój się umawiali przybył Cawazza do Polski. W
mówił on że Turków pokonanych przez Wenetów na morzu łatwo teraz zniweczyć pora się nadarza obiecał
Cawazza posiłki, pieniądze na to Polakom żądał aby na sejmie wybrano 4 członków quibuscum de legibus
foederis statueret. „Haud difficile in condiciones consensere, ut facta pace cum Cosaccis, sociarent cum his
vires Poloni, ac sine mora Turcas adorirentur; Venetique quoad bellum esset, auri pondo mille et du:
centa in annos singulos penderent Polonis: quae Turcis utrique adimerent armis, ut sibi retinerent:
neve jus esset Venetis aut Polonis sibi proprie cum hoste quidquam pacisci: uti omni ope contende:
rent, ut Pontifex adscriberetur foederi: tum ut ab hac societate nemo excluderetur, quicunque Princi:
pum Christianorum vellent contra Turcas arma jungere." At interea intercessit mora quod rex instiganti:
bus primoribus quibusdam caput mutabat foederis primum: sic enim ponebat; quamvis Cosacci ste:
rent pro Turcis, ut nihilominus cum unis Polonis foedus esset, iisque pactam pecuniam praeberent
Veneti. Negabat utique Cavatia. Senatus tamen, ne ad irritum caderet ea spes, mediam iniit viam: ut vel
solis Polonis moventibus bellum pecuniam se daturum sponderet modo quiescerent Cosacci. Tymczasem
Polacy zbili Tatarów i Kozaków którzy pokój z Polską zawrzeć musieli. Cavazza namawiał Polskę aby
potężnie swe siły z Kozakami na Turków. Bogdano scribit: si in animum induceret inferre Turcis bellum,
oramque Euxini Ponti infestare; adjuturos Venetos, ac praesentem pecuniam numeraturos, quae impensis
abunde sufficeret. Uno tempore et literis suis rex Casimirus et omni arte palatinus Chioviensis Bogda:
num ad idem extimulabat. Sed suspecta ei consilia Casimiri erant; quem non ignoraret ferre gravatim condi:
ciones in quas pacem postremo accepissent Poloni. Verebatur ne, ubi se ad commitendum cum Turcis bellum
impulisset, ipse subito exortus Cosaccorum terras invaderet; quapropter arbitratus abstinendum prorsus bello
turcico; ne nuncium quidem venire ad se passus est, quem Cavatia cum mandatis de foedere ad eum destina:
rat. I tak spełzł na niczem cały zamiar bo się Polacy bali Kozaków a Kozacy zaś Polaków.

Gratiani I p. 756, 757. i 758 ½

1667. Na początku tego roku wpadli Tatarzy pustosząc aż po dwów do Polski, Król Jan Kazmierz myśląc iż i Turcy o wojnie przeciw Polsce zamyślają postanowił wezwać inne państwa Chrześcijańskie do pomocy. Król posłał więc swoje littere Credentiales Wojewodzie Tęczyńskiemu który wtedy bawił w ~~Polsce~~ Włoszech aby z niemi udał się do Wenecyi w celu zrobienia związ: ków o pomoc i porozumienia się. Wenecyjanie ‖ chcieli się zająć tym spodziewając się zysku lecz gdy pogłoska o mającym zejść napadzie Turków ustała, przestali też Polacy o tem myśleć.

Nani t. II lib. X p. 445.

‖ odpisali krolowi aby się nie obawiał Turków gdyż oni całemi swemi siłami walczyli wtedy przeciw Krecie.
quin eniae hortabantur: ne eam ipsam occasionem egregiam amitteret inferrendi ultro illis belli:
paratos se foedus facere in leges, quae utrique reipublicae utiles essent. Ab consilio tali haud quaquam
abhorrebat Casimirus. Per ordines regni stetit ne quid aggrederetur. Cum enim mox Tartari recepissent
se in suos fines: simul formido, simul cura omnis belli decessit animis.

Gratiani II p. 131 & 132.

1669. Po wstępie na tron polski Króla Michała gdy mu za żonę cesarz dał swą córkę wysłali z powinszowaniem do Polski Wenecyjanie Ambasciator. estraordinario Angelo Morosini Procuratore (Angelum Maurocenum Procuratorem S. Marci)

Nani t. II lib XII p. 522.
Gratiani II p. 221.

Historia della republica Veneta di Battista Nani Caualiere [symbol] e Procuratore di San Marco. Parte Seconda. In Venetia 1686.

destinato dalla Republica Ambasciatore straordinario (Angelo Morosini Procuratore soggetto che accopia la generosità dell'animo con l'affabilità delle maniere, e con la pienezze delle Cauallereshe virtu, per gli officii di congratulatione a quel nuouo Re.

Vianoli II p. 715.

Historia delle guerre civili di Polonia divisa in cinque libri Progressi del armi Moscovite
contro Polacchi. Relatione della Moscovia, e Svetia, e loro Governi. Di Don Alberto Vimina Bellunese,
dedicata all' illustrissimo & eccelentissimo Signor Cavalier Michel Morosini per la Serenissima Republica di Vene-
tia ambasciatore ordinario apresso la Santità di Nostro Signore Papa Clemente X con le annotationi in margine
di Don Gio. Battista Casotti Dottor di Legge In Venetia 1671 Apresso Gio: Pietro Pinelli Con Licenza
de' Superiori, e Privilegio. 4o Kart 4 nieliczb i str. 368. Dzieło to po śmierci autora wydał Gio: Bat-
tista Casotti . LIII E. 30. Jno. 7869

wKsiędze pierwszej powiada mówi że Chmielnicki za to iż był na ~~a~~ Alexandra Koniecpolskiego się skarżył był wzięty
do więzienia, non senza essercitare contra il medesimo molte barbare crudeltà (str. 3.) Było to r. 1646 po
śmierci hetmana Koniecpolskiego od którego Chmielnicki miał małą wioskę Sabbatowia zwaną. — Chmielnicki Bog-
dan będąc młodym uczył się w Krakowie (str 6) — Po śmierci Władysława IV zaczęto w Polsce nienawidzić hra-
biego Magni, Fra Valeriano Capuccino fratello del Conte i Ludovico Fantoni który z stopnia Muzyka
wzniósł się do stopnia Królewskiego powiernika. a to z tego powodu iż Król mimo [illegible] rodaków hrabiego
Magni wysłał w Poselstwie do Włoch i zlecił mu rządy księstwa Opolskiego i Raciborskiego na Szlązku.
Dla tego też wydano ustawę aby na dal nie powierzano interessów cudzoziemcom. (p. 21) — 1648 Jan
de Torres nuncjusz apostolski w czasie elekcyi ostatniego Oktobra polecał w mowie ładnej imieniem Papieża
Króla Katolika i dwóch królewiczów polskich do Korony (p. 42) — znosił on się w tym celu z podkanclerzem —
posłowie francuscy: d'Arpagin nadzwyczajny i Vicomte di Bregi zalecali Kazimierza Jana
na tron — Z Hiszpanii byli na tym sejmie: Conte della Fuente poseł oraz od księcia di Terranova Allegretto
Allegretti prete Schiavone — Na początku wojen z Chmielnickim traktował z nim o pokój Mokrzski je-
zuita który będąc wprzódy kanonikiem regularnym uczył go filozofii (p. 58) — Paweł Piasecki
biskup przemyski sprzeciwiał się zaślubinom Jana Kazimierza z Maryją Ludowiką. — Pod Zasławiem zbili 1649
Polacy pod dowództwem Suchodolskiego starosty Sandomirskiego 20000 Kozaków złapano due streghe, una
che fu poco doppo amazzata, l'altra nominata Solochna riservata al supplicio del Palo, tuttoche pro-
metesse di rendere coll' aiuto delle sue magie più facili i progressi Polacchi alle vittorie, quando gli
fosse fatta mercede della vita. (p. 117) 1649 D. 23 Junia Król Jan Kazimierz od nuncjusza wraz z błogosła-
wieństwem otrzymał lo Stocco e Stendardo idąc na Kozaki (p. 126) — Kromer porównywa Polskę
z Rzecząpospolitą Lacedemonów lub Wenetów lecz Vimina mówi że większe podobieństwo do Anglii
(p. 174) — Podczas Sejmu 1649 sprzeciwiał się Metropolita Unitów najbardziej temu gdyby dane było miejsce
w senacie Religii Greckiej, wyjechał przeto z pomocy nuncjusza (p. 191) — Przybył wtedy od Chana Krym-
skiego poseł tatarski rodem z Czerkiess — Posłowie Moskiewscy na tym sejmie wnieśli skargę przeciw Lici-
sesskiemu jezuicie za kazanie w którym porównywając pokój Zborowski z dawnym pod Chocimem za Zygmunta
III ubliżał Moskwie — Kazanie to było drukowane (p. 208) — Przed oblężeniem Zbaraża przez Chmielnickiego
przybył do Króla do Lublina poseł Tatarski (p. 246) — Aby uspokoić bojaźń ludu kazał Król druko-
wać dzieło: Relatio Gloriosissimae Victoriae Serenissimi principis et Domini D. Joannis Casimiri Pol. et Svet.
regis potentissimi de Hano Crimensi et rebellibus Cosacis ei foederatis; książka ta zaraz była na polskie
przełożona (p. 266) rozgniewało to mocno Chmielnickiego bo w tym piśmie było że zupełnie zniszczono Kozaków
(p. 267)

Kończy Vimina z bitwą pod ~~Zbarażem~~ Beresteczkiem. od str. 1 - 271.

76

dalej: Breve Racconto dei Profitti dell'Armi de Moscoviti contra la Polonia in Lituania (r. 1654) 1655 str. 271–285.

dalej: Relatione della Moscovia dove consta il sito di quell'imperio, clima, costumi, religione governo, forze, ricchezze etc. str 285–325.

dalej: La Svetia ossia epitome del Governo, forze, entrate, condition d'huomini & altre osservationi del Regno di Svetia e Regia Corte, et motivi, onde si risolse la regina Christina à rinontiare il regno di Don Alberto Vimina Bellunese (p. 325–368.)

Był Vimina w Szwecyi r. 1653. Wodzami szwedskiemi byli: Vertemberch, Vrangel, Kinigsmark niemiec i Duglas rodem szkot jenerał kawalerii uczeń Króla Gustawa u którego służył za pazia

mia partenza dalla Corte di Svetia ultimo Gennaro 1654.

hrabia Jakób delle Gardie wielki szambellan dworu ~~ma~~ brat hrabiego Magnus miał bardzo ładną żonę z familii Spaar. Dziad ich był francuzem Francese skąd wiekł był jenerałem Króla Karola szwedskiego

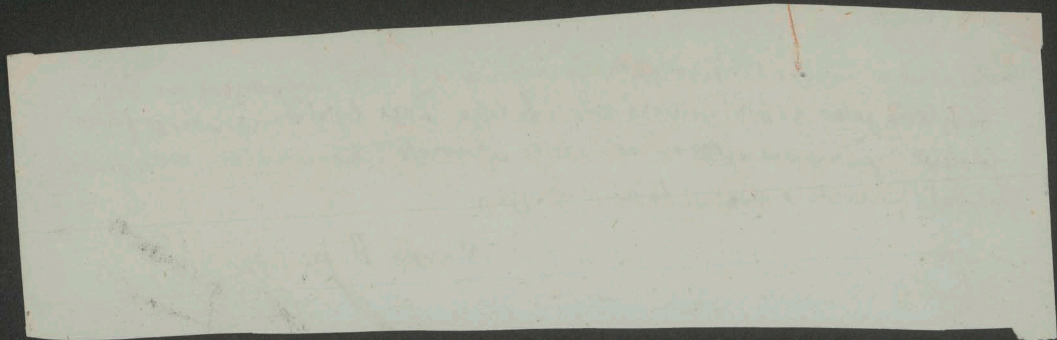
R. 1655 gdy Polacy pod Lublinem zwalczyli Kozaków sądzili Wenecyjanie za porę stosowną wysłać do Moskwy Viminę aby się car zemścił na Turkach zadanej klęski za to że Turcy podmówili Tatarów iż wpadli do Kozaczyzny i w kraje moskiewskie. Gratiani I p. 818.

Wyruszył do Moskwy Vimina r. 1656 wszelakoż nie przypuścił go car do siebie r. 1657 gdyż sądził że to szpieg polski z któremi Polakami wtedy wiódł wojnę lub szpieg Gustawa szwedzkiego którego się wtedy też car obawiał. Kazał tylko Viminie dać uczty i sporządku wysłał od siebie do niego kilku bojarów który by się o całej rzeczy wywiedzieli od Viminy; jednak i wtedy podejrzliwy nie dał żadnej pewnej odpowiedzi dotąd dopóki się car o duchu, siłach i stanie innych mocarstw nie wywiedział. Tak całe poselstwo na niczem spełzło. Car wysłał r. 1658 przetoż z listami do Wenecyi Iwanowicza Kremonodana. Senat odpisał przez niego zachęcając Moskwę do wspólnej wojny przeciw Turkom. Gratiani II p. 18.

1657

Cremonodan przyjęty r. 1657 z wszelką wspaniałością w Wenecyi, wyznaczono mu na mieszkanie pałac familij Grimana koło S. Łukasza. Doża dostał od niego w darze futra sobolowe, zachowywano w jego obecności wielką wytworność i ubiór w mieście Cremonodan odpisał z pochwałą o Wenecyi do swej ojczyzny. 77

Nanoli II p. 636.

Cavatia Hieronimus już r. 1619 będąc sekretarzem rzeczypospolitej weneckiej posłował do xiążąt mantuańskiego, modeńskiego, Parmy i Urbino dla zawarcia przymierza; r. 1624 do Helwecyi ad Tigurinos 1632 do Piemontu do Clarsacia, r. 1643 do Tyrolu, r. 1649 do Bawaryi

Contarenus Adreas między Poset do Polski r. 1660 posłował do Cesarza Bawirskiego w Tryjeście r. 1667 do Papieża i tamże r. 1670.

Herbertius Guilielmus Legatus Britannicus ad Turcas 1692 + 1692.

Joannis Gratiani in Gymnasio Patavino Philosophi P. Historiarum Venetarum Libri XXXII. Tomi II Patavii 1728. 4o.

79

Król Jan Kazimierz pisze list z Warszawy w Styczniu 1667 do Dominika Contareno doży weneckiego o pomoc przeciw Turkom. List ten drukowany w Parf II St. 1029 dzieła: Jo. Christ. Lünig: Litterae procerum Europae. Lipsiae 1712. 8o.

1667 Varsaviae mense Januario pisze Jan Kazmierz do Dominika Contarenum doży weneckiego z prośbą o pomoc przeciw Turkom (list ten oddawał Jan Opaliński wojewoda Kaliski który w podobnym celu do papieża jechał

Lunig Litterae II 1029.

Instructio illustri et magnif: Joanni de Brin Opaliński pala: tino Calissiensi regni Poloniae Senatori ad Summum Pontificem, ad ducem Venetiarum, ad Magnum ducem Hetruriae a Sacra Regia Majestate Poloniae et Sveciae data Varsaviae 12 Mensis Januarii 1667 ~~ob~~ Andreae Chrysostomi Załuski Epistolarum historico-fa- miliarium Tomus I Brunsbergae 1709 fol. p. 107–109.

Jan Kazimierz niechcąc robić znacznych wydatków nie dał Opalińskiemu tytułu posła, lecz gdy tenże jechał do Włoch dał mu powyższe zlecenie Już był we Włoszech Opaliński gdy mu Król posłał owę instrukcyję w której mu kazał przed Sena= tem i Dożem mieć mowę którą Instrukcyja zawiera Gdy Turcy chcą Polsce wydać wojnę i gdy Polska osłabiona jest napadami Moskwy, Kozaków i Tartarów i gdy przez to handel drzewem okrętowym żelazem, [z] canabum, nitrum ustać może z innemi Państwy którym Polska te produkta dostarcza „Optaret equidem Sacra Regia Mtas Dnus meus Clementissimus impetrare a Serenitate V. auxiliares cohortes, sed cum eam spem longin= quitas regionis magnae difficultates excludant, vertit animum et consilium ad exorandum pecuniarum subsidium, quo res polona non mediocriter erigi et firmari possit." a przez to Polska i przedmurzem Wenecyi stać się może." Takąż samą instrukcyję miał do Papieża i Wielkiego Xięcia Hetruriae.

Instructio reverendo Paulo Doni decano Varsaviensi S. R. Mtis Poloniae ad Summum Pontificem, Ducem Venetiarum, Magnum Hetruriae ducem ablegato data Varsaviae die 11ma Januarii anno 1667. (Załuski I p 109) Cum Paulus Doni Neapoli resideat widać że przez Doniego Król kazał oddać Instrukcyję Brińskiemu na poselstwo a Senat ~~zbyt~~ wenecki zbył Króla listem obiecującym

Litterae regis Michaeli ad ducem Venetiarum a. 1670 (Załuski I 216) Gdy się Turcy do wojny z Polską gotują, prosi Król aby Wenecyjanie który mają moc na morzu śródziemnym niedopuścili tego

R. 1674 Xiaże Modeny był aspirantem do Korony polskiej
przez swego posła obiecywał 1) po obiorze w 2 miesiącach na
wojsko przeciw Turkom wypłacić 3 miliony w srebrze 2) pomoc
ciągłą 3) Ułatwić Polakom pobyt w Księstwie Modeny i Reggio
oraz w innych państwach xięstwa Esteńskiego (Estestinca) pola=
Kom użącym się 4) Obiecuje że go Anglija wspierać bę=
dzie 5) W Rzymie familia Barberynów (jego krewnych przyciągniać się
będzie za Polakami. Carol Barberini dał się już Polakom
poznać dostarczając im dziesięcinę z Włoch na wojnę z
Turkami był to wnuk Xięcia Kardynał. Jako prawnepot
Filipa II Króla hiszpańskiego dobrze widziany od Austryi
może rachować na jej pomoc równie jak i na Anglii
i że jest wolnym niepodległym

82

(Załuski I. 589.)

Kandydatami byli xże Lotaryngii, Xiaże neoburgski, xże
Modeny, Król Danii, xże Sabaudii Tomasz

Cosmas Abbas Brunetti sekretarz Króla Jana III 1674 był proboszczem jarosławskim + 1678 po jego śmierci otrzymał probostwo Andrz. Chryzost. Załuski

83

Po śmierci Michała Wiśniowieckiego kompetował o tron polski xiążę Modeny r. 1674 jednak nie miał wotów.

84

⨍ do Cesarza:

R. 1678 na Sejmie obrany Xże Radziwiłł
procancellarius i hetman litewski obrany
posłem do Rzymu cum obedientia ⨍ (lecz najwię=
cej na własne naleganie bo szukał ~~k~~apidem
filozoforum i był bardzo uporczywy) a do
Wenecyi i innych xiążąt włoskich pro peten=
do succursu contra Turcas; Król dał mu
instrukcyją (Jędrz. Chryz. Załuski dostał cyfry do korespon=
dowania z nim w rzeczach politycznych bo
przez cyfry list pisano) Przybywszy do
~~Rzymu~~ Wiednia Radziwiłł z wielką pompą z wiel=
kim pocztem ludzi obcych i zbrojnych husarzy
polskich; lecz w Wiedniu pojawiła się zaraza
w jego orszaku odesłał więc część dworu swego
do Polski: wysłano ~~[illegible]~~ kuryjera z Wenecyi aby
się Radziwiłł nie ważył w ich państwo wstę=
pować lecz nie zważał na to Radziwiłł; za=
trzymany Tarvisii (w szpitalu siedział) przez przeszło 12 ty=
godni starał się aby mógł uzyskać wolne przej=
ście przez państwo weneckie (za pomocą Bassa=
niego którego Zbąski biskup warmiński mia=
nował kanonikiem warmińskim traktowany ~~[illegible]~~)
lecz nic nie pomogło; strawiwszy więc przeszło
12 i więcej tygodni z kilkoma tylko osobami
umknął na okręcie morzem do Rzymu; potem
i jego orszak morzem odesłano. W Rzymie z wielką
pompą wystąpił i w tym celu zastawił wielkie
klejnoty lubo z Polski ogromne summy z sobą
pobrał lecz strawił Innocenty XI papież i
Collegium Kardynałów wspaniale go przyjęło

zabawiwszy przeszło 10 tygodni w Rzymie
nakupywawszy różnych ciekawości odjechał
i umarł w Bononij narobił milliony długów
w Rzymie Wenecyi Wiednie, tak iż na
zaspokojenie ich wystała żona Hackiego
opata Oliwskiego a potem Platera pozniej
Starosty Dünebugskiego

Załuski I p. 707-708.

R. 1678 był w Polsce magnus legatus
Venetus Franciscus Morosini

Załuski I p. ~~[illegible]~~ 710.

Oratio principis Radzivili ad Sere-
nissimam Rempublicam Venetam.
(oświadcza przyjaźń et deposit favorem)

Załuski II p. 774-775.

85

Radziwił Michał 1678 zastawił podczas poselstwa perły swej żony w Wenecyi. Gdy tego roku umarł w Bononii a owe perły pewny szlachcic Wenecki kupił (który ich darował swej Kurtyzanie) Królowa Maria Kazimira pisała do Bassano szlachcica z Padowi, rezydenta polskiego w Wenecyi i pocztmistrza aby wykupił te perły. Interes ten trwał 7 lat, posłano Królowej inne fałszywe perły. Bassano za to został skasowany i do Polski dla usprawiedliwienia się powołany gdzie mu odebrano urząd i dobra i ledwie przez łaskę Króla dostał Kanonię warmińską. Dopiero 1688 prawdziwe perły przez senat wenecki odzyskano

(Dalerac)

Istoria della republica di Venezia in tempo della Sacra Lega contra ~~[illegible]~~ Maometto IV e tre suoi successori Gran Sultani de' Turchi. Di Pietro Garzoni Senatore. In Venezia, Appresso Gio: Manfre 1705. 4o ~~[illegible]~~ Kart 4 i str. 838. XXX.E. 14. Inw. Nr 4088.

80

zawiera ciekawe szczegóły do historyi panowania Jana III
r. 1683 cesarz wysłał Jerzego Adama Martynitza do papieża Innocentego aby nakłonił Polaków do pomocy mu

Gdy cesarz Leopold zagrożony nawałą Turków wysyłał o pomoc do obcych xiążąt, papież Innocenty XI roku 1682 przedsięwziął połączyć cesarza z królem polskim w świętą ligę i w tym celu wysłał swego Nuncyjusza (legata) Opicio Pallavicino do Polski z darami dla senatorów, lubo z powodu wyczerpanego skarbu i grożących z Moskwy i francyi niepokoi liga ta nie miała być zawarta, przecież za należeniem Królowej Ludwiki Maryi Kazimiry przyszła do skutku, zwłaszcza gdy poseł cesarski Waldestain który za pomoc polską obiecywał popuścić dług 2,000,000 dany Polakom podczas wojen szwedzkich. Według tej ligi miał ~~[illegible]~~ przeciw Turkom cesarz mieć 60000, Polacy 40000 wojska, z jednej strony wojsko to miało zdobywać zajęte przez Turków w Węgrzech miejsca z drugiej strony Kamieniec, Podole i Ukrainę. Gdyby Turcy Wiedeń lub Kraków oblegać chcieli miało wojska całe przybyć z obu stron na pomoc; wojna odporna (difensiva) miała ciągle trwać, wojna zaczepna (offensiva) póty póki obie strony (polska i rakuska) nie dopną pożądanego spokoju jednak za wspólnym zezwoleniem. Cesarz zrzeka się wszystkich pretensyj za posiłki podczas wojen szwedzkich (polski). Ligę tę mają poprzysiądz w ręce papieża Kardynałowie protektorowie obu nacyj: Pio i Barberino. Do ligi tej mają być zaproszeni Królowie i Xiążęta chrześcijańscy, ma nowicie zaś car moskiewski. Był wtedy na dworze polskim Czausz turecki dał on znać o tej lidze do sułtana stąd powstała turecka wojna w Austryi i Polsce p. 14. 15.
D. 31 marca poprzysiągł Król tę ligę w Warszawie

1683 po odsieczy Wiednia Jan III posłał z listem przez sekretarza swego Tommaso Talenti papieżowi Innocentemu XI proporzec zdobyty wezyra; papież wieczne nabożeństwo dla tego postanowił p. 33.
Talenti oddał w Wenecyi

1683. Kozacy polscy pod hetmanem Kunickim napadli Tatarów w Budziaku wielką im zadali porażkę p. 38.

1683. Cesarz Leopold i Król Polski wezwał Rzeczpospolitą Wenecką (Ludwika Contarini (Luigi) doży) do ligi świętej za pomocą papieża p. 47. wysłano dla zbadania bliższych szczegółów do Wiednia w poselstwie Domenico Contarini cavalier. Liga ta przyszła do skutku (obacz w Dogielu takową) p. 58 zawarta została dopiero za doży Marc' Antonio Giustiniano r. ~~[illegible]~~ 1684. który tego roku wstąpił na swój tron i wysłał posła Angelo Morosini oraz sekretarza Girolamo Alberti który został rezydentem przy dworze polskim.

„Così havendo già destinato Angelo Morosini Procurator di San Marco per ambasciatore „à congratularsi col re Giovanni della sua reale assunzione, seguita dieci anni innanzi, „gli ordinò d'allestirsi al viaggio. L'esequì egli sollecitamente, e adempiuti gli ufficj im= „postigli restò per Ministro della Republica in quella Corte il Segretario Girolamo „Alberti." (p. 62)

Ten Alberti był poprzednio 10 lat na dworze wiedeńskim, przebiegły, skryty i baczny jak prawdziwy Wenecyanin umiał pozyskać zaufanie Jana III (Dalerac) r. 1700 jako... Dwór wiedeński miał sekretnego agenta przy Janie III jezuitę Vota Sabaudczyka dworaka wymownego, biegłego polityka (ci trzymali w sidłach Jana III) który takie względy pozyskał iż Jan III nic bez niego nie robił.

odsieczy Wiednia

1684 Sobieski (p. 79) „Quando havea invitato con sue lettere il Senato di Venezia a rompere le gu= „erra, erano i suoi concetti, che sarebbono iti à Bisanzio, egli con le Armate terrestri, la „Repubblica con le navali di passo concorde contra quella Metropoli mosse, ed avanzate. „Disegnava pertanto indirizzare il primo viaggio alla Podolia, valicare il fiume Tira, volgar=

ob. Coyer.

"mente Niester, e penetrare nella parte australe della Bessarabia posta verso le ripe del Ponto
"Eusino, o Mar Nero tra le (sbiyadiny) foci del Danubio e Niester. Quivi abitano i Tartari del Bu=
"dziak, alle frontiere Christiane si infesti. Sperava il Rè di soggiogarli, e insieme aprire
"le porte del Danubio a' Cosacchi; i quali havendo libero l'ingresso al Mar Nero ha=
"vrebbono fino à Constantinopoli fatto sentire i loro insulti, e ruberie."

Widać że myśl która zatrudnia dzisiejsza politykę przed ~~[illegible]~~ stopięćdziesiąt laty ożywiała
Sobieskiego Kolossów był wtedy jeszcze w sile męzkiej dziś już w ostatniej agonii i więdnieniu, dyskrazyi. — W tym celu zdobył Sobieski 1684 Zwaniec, Chocim jednak brak
żywności choroby ~~[illegible]~~ między wojskiem zmusiły go do powrotu do Polski. Cesarz działał
wtedy w Węgrzech; r. 1684 i 1685 Wenecyjanie okrętami wyspę Moreę pod swym wodzem Francesco
Morosini pomagali Wielki Xiąże Toskański, (4 galee) papież (5 galee) Maltańscy rycerze (8 galee)
Zamysłom Sobieskiego sprzeciwiał się senat
Aby ligę świętą większy zamiar wziął r. 1686 Sobieski zawarł pokój między carami Iwa=
nem i Piotrem (dopomógł mu w tym Vota jezuita sabaudczyk) w ~~[illegible]~~ w Grzymułtowie
R. 1686 zaczął Sobieski mieć cesarza w podejrzeniu ~~[illegible]~~ ociągał się z pozwoleniem zaślubienia Xiężniczki Neu=
burgskiej Królewiczowi Jakubowi; margrabia Bethunes minister króla francuzkiego krewny Kró=
lowej stręczył bowiem w małżeństwo Królewicza francuzka — Mimo tego jednak nie ociągał
się król r. 1686 pozyskać głosy senatorów na sejmie za wojną i utrzymywać z przymierzone=
mi mocarstwami korespondencyję w którym to celu posłał do Rzymu, Wiednia i Wenecyi
biskupa przemyskiego (p. 197)
R. 1689 wysłał Sobieski do porty posła Michała Radziejowskiego ten doniosł iż Turcy się skłaniają do spokoju
jednak cesarz żądał odstąpienia, Siedmiogrodu, Wołoch, Multan, Bośnii, Serbii, Bulgaryi — Wenecyjanie:
wyspę Negropont, wybrzeża Istmu koryntskiego aż do Korfu w Dalmacyi pogranicze — Polacy: wrócenie
kosztów wojny i szkód poczynionych od Tatarów, Kamieńca Valachii, Moldawii, Krymu ~~krajów między~~ Dnieprem a Dunajem leżącego (p. 323)
dla niemożliwości jednak Turcy na nowo zbroić się poczęli.

1692 Sobieski nieprzestawał myśleć o wojnie jednak brak to pieniędzy w tym celu wysłał do papieża jezuitę
Carlo Maurizio (Carolus Mauritius) Votta włocha (wymownego i przebiegłego) przez Wiedeń do papieża aby wyłożył
cała potrzebę Cesarz odpowiedział Non sorti l'ufficio gli effetti bramati; Leopoldo rispose co'
caratteri aggiustati al grado d'amendue, ma non riassunse il reciproco impegno per l'ordine della,
ne volle intavolare le operazioni dell'armi. Stamtąd udał się Vota do Wenecyi gdzie był
przyjęty w Kollegium oddał credentiales Króla (con eloquente discorso procurò di raffermare
la confidenza tra le Repubbliche, e promise à nome di quella una inalterabile costanza. (p. 488)
Przybywszy do Rzymu zaledwie mógł uzyskać od papieża mierna pomoc 15000 skudów. Wyrzucił Król Xiu Kamien
cowi podolskiemu o który się kusił i zbudował Okopy S. Trójcy. Cesarz oziębnął dla ligi, mając wojnę z Fran-

czym niechciał dać wojska (była to ostatnia wojna. bi[?] letniego króla)

Rzewuskiego — Selim Gereja

R. 1693. Sobieski wysłał starostę chełmskiego (do Chana tatarskiego r. 1694 dla zawarcia pokoju bez wiedzy cesarza i rzeczypospolitej weneckiej (p. 532) wrócił Rzewuski do Polski donosząc iż Turcy nie są od tego oddać Kamieniec Podolski i Ukrainę Polakom dla utwierdzenia spokoju i w tym celu wyznaczają Stryj lub Sniatyn na miejsce układów; pisał Sobieski do senatu weneckiego donosząc o tym Senat wenecki zezwolił na to (e gli rescrisse, che essendo sempre unito nelle operazioni dell' armi a promuovere il vantaggio della Santa Fede e della Lega, erano corrispondenti le disposizioni alla ~~la~~ pace: e quanto alla scelta d'uno de' due luoghi proposti havrebbe con indifferenza inviato i suoi Ministri, ovunque fosse stato stabilito il maneggio. ~~(p. 601)~~ Il segretario Alberti nel presentargli le Ducali hebbe ordine, e l'esegui d'infiammare il Rè all' esempio della Repubblica. (p. 604) Król wysłał do Chana swego ~~Tłumacza~~ Dragomana Bujnowskiego dla naznaczenia miejsca na Kongres. Jednakże całe te układy aczkolwiek działy się za wiedzą cesarza i Wenecyi wcale żadnego nie przyniosły skutku. —

Od czasu Sobieskiego był dopiero rezydent wenecki w Polsce.

(detto Giulio)
Ascanio II Giustiniani Cavalier r. 1704 był Bailo w Konstantynopolu potem obrany prokuratorem S. Marka.

Giovani Emo ~~po~~ Senator r. 1711 posłował do Francyi. —

germanus rodzony brat matki, brat albo siostra ojca

Benedetto Cardinal Odescalchi da Como obrany papieżem Innocentym XI potem r. 1676 = 38
przyprowadził do skutku Ligę między Sobieskim a Cesarzem przeciw Turkom r. 1683 zakazał
jubileusz po odsieczy Wiednia posłał mu główną mahometańską chorągiew Sobieski
Secretarz Talenti oddawał tę chorągiew il quale nel suo passaggio per Venetia fu ac=
compagnato con lettere del medesimo Re di partecipatione distinta del successo alla
Republica: Na pamiątkę tego zwycięztwa 12 Septembr. 1683 dekretem papieża nakazano
odprawiać w całym Chrześcijaństwie osobne nabożeństwo oficium pod tytułem Santa Maria della Vittoria.

Vianoli II p. 728.

Chorągiew turecka Która Jan III z pod Wiednia posłał papieżowi 13 Września 168 nazajutrz po odsieczy przez Denhofa opata mogilskiego; Opis i rysunek jej w dziele Jakuba Kazi=mierza Rubinkowskiego Janina

Przyszło list nowego wezyra Kara Ibrahima pisany do Tekelego w którym w maju obiecuje być w Węgrzech z 200,000 wojska, i że 4000 tatarów wpadnie na Podole aby Jana III zatrudnić oraz że pod Husan Baszą 3000 (???) okrętów wyruszy. List ten w kopii posłał Sobieski do papieża i Wenetów. Dla tego też starano się ligę zrobić między Wenecyją, Polską i Moskwą. Król zrobiwszy przybory do wojny pojechał do Jaworowa. Tym czasem przybył poseł wielki z Wenecyi dla potwierdzenia paktów nowych do Krakowa — Król dowiedziawszy się o tem wysłał naprzeciw biskupa Kijowsk. do Jarosławia. Nazajutrz poseł stanął w Jaworowie w licznej kalwakacie i komitywie marszałek koronny z 100 dragonij naprzeciw ordynował i wiele panow polskich wyjechało naprzeciw asystować poseł prowadzony do pałacu podskarbiego nadwornego na noclég. D. 9 lipca nazajutrz poseł w liczniejszej kal=wakacie wprowadzony w pałac królewski gdzie Król z senatem pod bogatym siedział baldakinem. Poseł miał krótką ale po=ważną mowę w której wychwalał dzieła króla, którym lubo by w nagrodę ledwie cały świat wystarczyć mógł, jednak ponie=waż Rzeczpospolita Wenecka więcej nie przemoże, starać się będzie aby J.K. Mość cesarzem wschodnim był. Odpowiedział od majestatu kanclerz także poważnie dziękując całej Rzeczypos=politej Weneckiej za affekt ku Królowi a obiecując że Król

także się o to starać będzie aby tak sławna Rzeczpospolita
Wenecka rozszerzyła swe państwo. Potem zaprowadzono posła
na salę samem kwieciem sztucznie ozdobioną, stąd po bankie-
cie na inną także salę, gdzie się komedja na teatrum odpra-
wowała i zabawiła aż do białego dnia. (Janin)

Posłał tego czasu Jan III posła do Persyi który
oddał tam jego portret klejnotami sadzony, nama-
wiając do wojny przeciw Turkom.

1684
D. 20 Lipca Król z Królową i Królewiczem Jakobem z senatorami
posłem weneckim pojechał do Żółkwi gdzie stanął
swego przybyły nuncyjusz papieski oddając Królowi
poświęcony szyszak z granego aksamitu, i miecz i różę. W dzień S. Jakuba
oddawano te dary Królowi uroczyście, a po nabożeństwie
Król zasiadłszy na tronie pasował gołym mieczem
posła weneckiego mówiąc: Ego te constituo in
equitem militum pro fide et gloria Christi – Uczta
była gdzie wszystkich częstowano pod rozbitem namiotem
wszystkim. Poseł ten zwał się Angelus Morosini był
wtedy w Żółkwi poseł cesarski hrabia Waldstein, nun-
cyjusz papieski, 4 biskupów oraz wielu senatorów.
(cf. Janin a Rubin Korsznego)

Poseł Wenecki [illegible] stanął r. 1683 d. 20 Czerwca w
Żółkwi a w wprzódy w Jaworowie u Jana III

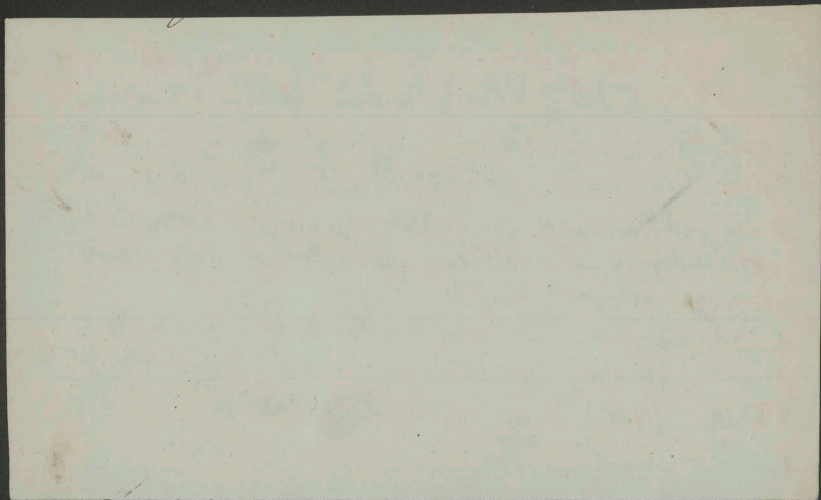
Dogiel I 432

1684 Tractatus foederis offensivi et defensivi perpetui inter Leopoldum
imperatorem Joanem III regem regnumque Poloniae et magnum ducatum
Lithuaniae ac rempublicam Venetam contra Turcam conclusi. Datum in arce
Lincensi die 5 mensis martii Anno 1684. ex originali. Po zwycięstwie pod Wiedniem
za pomysłem papieża Innocentego XI cesarz Leopold i Jan III wezwali rzeczpospolitą we-
necką do wojny przeciw Turkom. Przy bytności Kardynała francuskiego Bonvisiego nuncyusza
przy dworze cesarskim plenipotenci: 1) Leopold Wilhelm hrabia de Konigsegg (Camerarius)
Theodor Athleso (procancellarius imperii et aurei velleris eques (Cancellarius) nec non
F. A. Henricus Liber Baro de Strattman cesarscy 2) Jan Franciszek Rozdrażewski Kasztelan
międzyrzecki, Ablegatus residens polski 3) Dominicus Contarini eques wenecki ordinarius
orator ułożyli w imieniu swych państw ten traktat w 16 punktach 1) cum hoste offensi-
va et defensiva societas 2) Papież wszystkie protektor tej ligi 3) bellum praesens wszyscy wspólnie
prowadzić będą 4) Poprzysięgną na to Kardynałowie protektorowie tych państw w Rzymie: Luis
Niemiec Barbarini polski Ottoboni Wenecyi jako reprezentanci przed papieżem 5) Wsoj-
niejedna strona bez zezwolenia drugich nie ma pokoju zawierać. 6) następcy tych monar-
chów ligę trzymać będą 7) Liga ta tyczy się tylko wojny z Turkiem 8) Cesarz i Król polski
dadzą piechotę [?] Wenecya zaś flotę okrętową i wojsko lądowe w Dalmacyi 9) Byle które państwo
z tych trzech nieprzyjaciel napadnie związkowi pomagać mają 10) Będą u związkowych
ciągle rezydenci belligerari którzy nad potrzebą czuwać mają miesiąc 11)
Cesarz ma prowadzić wojnę dla odzyskania fortec, Król polski dla odebrania Ka-
mieńca Ukrainy i Podola a Rzeczpospolita o to co swojnie utrzyma (w Dalmacyi) 12) Naradzać
się będą wspólnie względem wojny 13) zaproszą i inne państwa do tej wojny jednak z
wspólnym porozumieniem się 14) Liga ta w niczem nie ma sprzeciwiać się dawnym
traktatom zawartym z tymi państwy 15) Liga nie sprzeciwia się związkowi przez
tego roku między Leopoldem a Janem III zawartemu. 16) Diplomata wspólnie
ratyfikowane będą — Plenipotenci podpisali *w Warszawie 31 marca* jest w Załuskim II p 803–808
Jan III dał plenipotencyę mówi w niej że 1683 (za wdaniem się papieża Innocentego XI
w przeszłym roku zawarł przeciw Turkom związek z Leopoldem przedtym związkiem wezwał
Jan III rzeczpospolitę wenecką do ligi przez Xcia Radziwiłła Legatum extraordinarium cum due
i po związku także wyznacza więc Rozdrażewskiego Ablegata do traktowania
et Statu veneto dając mu pełnomocnictwo w ~~Warsz~~ Krakowie 6 Marca 1684 Dogiel I 345;
Marcus Antonius Justinianus Dux Venetorum wyznacza za plenipotenta Domenico Contarini
Ambasciatore ordinario residente nella Corte Dogiel I 346.
Jan III potwierdził tę ligę w Jaworowie 27 marca 1684 a Doża Wenecki w Wenecyi 31 Marca 1684.

91

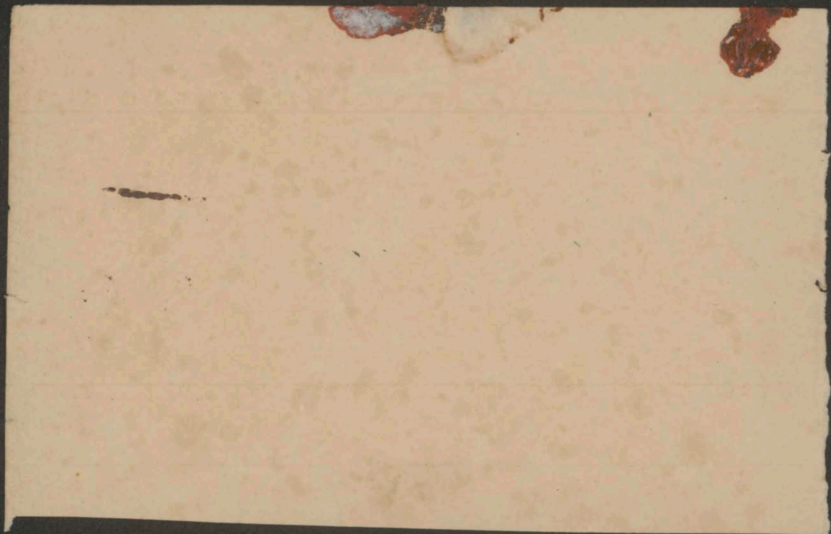
1684. Cena data del Re di Polonia il giorno 9 Luglio in Javarova sotto una loggia in Real Giardino. Jest to w otwartym pawilonie z tyłu ogród stół zastawiony cukrami talerzami owocami w środku waza z której woda tryska a na dole tej wazy łabędzie z cukru; osób siedzi 26 do koła przy stole okrągłym (w środku od ogrodu Król Jan III z jednej strony poseł 2 w kapeluszu z drugiej (lewej) syn młody (26) Królowa (25) i poseł w kapeluszu (24 ponoś wenecki) dam oprócz Królowej 5. Drugi od króla po lewej siedzi Radziejowski Kardynał

Obraz ten wywiózł z Padwy Dr. med. Sterkel długi stóp 4 cali 2 szeroki stóp 3 cali 1½ wied. w bibl. Ossol. Kopia robiona przez Nigroniego w Przyjacielu ludu. Rok IX Nr. 24. — (1842.)

92 morosini

Sobieski w przytomności posła weneckiego ~~…~~no i
cesarskiego i hospodarów wołosk.
(krewnego Francuza Bethun dawał objad w Jaworowie
w ogrodzie na wyspie ciekawy obraz (b. mały) w bibliotece
Ossolińskich jakiś jegomość ukradł go, Wenecji
rozdarł by schować do kieszeni jest tam:
Vescovo di Varmia poseł wenecki i francusk-
tylko w kapeluszach trójgraniastych reszta
goła głowa Sobieski w czapce

18.) Mad. Cons. del G. Referendario
19) Madᵉ Cons. del G. Palat. di Vines
20) Madᵉ Cons. del G. ~~Palat~~ Governo del Reg.
21) Madᵉ Cons del G. Gov. del. Arnalie

Paweł V Bassano

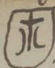
1684 Cena data del Re di Polonia il giorno 6 Luglio in Jawarowa sotto una loggia in real giardino

1. Giovanni Sobieschi Re
2. L'Ambasciatore cesareo
3 Il Vescov. di Varmia Pnpe Nip. del Re
4 Il Pnpe Lubomirschi Gran Marechal
5. Il Gnal del Regno
6. Nicolo Gavanis Sec. Ven.
7. Il Palatin di Gracovia
8 Il Marche di Bettunes Cognato della Regina G. Cen di Regno
9) Il Palatin di Velones
10) Filippo da Molin Nob. Ven
11) Il Palatin di Vines
12) Sr Girolamo Morosini Nipᵉ del Ambas Veneto
13) S. Aluise Basadona Nob. Ven.
14) Il Gr. Referendario del Regno
15) Giacomo Cavanis 2do Sec Ven.
16) Due Despotari ambasc del Pnipe di Valachia
~~17~~ 26) Il Pnpe Giacomo Fig. del Re
~~18~~ 25) Luisa della Grange Arquien d. Reg
24) Sr Amb. Ven. Angelo Morosini R. P.
23) La Pnpa Lubomirschi Consorte del Gr. maresciallo.
17) Madᵉ Cons. del G. Alfier del Reg.

Rozmaitości 1817, 181[8], 1819, 1820. 1821. 1822

Przesz forteca duchowna: mone Taski

w zbroi poduszka w kwiaty helm w nogah mięy u boku herb

Napis

Hic iacet generosus ac nobilis D. Dominus Baltha
sar Brzowski de Brzow vicecapitaneus Jawo
roviensis qui obdormivit in Dno diei 18 de
cembris anno Dni 1574 aetatis suae 60
Cuius anima sempiterna in pace procul dubio
requiescit. Amen.

1686 Sobieski słuchając papieża i cesarza który swego posła posłał nawet do Moskwy aczkolwiek z niechęcią bo ustępował na nowo Smoleńska i Kijowa zawarł przymierze z carami Iwanem i Piotrem aby wspólnie dopomagali do wojny Tureckiej. Wskutek tego moskale podbudzili Kozaków swoich na Tatarów; Sobieski szedł ku Jassom.

1687 Sobieski posyła do Moskwy napominając aby stosownie do przymierza ruszyli się oni przeciw Tatarom Perekopskim lecz dla zdrady z Tatarami Samujłowicza hetmana kozackiego niepowiodła się wyprawa Moskwie. Polacy pod wodzą Królewicza Jakuba walczą pod Kamieńcem podolskim. Polacy wysyłają Stanisława Zbąskiego bisk. przem. w poselstwie do cesarza w którym obawianie wyraził aby cesarz Wołoszczyzny i Multan nie zabrał i wzywał go do połączenia w jedno sił na co cesarz nie zezwolił; ~~Polac~~ zdobycie zaś Wołoszczyzny przysądził Sobieskiemu stamtąd udał się Zbąski do Wenecji: wyraził radość Króla że Wenecjanie wzięli Peloponez i zapewniał wierność swej Rzeczypospolitej. Podziękował senat i zachęcony tym wezwaniem wziął się do broni pojechał potem do Rzymu Gratiani II p. 424

Sobieski się skarży że Wenecyjanie in Morea [Dardanelle, Lepanto, Castelnovo, Portoleone, Attykę, tantum morantur nic nie robią

1689 Cesarz za naradą xięcia Lotaryngskiego chce zawrzeć pokój z Turkami w tym celu radzi się Wenetów i Polski; ci nie od tego też byli w tym celu posłał senat wenecki do Wiednia pełnomocnika Federicum Cornelium; polacy Połockiego wojewodę pomorskiego; od cesarza byli Kiński Kanclerz nadworny, Staremberg marszałek wojenny i Karaffa; jednak dla kondycji ciężkich nie przyszło do zgody (do czego był pełnomocnikiem Effendi i Maurocordato)

Gratiani II p. 462 i 460.

1689 Gdy do pokoju przyjść nie mogło wpadają Tatarzy na Wołyń; polacy kuszą się o Kamieniec

1690 Po napadzie Tatarskim Polacy wchodzą do Wołoszczyzny, biorą Suczawę lecz nic nie mogą zrobić
Innocenty XI umarł po nim nastał Alexander VIII – Polakom brakuje pieniędzy do popierania ligi która się od r. 1683 zawiązała

1691. Turcy skłaniają się do Pokoju pod Waradynem: Dlatego tamże z polski wysłany Siradiae praeses, Venetowie posłali Venerium Hieronymum, cesarz wodza wojskowego xięcia Badeńskiego lecz nie przyszło do pokoju. Sobieski spodziewając się że małżeństwo syna swego Jakuba z Elżbietą Xiężną neuburgską siostrą żony cesarza; odrzucił korzystne warunki które han Tatarów Perekopskich obiecywał jeżeli Sobieski odłączy się od Cesarza i Wenetów. Sobieski nie przystał. Cesarz obiecał 3000 konnicy i 2000 piechoty Polakom w pomoc do Wołoszczyzny; polacy zaś 6000 cesarzowi do Siedmiogrodu posłać na pomoc jednak nie przyszło to ponoś do skutku. – Tatarzy wpadają do Polski – Sobieski bierze Niemcz

1692 Polacy posyłają Votę o pomoc do Rzymu

1693. Tatarzy wpadają do Polski Polacy oblegają Kamieniec. Turcy posełają do Selima hana Tatarskiego aby Polaków namówił do pokoju. Przybył poseł do Warszawy. Szlachta mówiła po co dalej wojnę prowadzić która już od 10 lat bez korzyści nie się wiedzie; Król z razu niechciał pokoju Sejm był burzliwy wreszcie Król Jan III wysyła do Adryjanopola Rzewuskiego i daje znać do cesarza i Rzeczypospolitej Weneckiej że nic z Turkami nie zawrze coby lidze szkodziło. naznaczono Kongres wszystkich mocarstw ligi posłów do Smatyna (Lecz ponoś nie przyszło do skutku) (Gratiani II 564.)

1694 Polacy ſtarają ſię zawrzeć pokój z Turkami, wyſłany o to Bojnowſki poſzedł do Jass; lecz Turcy niechcą ſpokoju; Król dobywa więc Kamieńca.

1695 niesnaſki Sapiehy hetm. lit, Radziwiłła i biſkupa Wileńſkiego przeſzkodziły w tym roku wojnie tureckiej – Wenecyjanie wzięli Chio jednak Turcy w krótce na powrót odbili

1696 Moſkwa przez posła ſwego Cosmę Nikitę zawarła na 3 lata ligę z Ceſarzem i Wenecyją w Wiedniu względem wojowania Turcyi

Porażka Turków pod Zentą. Turcy muszą odſtąpić Polakom Kamieniec (za Auguſta II) Wenecyjarom Moreę, Ceſarzowi Siedmiogród, Moſkwie Azof.

Ł Felixa z Raciborska Morsztyna podkomorzego Kr.

1680 Było planem Sobieskiego namówić wszystkich panów Chrześcijańskich do Krucyjaty prze=
ciw Turkom aby ich wygnać z Europy R. 1679 miała się sprawa ta na Sejmie rozstrzygnąć
wszelakoż Austryja żądała aby ukarano Polaków niektórych (Lubomirskiego) za wspieranie
powstańców Siedmiogrodzkich, Francyja zaś przeciwna Leopoldowi podżegała bunty w Węgrzech
Sobieski więc był między Scyllą a Charybdą – Byłby Sobieski pewnie swój plan przywiódł do
skutku gdyby nie anarchija szlachty rozprzęgnienie krajowe i przetoż paraliżowanie sił
nie stawiły oporu jego zamysłom. Po Sejmie Grodzieńskim więc r. 1679 wysłał Jan III o posiłki
do Krucyjaty posłów do Francyi podskarbiego W.K. Morsztyna; do Anglii i Hollandyi i Szwecyi (Morsztyna ~~synowca~~) pod
Koniuszego W.X.L. – do Wiednia, Rzymu, Wenecyi i całych Włoch X. Radziwiłła Michała
aby Wenecyja na morzu dała posiłki a Papież pieniędzy. Wszelakoż Wenecyja nie wpuściła nawet
do Kraju owego posła (Radziwiłła który miał za żonę siostrę Królowej) Papież ~~[illegible]~~ Innocenty
XI zbył go życzeniami i błogosławieństwem. Wszelakoż Radziwiłł całe poselstwo zbyt lekko
traktował więcej dla próżności posłować oddając się jako marzyciel chemii i szukając Kamie=
nia filozofów (Załuski II p. 666 – Coyer II p. 189)

1684. Wenecyjanie po odsieczy Wiednia doznali przeszkody w swych okrętach od Turków żądali
więc (gdy słyszeli o chęci Moskwy przyłączyć się do Krucyjaty) należeć także do ligi

1691. Jezuita Votta (austryjak sercem) i rezydent Wenecki rządzili Królem

I

(Bonum?) 96

1687 na początku Lutego wysłany
poseł do Wenecyi, Wiednia i Rzymu
(Recessus p. 27. 28.)

1687 w końcu maja biskup przemyski
polski extra ordinem missus le-
gatus był w senacie weneckim
gdzie go złotym łańcuchem i
innemi obdarzono na początku
czerwca odjechał do Rzymu.
Recessus v. 1687. p. 33.

1689. Na sejmie gdy posłowie wróciwszy
z Rzymu, Wiednia, Wenecyi i Moskwy

selacya czynili biskup Warmińs[ki]
nazwał te legacyje bezpożyteczne
i bez wiedzy Rzeczyposp. pod
jśte ledwie uśmierzono rycer
ki

Recessu 1689 pag 54.

Dantyszek był posłem
w Wenecyi.

R. 1687 Król Jan III Jana Zbąskiego
biskupa przemyskiego wyznaczywszy mu na
drogę 10000 florenów posłał do Rzymu
Wenecyi i Cesarza quod Caesar albam regalem
obsidione cingere vellet et quod Veneti intra
Moream se continere 97
Załuski T I p. II p. 1010.

R. 1689 wróciwszy Zbąski miał relacyę
na sejmie z swego poselstwa : ~~chciał~~ jak
był zwyczaj przysięgał na to, lecz posłowie
mruczeli aby raczej wrócił koszta tego po=
selstwa niż przysięgał.
Załuski T. I p. II p. 1104.

R. 1691. Resident Wenecki na dworze
Króla Albertus.

98

Wenecyja — Spiż

Sobieski r. 1692 miał w podejrzeniu cesarza aczkolwiek połączony z nim był ligą przeciw Turkom bo żołnierze niemieccy na zimę osadowili się w miastach spiskich polskich które wtedy trzymał Lubomirski marszałek W. Kor. Polacy uważali to za krok nieprzyjacielski Lubomirski wydał książeczkę w tej mierze które w całem królestwie z skargą rozsierzano król wysłał Samuela Proskiego o to z zapytaniem do cesarza który odpowiedział że się to bez jego wiedzy stało i że się będzie starał odprawić z tamtąd wojsko przyczem zawsze ma prawo do Spiża bo mu Spiżanie jako królowi węgierskiemu wierność poprzysięgli. Lecz wdali się w całą sprawę posłowie ~~cesarza~~ papieża i wenecki iż cesarz abdykował swego z prawa oparowania Spiża i na dal żołnierzy tam niemieckich na leże posyłać nie obiecał.

Gratiani. II p. 545

Histoire de la République de Venise depuis sa fondation jusqu'à présent par M. l'Abbé Laugier. Paris 1761. 5 Vol.

August II będąc jeszcze księciem saskim przed obiorem na tron polski, wysłany przez ojca dla zwiedzenia obcych krajów w towarzystwie szambelana (ochmistrza) Vitzthum z Hiszpanii i Sardynii przez Mediolan przybył 11 Stycznia 1689 do Wenecyi, gdzie przepędziwszy karnawał odjechał d. 1 Marca 1689 przez Florencyją do Rzymu (D. Fassmann: Des glorwürdigsten Fürsten Friedrich Augusti Königs in Pohlen Leben. Frankfurt 1734. str. 18) Ciekawy pobyt Augusta II w Wenecyi, jego przygody tamże, uczty i uroczystości dla niego dawane, nocne wyprawy z kochankami w gondolach, miłostki z panią Mocenigo senatorową, z panią Nani młodą wdową do której nocą z gondoli za pomocą drabinki sznurowej uczęszczał, stosunki jego z modystką Trompettiną i z kupcową Matteï opisuje baron Poellnitz (w dziele: La Saxe galante. Amsterdam 1734. str. 62–101.) – August II podczas pobytu swego w Wenecyi znany był pod imieniem Comte de Meissen. – Drugi raz pod imieniem: Comte de Barby bawił August II we Włoszech r. 1694.

August III będąc królewiczem polskim mając lat 16 wyprawiony od ojca 1712 do obcych krajów w towarzystwie ochmistrza hrab. Kossa i barona von Haagen przybył z Szwajcaryi d. 22. Maja 1712 do Wenecyi, skąd po dłuższym pobycie przez Sierpień wyjechał do Bononii (Joh. Gottfr. Mittag: Leben und Thaten Friedrich Augusti III Leipzig 1737. str. 12) Senat wenecki wyprawił na cześć Augusta III świetną maskaradę chińską na której widziano Wenecyjanów także w krakowskich ubiorach. Maskaradę owę przedstawił w obrazie olejnym Alessandro Mauri malarz podług którego r. 1720 wydał ją w sztychu w Wenecyi Andr. Zucchi rytownik. Oryginał olejny wywiózł naszemi czasy z Wenecyi jakiś

Polak, od którego dostał się do Księcia Henryka Lubomirskiego, dziś ma się podobno znajdować w zbiorze Zakładu Ossolińskich we Lwowie.

—

Roku 1740 bawił syn Augusta III Króla polskiego Fryderyk Christian królewicz polski w Wenecyi. Obraz olejny przedstawiający uroczystości daną w Wenecyi na placu S. Marka z tego powodu malowany przez Canaletto znajduje się w Wenecyi w galeryi pałacu Craglietta (na riva dei Schiavoni.)

100

Jan Kazimierz Bokum herbu Paprzyca kanonik gnieźnieński i warszawski po śmierci Jana III z denuncyjacyją jego śmierci wysłany do papieża Inocentego XI, cesarza Leopolda i Wenetów pozniej biskup przemyski podkanclerzy kor. a na koniec biskup chełmiński + 1722. (Niesiecki I)

101

1697. Wenei

Georgius Dziedußycki ablegatus extraordinarius ad aulas Caesare=am, Reipublicae Venetae, Princi=pum Italiae atque Curiam Roma=nam; senat wyznaczył mu (insisten=na wzór
do exemplo Ablegati Bocum Cano=nici Cracoviensis sub interregnum expediti) summę 8000 imperialium ze skarbu państwa, na koszta poselstwa; Per eundem generosum Ablegatum revocandae erunt C. M. auxiliares copiae sub tempus liberatae obsidionis Viennensis, eoque nexu desideranda assistentia mutuo ad praesentes Reipub. casus.

(Widać że się August. obawiał wojny z Turkiem i przeto pomocy wzywał aby się cesarz podobnie wywiązał za odsiecz Wiednia)

8. Decembris 1697.

Proski remittendus ad suum munus in aulam Caesaream, non pro negotiis tantum belli ac foederis sacri continu=andis (więc liga święta trwała do Karłowic=kiego pokoju) lecz i dla innych komissow nadworych rezydent (Konsul) za to brał kwartalnie po 1000 imperialium na drogę dostał także 1000 imper.

Załuski Tom II p. 483 – 484. %

1698 Cesarz po poselstwie Dziedużyc:
kiego wysłał do Polski Ablegata
hrabiego Karola Juliusza Sedelnicki
dominum in Choltiz donosząc że
Wezyr przez posła Angielskiego (de Paget) o
pokój traktować zamierza żąda więc
w tej mierze porady Króla. (d. 23.
aprilis 1698. Siedlnicki
Załuski II p. 570.
wukładzie tym żądali Turcy od strony
Polaków aby Kamieniec zburzono aby
Polacy wyszli z Wołoch i pokój zawarło
z strony Wenecyi żądano pokoju
z strony Cesarza aby wojska cesarskie
opuściły Siedmiogród i Sawa była granicą
Cesarz i Wenecyja byli już skłonni
do pokoju
wszelakoż August II zamyślał o woj:
nie z Turkami (?) bo mu nuncyjusz
Paulucius episcopus Ferrariensis
dawał 1698 benedykcyję przy rozpoczęciu
wyprawy. i Król w Auguście wyruszył do
Lwowa, był wtedy polskim ablegatem
w Wiedniu Zawadzki nominat biskup
Kijowski. Turcy brali za fundament
pokoju z wszystkiemi mocarstwami ligi
uti possidetis (czego byli panami aby to
mieli)
D. 14 Augusta 1698 doniósł cesarz Królowi Au:
gustowi o traktatach które mają być za:
warte z Turkami

102

Lecz Król August II mocno sprzeciwiał
się chęci cesarza (jako należący do Ligi)
zawarcia traktatu z Turkiem uti possi-
detis ita possidete; bo chodziło mu
o Kamieniec podolski przeto pisał
król 1698 do Sapieża aby jako Gua-
rans et protector ligi nie dozwolił
na podobne traktaty Cesarzowi i Wene-
cyjanom.

Król gotował wtedy wyprawę na Turka
i ściągnął wojsko do Lwowa z którym
wyruszył do Brzeżan i wysłał w posel-
stwie 1698 do Turek Stanisł. Małachows
kiego wojew. poznańsk. który się domagał
oddania Kamieńca i Podola (Załuski T. II
p. 619)
Cesarz i rzeczpospolita wenecka już wtedy
dla siebie pokój zawarli, polacy dopiero
rozpoczynali traktaty
Rozpoczął Małachowski układy d. 28
Octobr ~~Novembra~~ 1698 pod ~~Peterwaradin~~
Karlowiec ułożono tam pokój przy
czem obecni byli z strony cesarskiej
Wolfgang hrabia Etting, Leopold
hrabia Schlik z strony Wenetów był
poseł Ruzini Carolus.

Zawarto wreszcie pokój pod Karłowicami 1699
mocą którego odstąpiono Polakom Kamie-
niec podolski i wszelkie miejsca trzymane
od Turków na Podolu i Ukrainie. Polacy
ustąpią z Moldawii. Tatarom niewolno wpadać
do Polski, jeńce mają być wypuszczeni
pokój ten przyszedł do skutku za staraniem
barona Wilhelma de Paget posła
angielskiego i Collier posła
Niderlandzkiego
Polska w tej świętej lidze najgorzej
wyszła bo pomimo że za Sobieskiego cała
powaga na jego stronie spoczywała
i pomimo że on najdzielniej całą sprawę
popierał; Polska od Austryjaków i Wene-
cyjan była prawie zapomniana; inni
stronnicy ligi mało się troszczyli a gdy
się im dobrze działo nawet niechętnie
sprzyjali Polsce raczej by jej zaszkodzili
była to zapłata że Sobieski Cesarza na
nogi postawił. Podczas gdy cesarz korzyst-
ne dla siebie i Wenecyja wytargowali
warunki Cesarz Węgry Wenecyja Dal-
macyję, Kandyję, zbyto Polskę prawie
niczem

D. 6 marca 1703 wysłano dla rozgra
niczenia stosownie do traktatu karło
wickiego od Turcyi komissarzy Fran-
ciszka Dziedu[s]zyckiego wojew. podolsk.
Marcina Chomętowskiego wojew. bracław.
i Jana Koniecpolskiego koniu[s]zego koron.
za Dziedu[s]zyckiego był Stefan Humiecki
podstoli koronny. Rozgraniczenia do
konano w Nowembrze 1704.

nr 9804.

Viaggio a Roma della S:ra R:le M:ta di Maria Ca-
simira regina di Polonia vedova dell' invitissimo Giovanni
III per il voto di visitare i luoghi santi et il supremo pas-
tor della chiesa Innocenzo XII al Em:mo e Rev:mo Sig:r Car-
dinale Barberino protettore di quel regno (Ingentibus
ausis quovis monstrat iter) del Con. Antonio Bassani
Padovano Can:(onico) di Varmia. - tytuł sztychowany 4o. kart
5 i str. 226. na końcu dzieła: In Roma MDCC nella stamparia
Barberini impresse Domenico Antonio Ercole in Parione
Con licenza de superiori. Dodane popiersie w 4tce oval: Maria
Casimira regina di Polonia vedova dell' invit:mo Giovanni III
Romae Super. permissu 1699 - Antonio Odassio pinx - H. Vincent sc.
dedyk. Barberynowi

Krolowa Maryja Kazimira powzięła r. 1698 zamiar ofiary w Rzymie
(Trafferirsi) i po drodze zwiedzić grób S. Antoniego w Padwie i domek
Maryi P. w Lorecie. Mieszkała ona wtedy w Jaworowie gdzie przybył
na pożegnanie Davia nuncyjusz papieski i Sedlnicki poseł cesarski oraz
królewicze Alexander i Konstanty d. 2 Oktobra 1698 z Jaworowa przybyła
do Wysocka w towarzystwie dwoch synów, ojca kardynała della Grange, bra-
ta swego margrabi d'Arquyan, Elżbiety Sieniawskiej wojewodziny bełskiej,
xiędza Pompeo barona Scarlati posła bawarskiego, kasztelana sena-
tora czerskiego, hrabiego Domenico d'Ario, kawalera Giuseppe Nomi wnuka
barona Scarlati, barona Marka de Mayer, kawalera Dombrowskiego
i wiele innych, oraz hrabiny Wielopolskiej wielkiej kanclerzyny. D. 14
Oktobra przybyła królowa do Jarosławia gdzie bawiła przez dwa dni w klasztorze
jezuitów, z tamtąd na Przeworsk, Łańcut przybył d. 18 Octobra do Rzeszowa
gdzie dawał i Lubomirski starosta perejasławski i podskarbi dla krolowej
wielki bankiet gdzie 18 Oktobra podczas bankietu wszczął się pożar i pod-
czas którego całe miasto spłonęło mające najwięcej żydów i wiele synagóg
które się wszystkie spaliły; sam kościoł S. Ducha tylko się pozostał. D. 18 Oktobra
ruszyła Królowa na Sędziszów, Dębica, Tarnow, Szczepanów, Klere (3 mile stam-
tąd nad Rabą leżącej) gdzie Krolowa hrabia Sardi i kawaler Lukki jeneralny

d. 22 Septembra pożegnała
we Lwowie Krola Augusta
II.

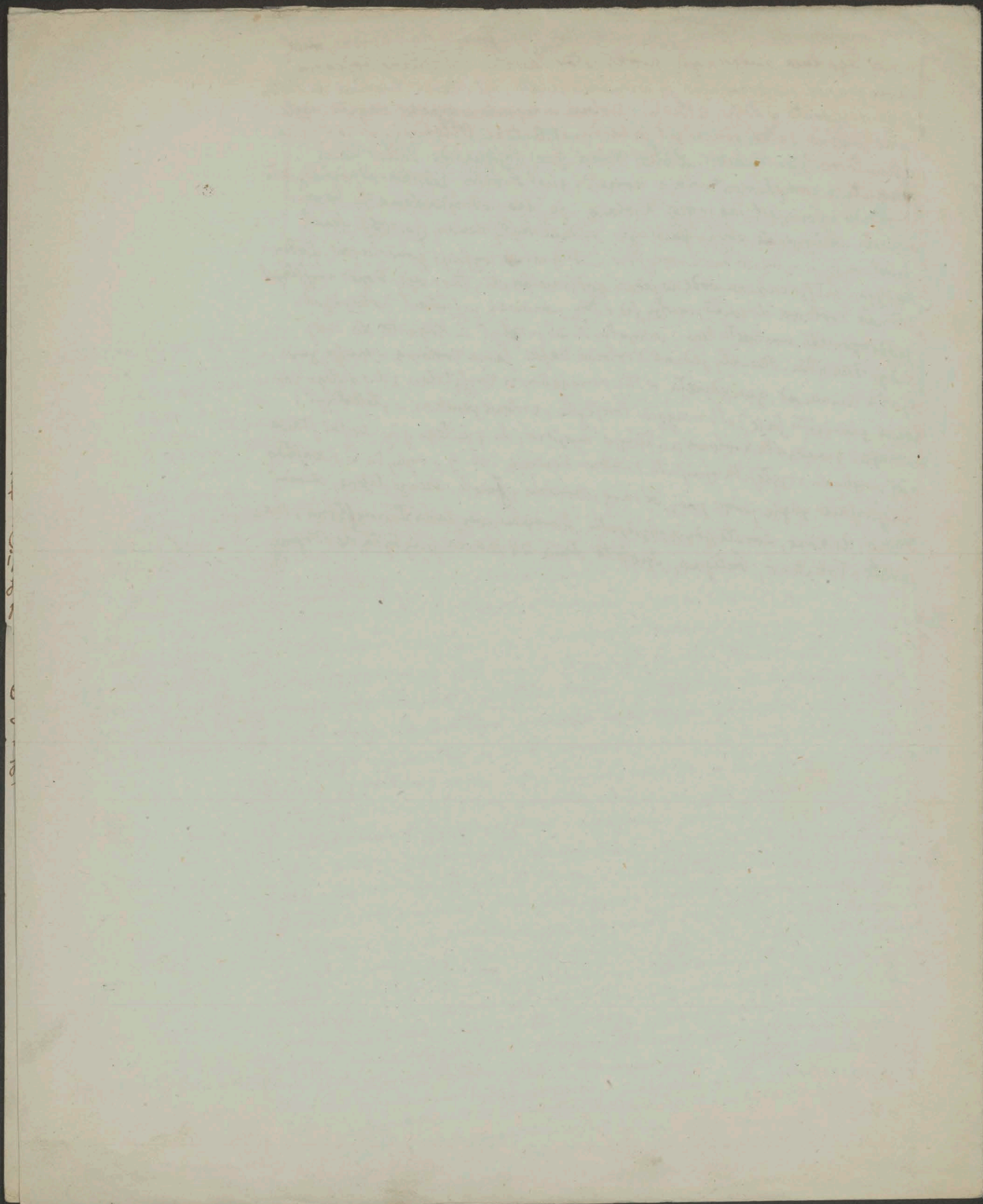
poczmistrz krolestwa zapraszał aby zjechała do Staniątek; d. 22
Oktobra przybyła Krolowa do Krakowa; d. 25 Oktobra słuchała
Krolowa w kościele jezuitów aryi którą śpiewała hrabina Małachows:
ka wojewodzina poznańska, po której śpiewał sławny muzyk
Giuseppe Luparini Musico della Camera, d. 27 wyjechała na
Bielany, Kaszów, Lipowiec d. 29 przybyła do Bieronia na szląsku
tu rozstała się z Królową Elżbieta Sieniawska wojewodzina bełska
„Qui congedossi il Residente Veneto Girolamo Alberti Sogetto
di profondo sapere & elevata prudenza." (p. 7) W Liscka wyje:
chał naprzeciw Krolewicz Jakób z wnukiem Krolowej hrabią Be:
thunes. Z Krolową byli w świcie F O. Ludwik d'Amsterdam kapucyn
elemozynariusz Krolowej; O. Fulgentio di Parigi Kapucyn Kapelan Krolo:
wej; hrabina Rozrażewska, [illegible] kasztelanowa międzyrzec:
ka Dáma d'Atours Krolowej; Koszaińska i Ogińska figliè d'honore
z ich ochmistrzynią Morsztynową, Jermolinska Kawaler Nomis florentczyk gentilhuo:
mo della Camera, x. Berneschi tesoriere, d'Arnaus sekretarz fran:
cuski Krolowej x. Faittout sekretarz francuski Królowy, x. Rozdra:
żewski Antoni syn damy d'atours, x Kordwaraski kanclerz, d'Ettreux dama di Camera, Kardynał
della Grange i jego pokojowi szlachta de Boys, i Bon Cour oraz inni, Bessani:
przybrany kardynała
Krolowa jadąc na Opawę, Ołomuniec, Berno, Krems, Wiedeń, Lambach,
Weldabruch przybyła 17 Decembra do Bawaryi skąd przez Insbruk, Trient,
prefekt Werony
Za Tryjentem do Ala di Trento wysłał senator (Vendramini gran Capitano
rządu weneckiego dla powitania Krolowej margrabiego Michele Sagramosi
i hrabiego Carlo Allegri z naczną liczbą paziów, sługalów, wojskowych,
trębaczy ci powitali tu 3 Stycznia 1699 uroczystą mową Krolowę zapra:
szając ją do drogi przez Rzeczpospolitę wenecką w Chiusa wstąpiła d. 4
Stycznia Krolowa na ziemię wenecką gdzie ją uroczyście szlachta przyjmowała
i Vendramino długą mową (że mu rzeczpospolita nakazała jak najlepiej przyjąć)
na co Krolowa po francusku odpowiedziała; przez Dolce jadąc przybyła w wieś:
kim orszaku dnia 5 Stycznia do Werony wśród oświetlenia i łuków tryumfalnych
srebro i ozdoby przysłane zostały dla przyjęcia Krolowej umyślnie z Wenecyi
w Weronie zapraszali krolowie posłowie państw Mantui, Modeny, Parmy do
przejazdu przez ich państwa; z Krolową był x. Scarlatti, przyjmował Krolową
w Weronie biskup Gio: Francesco Barbarigo; wśród wielu uczt i uroczystości, opery
mitologicznej, Krolowa zwiedzała kościoły, rzymski amfiteatr; d. 12 Stycz:
nia wyjechała i przybyła do Vincenzy gdzie ją znowu uroczyście przyj:
mował Nicolo Foscarini gran capitano di Vicenza skąd 13 Stycznia wyjechała
i przybyła incognito do Padui gdzie ją przyjmował prefekt Agostin Sagredo gran
Capitano oraz Kardynał biskup Cornaro; po zwiedzeniu grobu S. Antoniego wyje:
chała d. 17 Stycznia Brentą na wspaniałym statku dnia 18 przybyła do Wenecyi dnia
19 odwiedził ją nuncyjusz papieski prałat Cusani, konzul francuski
d. 20 patryjarcha Giovanni Badoaro, zwiedzała kościoły była na
operze, odwiedził ją polak hrabia Łudzinski starosta; d 21 odprawił

F Mikołaj Popławski biskup di Livonia wielki jałmużnik i wielki kapelan; marszałek kasztelan senator i ochmistrzyni, 2 panny hono: rowe, pod ochmistrzyni; 12 panien pokojowych; 12 podrzędnych, 4 kawa: lerow szlachty, kapitan gwardyi, 6 pokojowców szlachty, 1 Cavallerizzo (masztalerz) 8 Scudieri, 6 paziów i protomedyk i chirurg i Spetiale 3 sekretarzy (włoch, polak, francuz) podskarbi, 1 muzyk, 1 Dispensière, 1 krawiec i potrzebni im pachołcy; 4 per bottigleria 2 confettieri, 13 alabardników 2 decani, 3 Cochi, ligia detti Speziki, 18 Staffieri, 2 Sediari 4 ajutanti i wiele sługaców; stajnia (stalla) składała się z 24 Cocchieri 60 koni Iadnych.

mieszkała w pałacu Trevani

margrabia dell' Haye

w jej przytomności w kościele zbawiciela mszę kapucyn Marco d'Aviano, miał
u niej tego dnia audyjencyję prokurator kawaler Sebastiano Foscarini
Savio grande pozdrawiając ją w imieniu Senatu; była tam i hrabina de Paston
żona rezydenta w Polsce Alberti, Krolowa inkognito w Wenecyi bawiła ciągle
jako znaczna dama odwiedził ją kardynał Antoni Ottoboni. D. 25 Stycznia
4 senatorowie Gio: Michieli, Pietro Venieri, Gio: Pasqualigo, Vettor Zani
venuti a complimentarla a nome di quel Publico. Jednak odpowiedziała
Królowa iż nie jest już więcej Krolową i że jako podróżna dama tu bawi i
odparła ich życzenia aby jej publiczne oddane były honory (po. 105). Senat
chciał na jej przybycie dać uroczystość publiczną, wyścigi gondolierów, fabry:
kacyja i spuszczenie na wodę w jednej godzinie barki, turnieje, 5 oper umyślnych
Jednak Krolowa dowiedziawszy się o tem ponieważ w ślubach pobożnych
podróżowała uniknęła tego i zakazała. D. 26 przybył in Kognito do niej
xiążę Mantui. Bawiły jednak Krolową maski, sama Krolowa w masce zwie
dziła karnawał, zwiedzała w Murano fabrykę kryształów; d. 1 Lutego Kró
lowa zwiedziła salę dell maggior Consiglio, krolowę zapisano w złote księgi;
w masce zwiedzała Krolowa publiczne miejsca; d. 7 lutego gdy się już sława
o jej przybyciu rozgłosiła opuściła Krolowa Wenecyję i d. 9 przybyła w państwo
Rzymskie gdzie jadąc przez Ferarę, Bononię, Imolę, Faenzę, Cesenę, Rimini
Fano, Ankonę, Loreto gdzie obzierała chorągiew przez Jana III przysłaną, Ma:
cerate, Tolentino, Fuligno, Spoleto dnia 24 marca przybyła do Rzymu

105

In occasione dela solenne e famosa Regatta celebrata in Venetia adi 27
maggio 1716 in onore del Altezza Serenissima il Prencipe Reale di
Polonia et Elettorale di Sassonia tirò a se singolarmente gli occhi
e gli applausi la bizarra e ricca Peotta di cui qui si vede il disegno,
Ella figura la China condotta in trionfo dall' Asia con l omaggio
di suoi paggi e seguaci, i quali vanno ad offerire Vasi preziosi ripie=
ni d'aromati, e d'erbe pregenti cose, solite nascere in quella
provincia

Andrea Zucchi sculps.

Alessandro Mauro invent. fec. e delin.

(gondola z Chinczykami na której China i Azja siedzą z atrybutami)

12. Anna Catharina Constantia Comitis Palatini Rheni uxor regis Poloniae et Sveciae filia ·J. Matham sculpsit – 2 dedykacyja przez Joannes Spilbergius fol. max oval piękne rytow.

13 Augustus III Rex Polon. J. C. Haffner exc. Aug. Vind.
do kolan w zbroi przy ptaszu, z orderem słonia na stole koron.
max fol. – gryfhebt. –

Rząd w Wenecyi 1) Wielka rada złożona z szlachty weneckiey pod zasia:
daniem doży 2) Collegium złożone z 6 Konsyliarzy, szefa Kwarancyi Kry:
minalnej, wielkich Radzców, radzców lądu stałego (Dalmacyi) i ~~[illegible]~~
stanów – Konsyliarzy 6ciu, 3 chefs de Quarantie criminelle – 6 Grand
Sages odpowiadali na listy xiążąt, posłów i ministrów (rezydentów za:
granicznych – 5 Sages de Terre ferme z których jeden inspektorem je:
neralnym wojska lądowego, drugi kassyjerem – 5 Sages des Ordres
młodzi z szlachty ten urząd piastowali Tu się odbywały posełstwa.
3) Senat złożony z 300 szlachty senatorów 120, prokuratorowie S.
Marka, Conseillers, Rada dziesięciu, Censeurs, Avogadors, Sędziowie
Quarantii Kryminalnej – Senat decydował wojnę i pokój miano:
wał ambassadorów do państw zagranicznych i zajmował się sprawami
politycznemi kraju p. 25. – 4) Rada dziesięciu złożona z Doży
Consyliarzy i 10 szlachty obranych przez wielką radę sądził zbrodnie
stanu
Drugiego rzędu urzęda w Wenecyi 1 a) Quarantie criminelle b)
Quarantie civile vieille c) Quarantie civile nouvelle 2) Dwie
Collegia sądów które składali radzcy (Sages) 3) Six cours subalter:
nes z których jeden sądził sprawy krajowców z cudzoziemcami
4) Trois juges publics 5) College de 6 Seigneurs criminelles
de nuit
Trzeciego rzędu urzęda starości Prowedytorowie i Prefekci

Histoire de la republique de Venise depuis sa fondation jus:
qu'à présent par Monsieur l'Abbe L*** A Paris 1760. 8°
Tome IV

Urzędnicy w krótkim okresie się zmieniali

Status Venetorum sive brevis tractatus De origine et vetustate Venetorum – De Dominio et ditione – De ratione administrationis ejusdem dominii – De acceptis sive proventibus et expensis – De apparatibus bellicis – De successibus in bellis – De Vicinis Conscript: a Paulo Palczowski de Palczowice. Cracoviae in officina Lazari Anno Domini 4º str. 47. przypis. Sebestianowi Lubomirskiemu hrabiemu na Wisniczu Kasztelanowi wojnickiemu, Dobczyckiemu żupnu

wujowi

widać że Rzeczpospolita Wenecka która za wzór instytucyi uchodziła interessowała polskę dowodem tego dedyk. Herbarta, Piegoszewski, poemat Wenecyja Warszewickiego

Palczowski przez 16 lat podróżował po niem czech, Belgij Anglij, Gallii, Włoch

Wenecyja założona r. 421.

Résumé de l'histoire de la république de Venise par A. de Carion-Nisas. Paris 1826. 12º

Rzeczpospolita wenecka trwała przez 14 wieków celowała nad innemi krainami jako wzór podczas gdy inne części Europy jęczały pod barbaryją orgiżecyjną czyli tyranią féodalną przyszła ona do szczytu wielkości i pomyślności, odbił się w niej piękny wiek starożytności. Po zniszczeniu Italij przez Gotów około r. 421 uciekając przed ich orężem mieszkańce Akwilei i Padwi oraz innych części Włoch byli pierwszemi założycielami. Położoni nad morzem objęli handel środziemnego morza, rozszerzyli swe zabory nie broniąc się przemysłem; aż za wstępem Osmanów do Europy gwiazda ich gasnąć poczęła (ob. Sanuto i Manzoni, Daru) Od czasu gdy Vasco de Gama odkrył drogę nową do wschodu i Krzysztof Kolumb nowy tor dla handlu na zachód upadła też i zarobkowość Wenecyjan.

Tiepolo. Wzięcie galary tureckiej przez galary maltańskie obudziło na nowo złości Ibrahima przeciw Chrześcijanom ponieważ się to koło Kandyi weneckiej stało więc porta na Wenecyjan się obruszyła; stąd wojna r. 1645.

Morosini Wenecyja ~~[illegible]~~ po zwycięstwach Sobieskiego sądziła że nadeszła pora do zniszczenia wszystkich swych nieprzyjaciół

Po pokoju karłowickim nie było już owych walecznych obrońców Kandyi ani też przeważającej siły morskiej (Daru t. V l. XXXIV §. 13) która burzyła siłę ottomańską, rząd bezczynny, bez energii Schullemberg bronił Korfu dla wenecyjan aż do r. 1718 do pokoju pasarowickiego i tu się kończy historyja Wenecyi, tu ustają związki z innemi częściami Europy (Daru) nie miała Wenecyja wojen, nie zawierała pokoju nie miała chęci z czemś się odezwać. Odosobniona w środku innych nacyj, ciemna na własne interesa, niewzruszona bezprawiami wypłata wieczny pokój za- chować. Zepsucie obyczajów, brak patryjotyzmu rezultaty despotyzmu arystokratycznego strawiły do reszty rzeczpospolitę.

Gdy rzeczpospolita r. 1797 był francuzom chciała zejąć podczas gdy francuzi walczą z austryją, Napoleon dla ocalenia armii włoskiej zajął Wenecyję [illegible] dlatego przyczyniła się rewolucyja w kraju po pokoju w Medyjolanie zniszczono dawne insygnia rządowe, więzienia stanu spalono księgę złota pod drzewem wolności. Francyja po pokoju pod Campo-Formio (17 Octobr. 1797) oddała Wenecyję Austryi która ją 18 stycznia 1798 zajęła, zniszczyli francuzi Bucentaura, zabrali konie spiżowe

~~[illegible] już [illegible] ten upadek Wenecyi.~~

D

108

Antonio Tiepolo
Andrea Contarini
Alessandro Zene
Angelo Morosini
Ascanio Giustinian
Daniel Delfin
Francesco Bernardo
Filipo Mocenigo
Giovani Emo
Giovani Tiepolo
Giovani da Pesaro
Giovani Delfino
Giorgio Giorgi
Gian francesco Morosini
Giacomo Soranzo
Luigi Foscarini
Marco Dandolo
Pietro Duodo
Paolo Morosini

Wenecyja 109

Liga św. Na niej Polska nic nie skorzystała nawet Kamieńca podolskiego nie dostała, aczkolwiek cesarz prawie całe Węgry, Wenetowie królestwo Morei i Dalmacji Moskwa Azów Kazi kermen i Halskie Kirmen zawojowali polską skurą bo Polacy największe z Turecczyzną ponosić musieli wojny.

La vérité sur les déprédations autrichiennes à Venise. Deux lettres à Mr. Armand Baschet par Victor Cérésole. Padua 1866.

zawiera Elenco delle Filce, Volumi, Codici, Atti antichi diplomatici etc che dal sign. J. R. Professor Dr. Dudick furono prelevati e tolti in consegna dell' J. R. Archivio generale di Venezia nei giorni 22 e 23 luglio 1866 per il loro trasporto a Vienna – zabrał z Archiwum 1336 Volum i 95 tomów (czyli 67 dzieł) z bibl. teki S. Marka oraz 114 obrazów z Libreria Antica, Palazzo Reale i Zecca

między temi Laita (przeszło
1000 orygin. dokumentów od 1200–
1789 – 33 Volum. Commemora
li z tajnego archiwu – zbiór
depeszy ambasadorów weneck. w
Szwajcaryi, Regensburgu, Münster
i t. d. między temi 284 Filze
~~Del~~ dyplomatycznych Korespondencyj ambasadorów wen. w Wiedniu
1541–1788 – z bibliot. S. Marka
Cod. Inscr. ~~de~~ z XV i XVI w., dzieje
soborów w Konstancyi i Bazylei
do wojny czeskiej husyckiej
do dziejów Karola V i Ferdynanda
Allgem. Augsb. Ztg. 4 Novemb. 1866
Nr. 308 Beilage pag. 5065

N. Barozzi et G. Ber-
chet Relazioni degli
~~ambasci~~ stati europei
lette al Senato dagli
oratori veneziani nel
secolo XVII Venezia
(Naratovich) 1856
Capponi : Relazione
degli ambasciatori veneti
al secolo XVI Florenz
1839–1855
(archivio ai frari)

112

Zachard les ronnu

mens de la diplo

matie vénetienne

Bruxelles 1853.

Monumentorum Italiae, quae hoc nostro saeculo et a Christianis posita sunt, Libri quatuor, Editi a Laurentio Schradero Halberstadien. Saxone. Helmstaedii, typis Iacobi Lucij Transyluani 1592. fol.

Liber I fol. 10: Patavii in basilica S. Antonii: Erasmo a Krethkow palat. bresten. castel. gnesnen. capit pisdren + 16 maii 1558 aet. 50.

" " fol. 22. Patavii in aede d. Francisci: Stanislaus Dzierzgonisci scolaris Patavien. 1545 d. 7 Augusti.

" " fol. 23 Patavii in basilica Eremitarum: Andreae Chmalczowski cantoris Vitiken. ecclesiae scholaris Patavini 1545 d. 7 Augusti, posuit Lasciensius.

" " fol. 64 v. Bononiae ad S. Dominicum: Tabula depicta S. Stanislai (martyrium) posita a Joanne Cracoviensi et Georgio Nissensi ff. stud. Juris.

" " fol. 66 v. (ibidem) Nicolao Golzewszkii (iuveni studioso) + VII Idus Januar. 1535 aet. 32. et Paulo de Lautmarischo + 1498. Nona Calend. Augusti aet. 18 posuit Petrus de Tointzke

Lib I fol. 90 Pisae in templo Summo: „S. Illustriss.
„Domini Dn. Vladislai Ducis Texanensis, (Teschinensis?)
„qui obijt Pisis Anno Domini M. CCC. LVI. (1356) mens.
„April. Imperatoris Friderici III. Leonoram Portugaliae
„Regis filiam coniugem Vladislao Duce Silesiae ac
„Domino Texanen. comitante, invento hoc suae antiqui-
„tatis tumulo, innovata sunt haec insignia M. CCCC.
„LII. (1452) Id. Febr."

Lib I fol. 152. Romae ad S. Mariam Maior. Stanislao Hosio Polono presb. Card. + Nonis Augusti 1579 aet. 78.

Lib I ~~[illegible]~~ fol. 178 v. Romae in Collegio Gregoriano: De Seminario Bransbergensi Prussiae (wiersze) – fol. 179. De Seminario Vilnensi Lituaniae (wiersze) – fol. 198 Romae in Bibliotheca Vaticana: Super effigiem S. Hieronymi (napis glagolicki) – Super effigiem S. Cyrilli (napis cerkiewno-słowiański) – fol. 312 Venetiis in palatio Ducis (Henrico III 1573 – fol. 319 Venetiis in arcu prope S. Nicolaum (Henrico III)

Heyd: Le colonie commerciali degli Italiani nel medio evo. Venezia 1868. Vol. II p. 15. pisze że Genueńczykowie w połowie XIII wieku w Krymie (w Caffa), a r. 1380 Tochtamysz Car Tatarski Genueńczykom odstąpił południowy brzeg Krymu między Czembalo a Soldaja z 18 wsiami.
Dopiero Hadżi-Girej twórca dynastyi Chanów Krymskich odniósłszy r. 1434 zwycięztwo nad Karolem Lomellino nałożył daninę na Genueńczyków (Heyd II str. 136)

Dalmedico Angelo: Proverbi veneziani raccolti e raffrontati con quelli di Salamone e co' Francesi. Venezia G. Antonelli 1857. 8º. Str. 132. 2 fl. 50 cent.

— — Canti del popolo veneziano per la prima volta raccolti ed illustrati. Opera che può continuarsi a quella dei canti popolari toscani, corsi, illirici e greci di N. Tommaseo II Ediz. Venezia 1858 G. Antonelli 8º. Str. 270

Z pamiętników Anny z ~~R~~ Slizie 3 z Rejterów Goryczo wej znalezionej w Paryżu r. 1858 Lwów w drukarni zakładu narodowego im. Ossolińskich. 8º. Str. 54.

Cristoforo Pasqualigo Raccolta di proverbi veneti 2 Tomy

Dogmatisch - liturgisch - Sym[...]
lichen **Baukunst** im Allgemeinen und insbesondere der Rund-Bogen-Style. Von **Kallenhach**. Mit 4 Taf. Abbild. Lexikon-Octav. 1857. $^{2}/_{3}$ Thlr.

Beiträge zum Verständniss der Kirchenbaukunst mit besonderer Rücksicht auf Neubau, Restauration und Ausstattung. Von **Kallenbach**. Mit 8 Taf. Abbild. Lexikon-Octav. 1858. 1 Thlr.

Sancti Patris Nostri **Maximi Confessoris** de variis difficilibus locis S. S. P. P. Dionysii et Gregorii ad Thomam V. S. librum ex cod. ms. Gudiano descripsit et in latinum sermonem interpretatus post I. Scoti et Th. Gale tentamina nunc primum integrum edidit. **F. Oehler.** 8 maj. 1857. $2^{2}/_{3}$ Thlr.

Die Jungfrau Maria, ihre Evangelien und ihre Wunder. Ein Beitrag zur Geschichte des Marien-Cultus. Von **F. W. Genthe.** gr. 8. 1852. $^{2}/_{3}$ Thlr.

Athenagorae supplicatio pro Christianis imperatoribus M. Aurelio Antonino et C. Aurelio Commodo, armeniacis sarmaticis, et quod maximum est philosophis. Cura et studio **F. Paul**. 8 maj. 1856. $^{4}/_{5}$ Thlr.

Die Apostolischen Väter. Untersuchungen über Inhalt und Ursprung der, unter ihrem Namen erhaltenen Schriften. Vom Prof. Dr. **Hilgenfeld**. gr. 8. 1853. 2 Thlr.

Gotthold Ephraim Lessing als Theologe dargestellt. Ein Beitrag zur Geschichte der Theologie im 18. Jahrhundert. Vom Prof. Dr. **Schwarz** (Ober-Consist.-Rath u. Hofpred. in Gotha). gr. 8. 1854. $1^{1}/_{3}$ Thlr.

Christliche Andachten über die Psalmen. Zum Vortrage, sowie zu häuslicher Erbauung. Von Dr. **Günther**. gr. 8. 1856. $1^{1}/_{5}$ Thlr.

Die biblische Theologie. Einleitung ins Alte und Neue Testament und Darstellung des Lehrgehaltes der biblischen Bücher, nach ihrer Entstehung und ihrem geschichtlichen Verhältniss. Ein Handhuch zum Selbstunterricht. Von Dr. **Noack.** gr. 8. 1853. 2 Thlr.

Ueber Feiertagsheiligung. Eine Beleuchtung des dritten Gebotes. Vom Pfarrer **Wilhelmi**. gr. 8. 1857. $^{2}/_{5}$ Thlr.

Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik. Herausgegeben von Prof. Dr. **Fichte,** Prof. Dr. **Ulrici,** u. Dr. **Wirth.** Jahrgang 1852—1858. gr. 8.
Jährlich erscheinen 4 Hefte. Preis des Jahrg. $3^{2}/_{3}$ Thlr.

Chrestomathia Arabica, quam e libris mss. vel impressis rarioribus collectam edidit Dr. **Arnold**. II. Partes. (Pars I. Textum cont., Pars II. Glossarium). Lex. 8. 1853. 5 Thlr.

C. E. M. Pfeffer in **Halle.**

Zu Aufträgen empfiehlt sich:

Brofferio: Tradizioni italiane
per la prima volta raccolte
in ciascuna provincia dell' Italia
e mandate alla luce per cura di
rinomati scrittori italiani. 4 Tomi
8vo Torino 1847-1850

8 fl

116

Kreszth

117

Augustini Niphi philosophi Suessani Dialectica ludicra. Venetiis per Alexandrum de Bindonis 1521. 8.

Albius Tibullus: Venetiis Antonius Batibos Alexandrinus 1485 fol

(cum commentario Bernardini Cyllenii Veronensis)
Denis suppl. p. 205 Maittair p. 449, 469, 779
Pinelli Catal. II p. 385.
Panzer III 224.

~~Pelbart Oswald secundum Vadding es Themesvar in Ungaria oriundus vixit exeunte XV. secul. in Univ. Cracov~~

Pelbartus vel Lelwatus a The: Hagenoe Panzer I 451.
meswar Ord. minor

Sermones pomerii de sanctis Biga salutis a quodam fratre hungaro. Hagenaw 1499. 4º

fratris Pelbarti de Themeswar
ft. 59.

Manipulus Curatorum eximii doctoris Guidonis de monte Rocheri per Joannem de Nerdlingen impressus 1480. 4º

podług Maitt. p. 415 i Panzer I 211 drukowane w Bononii

Luciani de veris narrationibus. Venetiis per Simonem Bevilaquam 1494. 4º

Panzer III 357 Maitt. p. 374 Pinelli Catal III. 288.

Opus restitutionum usurarum et excommunicationum Francisci de Platea 1473 Padue impressum

Platea Franciscus Ord Minor Panzer II 365. nie ma drukarni w
Maitt. 325. Lwarzeze

Biblia integra Basileea per Joannem Froben 1490. 8º Panzer I 169 wątpię czy exystowała.

Imperatoris cum glossis et apparatu
Justiniani Institutiones. Venetiis per Hieronymum de Paganinis Brixiensem 1493. 8º

nie zna Pancer est editio in fol. sed deest in 8º.

Liber lumen anime dictus Hagenis careule ribus 1482

Maittaire p. 777. Panzer IV. 28
sine loco

118

Courtisanes de Venise

w środku XVIII w. senat w akcie ich zowie nostre benemerite meretrici - mieszkały od r. 1400 w calle Ca Rampan z tąd ich nazwa Carampana - dziś Vacche

Senat rekrutował w Epirze i Archipel acg.

była to instytucyja, która służyła dla wybadania polityki sekretów - lub zrujnowania ludzi których majątek mógł wzbudzać obawy

Carrer Luigi: Anello di sette gemme o Venezia e la sua storia. Venezia 1838. 8° Geogr.

119